Iljics gyermekei

A „KÁRPÁTONTÚLI SZOVJET MAGYAR”
NÉPOKTATÁS OLVASÓKÖNYVE
1945 – 1991

Iljics gyermekei

A „KÁRPÁTONTÚLI SZOVJET MAGYAR” NÉPOKTATÁS OLVASÓKÖNYVE 1945 – 1991

Összeállította, szerkesztette: M. Takács Lajos

MŰVELŐDÉSI KÖZPONT
MK KM
KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUM
EDELÉNY

2013
Edelény

Edelényi Füzetek 47.

© MKKM Kiadó, Edelény
© dr. Takács Lajos

Gyűjtötte, összeállította, szerkesztette,
a borítót tervezte: **M. Takács Lajos**

Számítógépes szövegelőkészítés:
Slezsák Zsolt

ISBN 978-963-88916-7-9

HU ISSN 0238–1842

Kiadja a Művelődési Központ, Könyvtár és Múzeum.
3780 Edelény, István király útja 49. Tel.: 48/525-080.

Felelős kiadó: **Hadobás Pál**

www.konyvmuhely.hu

Példányszám: 250

BEVEZETÉS

Ez a könyv *kárpátaljai* (kárpát-ukrajnai, „kárpátontúli”) *szöveggyűjtemény-sorozatom* ötödik, *utolsó* darabja. [Az első négy: VERGŐDŐ SZÉL (szépirodalom 1953-1988); APRÓPÉNZ A TÖRTÉNELEM SZÍNPADÁN (sajtótörténet 1945-1948); GÖRCSOLDÓ SZÉL („szovjet magyar” irodalom 1945-1991); ISTEN VIRGÁCSAI („szovjet magyar” ateizmus 1948-1986).]

Az ILJICS GYERMEKEI címet egy akkoriban fiatal kárpátaljai költőnő 1979-ben kötetben is megjelent, *Leninhez* c. verséből kölcsönöztem. Kétszer is benne van „Egy vagyok én is, aki gyermeked.”

A borító első oldalán a *Magyar nyelv a 2. osztály számára* c. 1987-es tankönyv 172. oldalának illusztrációja; *hátsó borítóján* ugyanezen könyv 3. oldalának képe díszlik. A tankönyv egyébként jó szakemberek jókedvvel készített, lehetőségeik függvényében tisztességes munkája. (Azt pedig mindnyájan tudjuk, akik évtizedeken át tanítottunk, hogy nincs az a rendszer és az a kormány, amely ne követelné meg keményen politikai elvei és általa kijelölt eszményei feltétlen képviseletét szegénységben tartott, gyakran megalázott „napszámosaitól”, az általa fenntartott iskolákban.)

Az album alakú nyelvtankönyv jó papíron, korszerű nyomdatechnikával, hangulatos színes képekkel készült; és mintha már a remélt önálló Ukrajna álmától megérintve hordozná a kék-sárga ukrán nemzeti színeket, s a korábbiaknál több helyi jellegű képi utalást, tájakat, embereket…

Az ILJICS GYERMEKEI első borítóján feltehetően „kárpátontúli” kis pionírok tisztelegnek virágkosaraikkal a legismertebb kijevi Lenin-szobor előtt. (Már csaknem nyomdakész volt a könyvem, amikor 2013. december 8-án szétharsogták Európa rádióállomásai: Kijevben a felháborodott, nagyon hangos és durva, az EU-ba vágyakozó és Moszkvától „végleg” szabadulni akaró tüntetők ledöntötték az 1946. december 5-én felavatott, a II. világháború pusztításai után elsőként felállított emlékművet, amely „amúgy” UNESCO örökségvédelem alatt (is) állt…)

A könyvbe válogatott dokumentumokhoz visszatérve: 1949 és 1960 közötti anyagokat nemcsak azért nem közlök, mert kevés van belőlük – azért sem, mert együtt érzek az akkori kárpátaljai „szovjet magyar tanítósággal”. Gondolják meg, milyen lehetett a betegesen gyanakvó utolsó „sztálini” években, majd az ’56-os magyar forradalom leverését követő „hruscsovi” időben magyarként élni, mi több, gyerekeket tanítani-nevelni „Szovjet Kárpátontúlon”…

A 8. oldalon lévő „bibliográfiából” kimaradt ugyan, mert az ISTEN VIRGÁCSAI-ban már utaltam rá; de mindenképpen beletartozik az ILJICS GYERMEKEI tematikájába is Balla Lászlónak, a bámulatosan szorgalmas,

termékeny, sokoldalúan művelt újságíró, szerkesztő, agitátor, művészeti szakíró, tankönyvszerkesztő, műfordító, költő és prózaírónak *A tanulók vallásellenes nevelése a magyar irodalom óráin* c. opusza, amely a Ragyanszka Skola Kiadónál jelent meg 1964-ben, 180 oldalon.

Az ILJICS GYERMEKEI utolsó két szövege is Balla László műve; tulajdonképpen *ugyanaz kétszer*; csakhogy az első részlet 1987-es, a második 1991-es kiadású, a középiskolák 10., illetve 11. osztályának irodalom tankönyvéből. Csupán a szovjet iskolarendszer utoljára „soronkövetkezett" reformjának játéka a 10., ill. a 11. osztály megjelölés; a két tankönyv által tárgyalt időszak azonos.

(Kéretik hümmögve és bólogatva összehasonlítani – sic transit gloria mundi –; a világé talán, de nem a szerzőnké! Őt nemcsak az 1950 és 1990 közötti „össz-szövetségi", szovjet ukrán, valamint szocialista magyar szerv(ezet)ek koszorúz(gat)ták gyakorta… Az 1990-es évtized új magyar köztársaságának is egyik határon túli irodalmi kedvence maradt. Díjazta például a Lakitelek Alapítvány (1992); a HM és a M. Írószövetség (1995, 1999); a Nagy Lajos Alapítvány (1997); a Magyar Napló (1998), stb. Mit mondjak; éltessék sokáig mindnyájukat a könnyen megbocsátó „istenek", hasonló múltú s hasonló viselt dolgaikkal „ékes" erdélyi, vajdasági és felvidéki, még életben lévő magyar író-költő felebarátaikkal egyetemben! Nemcsak ők a „hibásak": *itthoni* ugyanolyan, vagy még olyanabb felmagasztalóik *önmagukért is* „brusztoltak".)

Feltűnhet, hogy az egyik tanulmány – „természetesen" ez is B. L. műve – *Szegeden* jelent meg. (Kiderül tehát, hogy ő a „kárpátontúli szovjet magyar" *didaktika* jelese is; és valóban …) Az akkori szegedi tanárképző főiskola ezzel a Petőfi-szimpozionnal öregbítette 1972-ben a baráti országok szocialista internacionalizmusát. Csehszlovákiát és Jugoszláviát is kiváló férfiak, Csanda Sándor illetve Dávid András irodalomtörténészek képviselték. (Kiderül továbbá, hogy *nem* az Ilia Mihály és a Tiszatáj folyóirat szelleme és tisztessége jellemezte „általában" Szeged humán értelmiségét sem. Végül az is, hogy akkoriban a Szovjetunióban a kissé már „Nyugat"-nak számító Magyarországra kiküldetés „jó buli" volt; tulajdonképpen jutalomként kapták a szovjet hazájukhoz feltétlenül hű „magyarul beszélő" szovjet értelmiségiek.)

Az ILJICS GYERMEKEI sok korabeli fényképpel jelenik meg; a szkennelés lehetőségei szerinti, elég jó minőségben. A fényképek és a grafikák forrásai ugyanazok a kiadványok, amelyekből a szövegeket közöljük. A fotósok és grafikusok személye az ezen könyvek és folyóiratok impresszumában „*ömlesztve*" felsorolt nevekből nem azonosítható; annyi azonban megállapítható, hogy többségük szakmája mestere.

A gyerekek és ifjak egészségesek, szépek; a lányokon a miniszoknya általános. Látványuk bizonyára örömet szerzett a háborús veterán és munkás-paraszt találkozók rendjelekkel dekorált idős elvtársainak… A szovjet ifjúsági szervezethez tartozást csupán a piros „ködvágó" jelzi a gyerekek fején. (Az effajta összehajtható, zsebre vágható katonasapkát az én középiskolás nemzedékem is hordta 1956 októberéig – de leginkább az USA és a Szovjetunió, majd a „Béketábor" katonai egyenruhájának tartozéka volt. Tito marsall partizánjai; sőt, Franco spanyol diktátor katonái is ilyet viseltek…) Egyébként; a fényképeken látható, oktatást-nevelést szolgáló épületek újak és korszerűek.

Ha már az USA-t említettem; érdekes, hogy szinte az „American way of life" mintájára a Szovjetunióban a 70-es, 80-as években „советский образ жизни" (szovjet életmód) néven a birodalmi érdekeket szolgáló, az átlagemberek, -családok teljes tevékenységi körét áthatni igyekvő „tömegmozgalom hódított." A lakosság jó humorérzékének köszönhetően „Kárpátontúlon" ment minden, mint a karikacsapás: rendben, ha annyira akarjátok, úgy teszünk – teljesítjük a tulajdonképpen vidám felvonulások, énekes-táncos, falatozós-iszogatós állami népünnepélyek, „társadalmi" esküvők, névadók, családi „bankettek", stb. szórakoztató *rituáléját* …

Voltak azonban ennek az állami elvárás-rendszernek nevetséges és bosszantó, sőt, torz kinövései is: lásd az ILJICS GYERMEKEI 66. oldalán kezdődő „Paszport"-os szöveg abszurditásait – Örkény István megnyalta volna utána mind a tíz ujját!

Hála a Jóistennek, akármire is tanítsák – bárhol és bármely korban – gyermekeinket; a beléjük vert ismereteket néhány hónap, legfeljebb néhány év múlva úgyis elfelejtik; a beléjük sulykolni kívánt hamis morált meg úgyis eleresztik a fülük mellett. (Tisztességes tanítóik, tanáraik pedig ügyes metakommunikációval érzékeltetik velük, ha „gagyi az áru és hamis a baba"…)

Ismét idézek, szokásom szerint; de ezúttal „csak" két halott parasztembertől – az egyik egy csongrádi gazda, a másik borsodi nagyapám volt. Íme: „Akit lehet tanítani, azt nem kell – akit meg nem lehet, azt hiába tanítod…" Mert ugye: „Akinek nincs délig, annak délután se lesz…" Azért vigasz is van: „Tanít az Isten, akit tanít!"

(Edelény-Borsod, 2013. december 17.)

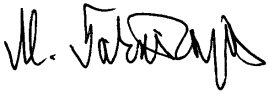

*

(A nyomdaköltség 80%-át M.T.L. fizette.)

*

A KÖNYVBEN KÖZÖLT SZÖVEG(RÉSZLET)EK ÉS FOTÓK FORRÁSAI

Munkás Ujság (Ungvár), 1945. VI. 10.; VII. 29.

Vörös Zászló (Beregszász), 1945. XII. 6.

Kárpáti Igaz Szó (Ungvár), 1946. VI. 28.; 1948. I. 31.

Balla László : **A holnap örömèért** (Kijev-Ungvár), 1961 (40 o.)

Советское Закарпатье. Справочник, 1965 (224 o.)

Kárpáti Kalendárium, 1970. (144 o.)

Antonik Tibor : **Emberek és tettek**. 1971 (128 o.)

Körkép. Szemle. 1972/VII. (32 o.)

Petőfi az iskolában. (Szeged), 1972 (156 o.)

A boldogság felé. Kárpátontúl vázlatos története. 1975 (296 o.)

Kótyuk István : **Magyar nyelv**. A 4. osztály számára. (Kijev-Uzsgorod), 1979 (144 o.)

Győzelmi küldetés. Műsorgyűjtemény. 1980 (112 o.)

Ужгород/Uzsgorod. Фотоальбом. (Kijev), 1981 (96 o.)

Kalendárium, '82; '84; '85; '87. (144; 144; 144; 128 o.)

БЕРЕГОВО/Berehovo. Путеводитель 1983 (96 o.)

Kolozsvári Ilona, Bárány Borbála : **Magyar nyelv**. A 2. osztály számára. (Kijev-Uzsgorod), 1987 (208 o.).

Balla László : **Irodalom**. A 10. osztálya számára. (Kijev-Uzsgorod), 1987 (448 o.)

Balla László : **Irodalom**. A 11. osztálya számára; átdolgozott kiadás. (Kijev-Uzsgorod), 1991 (264 o.)

*

Megjegyzések:

Ahol nincs jelölve, a kiadás helye minden esetben Ungvár/ Uzshorod.

A Szovjetunió szétesése után írt, a „kárpátontúli szovjet magyar" **közoktatással** foglalkozó tanulmányok közül **Orosz Ildikó** és **Fedinec Csilla** munkáit ajánlom. (M.T.L.)

*

Új iskolai oktatást!

Az iskola szerepe a nevelésben szinte felmérhetetlen jelentőségű. Az iskola alakítja a leendő polgárok jellemét, neveli az új társadalom építőit. Iskoláinkra most fokozott feladat vár.

Nálunk a nevelésnek sajátságos nehézségei is vannak. Tanítóinknak nemcsak nevelni, de átnevelni is kell: harcolni a mérgezett fasiszta ideológia ellen, mely gyermekeink lelkét megmételyezte.

Az új kormányrendelet értelmében az iskola ezentúl független az egyháztól. A tanfelügyelők felelősek azért, hogy az iskola ne legyen tudásellenes és ne szolgáljon bódító propagandacélt. Éveken át az iskolák vak eszközei voltak a fasiszta és félfasiszta céloknak, kiszolgálták az uralkodó osztályt, mely szívesen vette, ha olyan félintelligens rabszolgaszellemű nemzedékeket kapott, amelyekből több hasznot húzhatott. Fasiszta elnyomóink féltek attól, hogy az igazi tudás és felvilágosodás elterjedjen a nép széles rétegeiben.

Most már iskoláinkban a nevelők szent kötelessége az, hogy az ifjúságot korunk haladó szellemében becsületes, önfeláldozó, minden tekintetben képzett emberekké neveljék, mert a társadalom átépítésének és a nemzet fejlődésének fontos tényezője a művelt ifjúság. A népnek, mely kezébe vette a hatalmat, magasképzettségű építőszellemű emberekre van szüksége, olyanokra, akik a tudást át tudják vinni a gyakorlatba is.

Azt mondhatja valaki, hogy az iskola eddig is tanított és tudást is adott. Igaz, de ez sok tekintetben felületes volt és kész következtetéseket magoltatott be a gyermekekkel. Minden idők legnagyobb pedagógusa, Lenin, óva intette az ifjúságot kész következtetések bemagolásától.

A fasiszta elnyomók iskoláinkat nemzetiségi gyűlölet szítására is felhasználták. A tanrendet és tananyagot faji gyűlölet, nacionalizmus és sovinizmus itatta át. Ma azonban, a német fasizmus megsemmisítése után, nincs helye semmiféle sovinizmusnak és nacionalizmusnak, mert Sztalin szavaival élve: „A nemzetek testvériségének ideológiája teljes győzelmet aratott az állati nacionalizmus ideológiája és a faji gyűlölet fölött!"

Nevelőink, pártszervezeteink és az Ifjúsági Szövetség szervezetei különös gondot fordítanak az ifjúság nevelésére. Igazi szovjet hazafiakat kell belőlük nevelni. Könyörtelenül kell harcolni a nacionalizmus minden árnyalata ellen, mely a nemzetek közötti súrlódáshoz vezet és gyengíti a Szovjet–Únió erejét. Nevelőink munkája felelősségteljes. Ha a szovjet nevelők példáját követjük, akkor bizonyos, hogy a nevelést és oktatást olyan színvonalra emeljük, amely méltó történelmünk új szakaszához.

Iván Kercsa
iskolaügyi meghatalmazott
(Munkás Ujság, 1945. VI. 10.)

Zakarpatszká-Ukrajna Néptanácsának RENDELETE a népművelődés reformjáról

ZU Néptanácsa elrendeli:

1. Az 1945—46–iki iskolaév kezdetével a jelenlegi elemi, polgári és középiskolákat átváltoztatni:

a) kezdeti iskolák négyosztályos tanfolyammal,

b) nem teljes középiskolák hétosztályos tanfolyammal,

c) teljes középiskolák tízosztályos tanfolyammal.

2. Minden község vagy tanya, ahol legkevesebb 20 iskolaköteles gyerek van, köteles iskolát nyitni, ha a község több mint 3 km távolságra esik szomszéd község iskolájától.

3. Nagyobb községekben hétosztályos iskolákat kell megnyitni, teljes középiskolákat, tízosztályos iskolákat minden városban és járási központban.

4. ZU területén minden iskolaköteles gyerek számára hét osztály kötelező.

A gyerek miután 7–ik évét betöltötte, iskolaköteles élete 14–ik évének betöltéséig.

5. A kezdeti iskolának 4 osztálya van, melyek egyenlők a hétosztályos, vagy tízosztályos iskola első négy osztályával.

6. Az 1945—46. iskolaév kezdetével minden tanuló, aki eredményesen befejezte a kezdeti iskola 4. osztályát, köteles a hétosztályos

vagy tízosztályos iskola 5–ik osztályába belépni. A hétosztályos iskola befejezése után a tanulók beiratkozhatnak a tízosztályos iskola nyolcadik osztályába, vagy bármely más középfokú szakiskola első osztályába.

7. Azon tanulók részére, akik nem teljes vagy teljes középiskolát látogatnak és lakhelyük több mint 4 km–nyi távolságra fekszik az iskolától, internátusokat kell felállítani.

8. Az összes iskolaköteles gyerekek befogadásának biztosítására az 1945—46. iskolaév kezdetével:

a) 462 kezdeti iskolát,

b) 163 nem teljes középiskolát,

c) 15 teljes középiskolát kell felállítani.

9. Kötelezni kell az iskolaügyi meghatalmazottat, arra, hogy jelölje ki azokat a körleteket és helységeket, melyekben a hét– és tízosztályos iskolák felállítandók.

10. Kötelezni kell az iskolaügyi meghatalmazottat, hogy adjon utasításokat az új tanítási rendszer bevezetéséhez, továbbá a tanulók felvételére a kezdeti, hét– és tízosztályos iskolákba és a tanulóknak megfelelő osztályokba való beosztására.

11. Kötelezni kell az iskolaügyi meghatalmazottat, hogy

a) az iskolákat biztosítani kell megfelelő számú tanítóval,

b) intézkedjen, hogy az iskolákat ellássák megfelelő tankönyvekkel és tanszerekkel,

c) dolgozza fel és adja ki az iskolák tanrendjét és programmját,

d) hozassa rendbe az iskolákat és iskolahelyiségeit.

12. Kötelezni kell a falusi, járási és városi népbizottságokat, hogy az iskolaügyi meghatalmazott rendeletének alapján rendbehozzák a kezdeti, a hét– és tízosztályos iskolák épületeit, valamint az internátusokat.

13. Kötelezni kell a falusi, járási és városi népbizottságokat, hogy az iskolaügyi meghatalmazott rendeletének alapján mindazon helyiségeket, melyek a német–magyar megszállók tulajdonát képezték, iskola céljára adják át.

14. Kötelezni kell az ipar– és kereskedelemügyi meghatalmazottat az erdőgazdálkodás meghatalmazottjával együtt, hogy az iskolák és internátusok részére készíttessenek 5000 padot, 2000 iskolatáblát, 1000 asztalt, 1000 széket, 5000 ágyat és 1000 szekrényt.

15. Kötelezni kell az iskolaügyi meghatalmazottat, hogy utasításokat adjon ki, hogy az összes iskolaköteles gyerekek be legyenek íratva a hétosztályos iskolába.

16. Kötelezni kell a falusi, városi és járási népművelődés szerveit a népbizottságokkal egyetemben, akik a rendelet végrehajtásáért felelősek, hogy szigorúan őrködjenek afölött, hogy az összes iskolaköteles gyerekek látogassák az iskolát.

17. Ez a rendelet a mai naptól érvényes és életbeléptetik ZU Néptanácsának iskolaügyi meghatalmazottja, nemzetgazdasági és pénzügyi meghatalmazottja, ipar– és kereskedelemügyi meghatalmazottja, erdőgazdasági meghatalmazottja, helyi és járási népbizottságok, valamint az összes falusi, városi és járási népművelődés szervei.

ZU Néptanácsának elnöke:
I. I. Turjanica.
A Néptanács tagjai:
I. J. Kercsa, P. P. Szova, Dr. J. I. Ivasko, S. I. Weisz, M. V. Czuperják.

(Munkás Ujság, 1945. VII. 29.)

9-től 10-ig a beregszászi magyar elemi iskolában

A beregszászi magyartannyelvű elemi iskola 4-ik osztályába settenkedtem be a minap. Ragyogó-fehérre meszelt, kellemes-melegre fűtött terembe. Körül a falakon színes képek, tengeritörés, szüret, hívogató felvidéki tájak. Velem szemben a padokban 39 emberfióka szorong. Nagyobb fele leány. Csupa életkedv, mosoly az arcuk. Izegnek-mozognak, hajladoznak, mint a májusi szélben a mezők virágai. De azért a szükséges csendben és figyelemben nem esik hiba. Mindjárt látszik, hogy itt a szív fegyelmez, nem pedig durva szó, vagy éppen a pálca. És tanítójuknak, Kampó elvtársnak úgy magamban máris megadom a „kiváló" minősítést.

Az arcok nem sápadtak, a szemek nem beesettek. Ezek a gyermekek — milyen megnyugvás látni — nem éheznek. És ruházatuk is tisztességes, téli.

Számtan félóra van. Szoroznak. Úgy megy, mint a karikacsapás. Egy új gyár nyílt, 2400 szövőszék van benne. Egy szövőszék na-

ponta 35 méter ruhaanyagot állít elő. Mennyi a gyár napi termelése?

Majd ukrán félóra következik. Olyan folyamatosan olvasnak, főnevet és igét olyan biztosan ragoznak, hogy egy felnőtt tanfolyamista bátran megirígyelhetné.

Aztán angyal szól: 10 órára csengetnek. Kedves, vihogó tolongásban igyekszik friss levegőre jövőnk reménysége. A legtöbb kis kéz kenyérszeletet szorongat, mégpedig vajjal vagy más földi jóval béleltet.

Én még a teremben maradok és a tanítót most mint igazgatót veszem elő, merthát egyszemélyben az is. És elmondja:

16 magyar osztály van, hat első, négy második, három–három harmadik és negyedik. 759–en iratkoztak be. Tankönyvekben, irkában és írószerekben még hiány van, de egyébként szépen haladnak.

Amit a látottak és hallottak után én is jó lélekkel bizonyíthatok.

(Vörös Zászló, 1945. XII. 6.)

A kárpáti terület művelődéstörténetéből

Kolomijec I. G., a kárpáti területi múzeum igazgatója

(Folytatás.)

A magyarosítás nemcsak köpönyegforgatókat csinált belőlük, hanem elpuhultakat, talpnyalókat is és az urak kiszolgálóit.

A „kor szelleme" behatolt az iskolába a tanulók közé is. Nem véletlenek a következő adatok: 1866–ban a kárpáti terület 4 gimnáziumában 286 ukrán tanuló volt, 5 év múlva pedig csal 131. Az uzshorodi gimnázium 1880. évi értesítőjében a tanulók 10 százaléka vallotta magát „ruszinnak", bár a valóságban a tanulók több, mint 30 százaléka „ruszin". Az ukrán gyermekeket erőszakkal kényszerítették arra, hogy magyaroknak vallják magukat.

Az ukrán iskolák elleni hadjárat később is folytatódott. Az 1880–tól 1890–ig terjedő 10 év alatt az ukrán iskolák száma 393–ról 221–re csökkent. A 6—12 éves korú gyermekek több mint fele nem részesült iskolai oktatásban.

Egán Ede, magyar tisztviselő, aki az ukrán lakosság gazdasági helyzetét vizsgálta, a XIX. század végén a földművelésügyi miniszterhez intézett jelentését a következő szavakkal fejezte be:

„Az a nép, amelynek nincs se földje, se jószága, amelynek sorsa az uzsorások kezében van, az a nép, amely állandóan süllyed és züllik, amelyet minden vármegyei hivatalnok kizsákmányol és megcsal, az a nép, amelyen senki a világon nem akar segíteni — az a nép egyre mélyebbre kell, hogy zuhanjon — anyagilag és erkölcsileg — egészen addig a fokig, amíg végérvényesen ki nem pusztul."

Az 1900–as év hivatalos statisztikája szerint a kárpáti területen 6.3 százalék az írástudó férfiak száma és 3.5 az írástudó nők száma. 90.2 százalék tehát analfabéta a XX. század küszöbén — íme ez az ezeréves magyar uralom eredménye!

E korszak iskoláira, oktatási módszereire és nevelési rendszerére a következő jellemző feljegyzést olvashatjuk:

„Hogy milyen volt az iskola, azt könnyen elképzelhetjük. A gyermekek ugyan eljártak az iskolába, de nem a kántor, hanem a leánya tanította őket, már ahogy tudta. A tanítás módszeréről a kántortanító úrnak és leányának fogalma sem volt... Az oktatás főeszköze a verés volt, ha a gyermekek nem tudtak valamit, megverték őket, mert a nehézfejűek számára ezt tartották a legjobb módszernek."

A XIX. század végét és a XX. század elejét új drákói szigorú törvények életbeléptetése jellemzik. Az új törvényekkel teljesen száműzni akarják az iskolákból az ukrán nyelvet és elnemzetleníteni a kárpáti ukránokat.

Az osztrák–magyar kormánynak e téren folytatott politikáját maga Ferenc József fogalmazta meg nyíltan, amikor a következőket mondotta: „Birodalmamban ruszinok nincsenek!" Ezért nem véletlen, hogy a hivatalos osztrák–magyar statisztika az ukrán lakosság számát úgyszólván nullára igyekezett leszorítani és az anyakönyvi átírások útján elnemzetleníteni.

Így például az 1844–es népszámlálás alkalmával a volt Magyarország területén az ukránok száma 670.000 volt; 1870–ben — 469.000, 1890–ben 423.000, 1910–ben pedig csak — 89.960 volt.

Az ukrán iskolák megsemmisítése szorgalmasan és rendszeresen folytatódik. Az 1890–től 1900–ig eltelt 10 év alatt az ukrán iskolák száma 211–ről 95–re csökkent. Azoknak a gyermekeknek a száma, akik e 10 év alatt iskolai oktatásban részesültek, csupán 31 százalékkel nőtt meg, azon gyermekek száma viszont, akik az iskolai oktatásból kimaradtak, 57 százalékra növekedett.

Egyre gyakoribbak ebben az időben az iskolaügyi minisztérium határozott követelései és utasításai a nem magyar iskolák megszüntetése ütemének meggyorsítására; ez iskolák fennállását „törvényellenes"-nek minősítik.

1903-ban Apponyi gróf lett az iskolaügyi miniszter, aki három esztendő alatt 43 ukrán iskolát szüntetett meg. Az 1907. évi úgynevezett „Apponyi-féle törvény" pedig, amelyet joggal neveztek a „kárpáti nép nemzeti gondolata és nemzeti iskolája sírjának", megszüntette a kárpáti területen az utolsó 23 iskolát is.

Ily módon a magyar grófok és bárók 33 év alatt 571 ukrán iskolát zártak be.

Az első imperialista világháború éveiben a magyar sovinizmus hulláma még magasabbra emelkedett. Megtiltották az ukrán nyelv használatát a kárpáti területen. Az ukrán nyelv csak suttogva szállt szájról-szájra.

A vad „ugrorussz", „rutén" elnevezések, amelyekre a kárpáti területi ukránokat az elnyomók keresztelték, a háború idején „túlságosan oroszoknak" tűntek fel, túlságosan emlékeztettek a nagy „orosz" törzsre. Ezért az „orosz gyökérrel" bíró elnevezéseket új elnevezéssel helyettesítették — „görögkatolikus magyarokról" beszéltek.

A magyar reakciónak úgy tűnt fel, hogy sikerült megölnie a kárpáti területi ukránok lelkét, nemzeti érzését és „Ivánokká" alakította át őket, akiknek nincs saját anyanyelvük. Azonban az elnemzetlenítők súlyosan tévedtek.

A magyar reakció azt hitte, hogy most már beállott „a nagy magyar szellem uralmának korszaka". Azonban ez a „korszak" nem tartott sokáig. A katonai vereségek által meggyöngítve, a forradalmi erők csapásai alatt megingott és széthullott az elrothadt Habsburg monarchia. Végetért a sok éven át tartó ellenséges elnyomás.

A sokat szenvedett kárpáti ukrán nép keresztülment a súlyos, idegen uralom évszázadain, védelmezve az egyenlőtlen küzdelemben az élethez való jogát. Eközben megőrizte népiségét, nemzeti kultúráját és nyelvét.

(Kárpáti Igaz Szó, 1946. VI. 28.)

A berehovói gyermekkönyvtárban

Délutánonként, a tanítás befejezése után, a berehovói gyermekkönyvtárban nagy a sürgés–forgás. Kellemesen pattog a kályhában a tűz, s a gyerekek ott tolakodnak a pult körül.

— Nekem a „Fiatal gárdá"–t!

— Nekem a „Zojá"–t!

— Tessék ideadni a „Legyőzhetetlenek"–et!

— Jól van, jól van, gyerekek, — inti őket mosolyogva Kuznjecov Antónia, a könyvtár vezetője — csak türelem! Mindenki megkapja, amit kér.

Mikor a gyerekek megkapják a kért könyvet, leülnek az olvasóteremben és buzgón olvasnak. Kuznjecov Antónia munkája közben nézi őket. Nagyon szereti kis olvasóit.

— Jól esik látni — mondja gyakran —, mennyire szeretik a fiatal szovjet polgárok a könyveket. Régen a gyerekek kijöttek az iskolából és az uccán hancúroztak, rendetlenkedtek. Ma azonban — bejönnek a könyvtárba és itt töltik az egész délutánt.

A könyvtár csak egy éve nyílt meg és máris szép eredményeket tud felmutatni. A múlt év végén körülbelül 650 olvasója volt, ezévben ez a szám már ötvennel gyarapodott. Az utóbbi időben naponta beiratkoznak hatan–heten. Az elmúlt évben kilencezer kötetet adtak ki, s voltak olyan olvasók, akik hetente háromszor is cseréltek könyvet. Van egy körülbelül 150 kötetből álló magyar könyvtár is, ez azonban a közeljövőben jelentősen kibővül, mert még sok magyar könyv vár regisztrálásra, beosztásra.

Kuznjecov Antónia nem elégszik meg azzal, hogy könyvvel látja el olvasóit, igyekszik ezenkívül is gondoskodni szórakozásukról, s mint egy nagy családot gyűjteni őket maga köré. Olvasóiból jólműködő előadócsoportot alakított. Újévkor bensőséges fenyőfaünnepet rendezett, melyen az előadócsoport nagy sikerrel mutatkozott be. Népi énekeket és táncokat adtak elő. Szavcsuk Ala és Ukrajinjec Ala balett– illetve énekszáma váltotta ki a legviharosabb tapsokat.

— Fontosnak tartom, hogy minél többet foglalkozzam a gyerekekkel — mondja Kuznjecov Antónia —, hisz ők a jövő nemzedéke, közülük kerülnek majd ki országunk kiváló emberei, vezetői. Ki tudja, hány lesz majd közülük író, vagy államférfi? Itt van például ez a tizennégy éves fiú. Minden magyar könyvet kiolvasott már, s a folyóiratokat sem győzöm kiadni neki. Biztos vagyok benne, hogy jó szovjet polgár lesz belőle. Mert az idő halad. Ma Kun Jóska, néhány év múlva pedig Kun elvtárs.

Bakó L.

(Kárpáti Igaz Szó, 1948. I. 31.)

Balla László

A HOLNAP ÖRÖMÉÉRT

MEGSZÓLAL A HARANG

A nagydobronyi magyar középiskola egyike a kárpátontúli terület legnagyobb, s egyúttal legjobb iskoláinak. A dobronyi tantestület a modern szovjet nevelési formák, elsősorban a politechnikai oktatás, a termelési előképzés bevezetésében ért el számottevő eredményeket. De van ebben a modernül felszerelt, a pedagógia legújabb vívmányait sikerrel gyümölcsöztető iskolában egyvalami, ami az elmúlt időket juttatja eszünkbe, ami hagyományként, az iskola saját jellegzetességeként maradt meg a múltból: az iskolai harang. Nem, nem valami nagyobb fajta kézicsengő, szabályos kis harang, mely ott függ egy méreteihez illő kisebb haranglábon az iskola bejáratánál. Az órák kezdetét, a szüneteket már régen villamos csengő jelzi, de azért a harangnak is van még funkciója: reggel, fél órával a tanítás kezdete előtt szólaltatják meg, hogy figyelmeztesse a tanulókat: »Gyerekek, készüljetek iskolába!«

Igaz, ma már erre a figyelmeztetésre nincs szükség. Az iskolába hívó harang akkor teljesített a községben nemes missziót, mikor Nagydobrony a legkoldusabb falvak közé

számított a Felső-Tisza vidékén, mikor csak a pap, a jegyző, az iskolaigazgató meg két-három zsírosparaszt házában volt óra, mikor a tanítónak naponta szóharcot kellett vívnia a szülőkkel, hogy nyolc-kilenc éves gyereküket ne vigyék ki a mezőre kapálni, vetni vagy aratni, hanem küldjék az iskolába, hogy legalább a tudás alapelemeire megtaníthassa őket. Akkor bizony nem ártott, ha a tanító figyelmeztető szava mellett reggelente megszólalt az iskolai harang is, mintha azt mondta volna: »Emberek, küldjétek iskolába gyereketeket, mert még elesettebb, még kisemmizettebb lesz, ha tudatlan marad«.

Ma már, mikor nemcsak óra van minden házban, hanem rádió, sőt lassacskán televízió is, a vén harangot szinte csak becsületből szólaltatják meg reggelente, mert hát tisztességgel szolgált a régi, nehéz időkben, híven toborozta a rongyos parasztgyerekeket az iskolába, megérdemli hát, hogy néha most is hallassa hangját. Meg aztán: hátha most is akad valahol egy-egy kényelmes, késedelmeskedő gyerek, legalább az is meghallja, hogy fél óra múlva kezdődik a tanítás.

Az iskolai harang megkondulása már hozzátartozik a dobronyi reggelhez. Tavaszi, koranyári munkák idején a Győzelem Kolhoz tagjai megkondulásakor már rég a mezőn szorgoskodnak, de a harang szava nekik is jeladás: ideje, hogy elköltsék reggelijüket, szusszantsanak egyet, azután újult erővel kezdjék a munkát. Az iskola tantestülete számára pedig a harangkongás, akárcsak a gyerekeknek, szintén a tanításhoz való fokozottabb készülődés kezdetét jelenti: még egyszer átfutják jegyzeteiket, előre végiggondolják az órát, gondoskodnak a szükséges szemléltető eszközökről.

A harangszó rendszerint az iskolában találja már Papp Zoltánné Tar Ilona tanügyi vezetőt is. Akár van első órája, akár nincs, csak akkor nyugodt, ha meggyőződik róla, hogy mindenki a helyén van, hogy zökkenés nélkül megindulhat az aznapi munka. Ahogy a színházban a rendező az előadás megkezdése előtt szorgoskodik, érdeklődik, hogy a színészek készen állnak-e a darab megkezdésére, a színfalak rendben fel vannak-e állítva, a kellékes gondoskodott-e minden szükségesről — úgy sürög-forog az iskolában a tanítás megkezdése előtt a tanügyi vezető. S mint a színészeknek, a pedagógusoknak is felkészülten kell az órára indulniuk, vigyázniuk kell, hogy ki ne essenek szerepükből.

Csak éppen hogy itt nem a taps az, amire munkájuk végén a nevelők várnak. Nem. Tapsot nem kapnak. Munkájuk eredményét nem láthatják meg olyan gyorsan, szorgoskodásuk gyümölcsét nem arathatják le olyan egyszerre, mint a színészek. Az ő céljuk sokkal távolabbi, és hosszú évek kitartó munkájára van szükség ahhoz, hogy megvalósíthassák. Céljuk: az új társadalom új arcú emberének nevelése. Céljuk: hogy minden tanítványuk megtalálja helyét az életben, hogy ily módon boldog, a társadalom számára hasznos, megelégedett emberré váljék, hogy öröm legyen mindegyikük számára a holnap. Papp Zoltánné tanügyi vezető jelmondatává választotta Makarenko ismert mondását: »Az emberi élet igaz serkentője a holnap öröme«, s egész munkáját igyekszik alárendelni ennek a nagy célnak.

Papp Zoltánnénak minden reggel eszébe jutnak ezek a gondolatok, valahányszor megszólal az iskolai harang. De megfordul a fejében még sok más is. Eszébe jut, hogy kommunista pártunk milyen nagy és megtisztelő szerepet bízott a tanítóságra: kezébe tette le a jövő emberének kialakítását. Nagy bizalom, nagy megbecsülés ez. Az új társadalom nagyra, igen nagyra értékeli a tanítók munkáját, akiket pedig a régi világban a szellemi élet napszámosainak neveztek. Nyitrai elvtárs meg a többi régi tanító gyakran meséli Pappnénak és más fiatalabb pedagógusoknak is, hogy dolgoztak a Horthy-Magyarországon, meg régen, az Osztrák-Magyar Monarchia idején is a tanítók éhbérért, kutyába sem véve az uralkodó osztályoktól, hogy látták el sokszor nyomorogva, küszködve nemes feladatukat. Nemhiába fordult annak idején Ady Endre, a nagy forradalmár költő ezzel a verssel a magyar tanítósághoz:

Itt volna hát a szent, a várt Szélvész,
Tespedt tavat mely fenékig zavar?
Alázását ki oly bűnösen tűrte,
Lázad hát már az Élet alágyűrtje,
A tanító, a legrababb magyar?

Gyújtatott lelkek víg mécsesének,
Ott, hol Sötét ül várost és falut
S hol eped fényért cellák milliója,
Magyar sivatag magyar tanitója,
Rabok között rabként senyvedt, aludt.

Bús ébredők! A naphoz az arccal,
Pusztul ez ország s az idő repül
S kik hivattatok vezérül a népnek,
Ne maradjatok gyáva csőcseléknek:
Úri gazságok jobbágy őreül.

Ha itt a Szélvész, szivet elébe,
Ha itt az óra, verjen hangosan:
Szélvész verte, szép, nagy szivekre vár itt
Egy sötét ország, melynek páriáit
Nem mentheti már, csak szélvész-roham.

S ha itt van már a szent, a várt Szélvész,
Köszöntjük ezt a zárka-nyitót.
Lelkünknek fényét ezer éve orzák,
Kapja meg végtén szegény Magyarország
A szabadító magyar tanitót.

Pappné elgondolkozik még azon is: a legutóbbi kutatások kimutatták, hogy Ady Dobronyban is töltött pár napot, itt lakott, az iskolában, a tanítónál, s ki tudja, talán a dobronyi szegénygyerekek, a dobronyi tanítók sorsából is merített »A magyar tanítókhoz« című versének a megírásához. És hosszú évtizedek múlva a nagydobronyi magyar gyerek a szovjethatalomtól kapta meg az Ady-versben megjövendölt *szabadító* tanítót, aki végképp kivezette a sötétségből, a tudatlanságból.

De eszébe juttat az iskolai harang megkondulása Pappnénak mást is: egy másik harangot, száz, ezer más harangot. Elvonul előtte gyermekkora...

IZZIK A VAS

Tar Lajos géplakatos már hónapok óta munka nélkül volt. A harmincas évek nagy gazdasági válsága már akkor előrevetette árnyékát, más munkásokkal együtt Tar is B-listára került, és míg a családfő mun-

ka után kilincselt, övéi falun húzták meg magukat, a férfi szüleinél. Pappné Tar Ilona is itt, Szernyén látta meg a napvilágot.

Apjának később újra sikerült elhelyezkednie: az ungvári Akkord Haranggyár munkása lett. Tarék benn is laktak az üzemben, és az Ica-lány, mihelyt kissé fölcseperedett, órákat töltött benn a gyárban, apja mellett.

Az öt-hat éves kislánynak felejthetetlen élmény volt látni a harangok születését. Jött a rendelő, megadta hangjegyben, hogy milyen hangú harangot akar, a munkások akkor hozzáláttak a fém keveréséhez. Hol több, hol kevesebb rezet adagoltak, változtatták más elemek részarányát is, és így mindig kijött belőlük a kívánt hangú öntvény. A bámészkodó kislány lelkében már akkor felbizsergett valami furcsa vonzódás, szenvedélyes érdeklődés ez iránt a furcsa tudomány iránt, amely különböző anyagokat vegyít, kever, és egy egészen új valamit hoz létre belőlük. De érdekes volt látni magát a harang születését is, ahogy az izzó fémtömeg beleömlött a formába, és olyasmi lett belőle, aminek messze zengő, kilométerekre elhallatszó hangja volt. Gyermekkorának érdekes, állandóan visszavisszatérő emléke ez az izzó, új anyaggá formálódó tüzes tömeg. Persze, akkor még nem gondolkozott rajta, hogy milyen célt fog majd szolgálni ez a harang. Hisz az Akkord Gyár készítményei közül csak elenyészően kevés volt az iskolai harang, amely a tudás, a világosság felé szólította volt az ifjakat. A legtöbb templomok tornyába került, hogy gőgösen, fennhéjázóan imára hívjon, hogy polgárokat toborozzon a sötétség országának.

A sötétség országával, a papok világával Tar Ilona csak később, az iskolában találkozott. Egyszer, elemista korában püspöki látogatás volt iskolájukban, és az apácák, Ilona tanítói, minden iskolásnak megparancsolták: csókoljanak kezet a magas állású egyházi férfiúnak. Tar Ilona felé azonban hiába nyújtotta lilagyűrűs kezét ez a nevetségesen felcicomázott öregember, aki furcsa öltözékével önkéntelenül is a cirkuszi bohócot juttatta a kislány eszébe. Az apácák kezében, persze, a látogatás után kegyetlenül suhogott a nádpálca, s az egyik zöldre festett padot a ráfektetett engedetlen kislány könnyei öntözték. Ez volt Pappné gyermekkorának másik nagy, szintén egész életére kiható élménye.

Haranggyári izzó fém, különböző elemek összeolvadása új anyaggá, egy vénember visszataszító, szőrös keze, utána kegyetlen ütlegek tisztelendő nővérek kezétől... S a kislányból, aki ezekkel az emlékekkel lépett ki az életbe, tanár lett, kommunista, az új eszmék tüzes szavú hirdetője, harcos ateista agitátor. De persze, idáig hosszú volt az út.

Kisgyermekkorától elhatározott szándéka volt, hogy tanulni fog, de ez munkásszülők gyermeke számára jóformán lehetetlen volt. Annál is inkább, mert apja egy idő múlva elvesztette haranggyári állását is, és megint beletelt egy időbe, míg sikerült elhelyezkednie, ezúttal sofőrként. Mire Ilona elvégezte az elemit, nagy nehezen mégis összekuporgattak annyit, hogy beiratkozhatott az úgynevezett polgáriba, a Horthy-Magyarországnak abba az alacsonyabb rendű, csak alsó osztályokból álló középfokú iskolájába, ahol kevesebb volt a tandíj, ahova tehát szegényebb gyerekek is bejuthattak. Csakhogy ez az iskola jóformán semmire nem képesített, nem adott jogot a tanulmányok felsőbb fokon való további folytatásához sem, Ilona pedig — minthogy itt már természettudományokat is tanult — most már aztán csakugyan azzal a gondolattal feküdt le és azzal a gondolattal ébredt, hogy tanár lesz, s ezeket a tudományokat választja szaktárgyául. Gondolt egy nagyot: megpróbál átlépni gimnáziumba. Szólt apjával is a dolog felől; Tar Lajos jól látta már, hogy lánya tehetséges, elhatározta hát, hogy még összébb húzza a nadrágszíjat, csak hogy Ica tovább tanulhasson.

A gimnáziumba csak különbözetivel lehetett átmenni. Ilonának három év mulasztását kellett behoznia olyan tárgyakból, mint a latin nyelv vagy az algebra, ez pedig szinte lehetetlen volt előkészítő tanár nélkül. A gimnázium igazgatója érdeklődésükre ajánlott is egy tanárt — Körmöczy Gyulának hívták —, elmentek a lakására, és vállalta is a leány előkészítését — csekély kétszáz pengőért, ami a család körülbelül háromhavi jövedelmével volt egyenlő. Tarné megszégyenülten vallotta be, hogy ennyi pénzt nem tudnak előteremteni.

— Még a tanár hanghordozására is emlékszem, ahogy gúnyosan azt mondta: hja kérem, akinek nincs pénze, az ne tanuljon — emlékszik vissza életének erre a mozzanatára Pappné.

Egyedül, vezető, útmutató nélkül nehéz volt bizony előkészülni a különbözetire, de hát Tar Ilonában nem olyan természet lakozott, hogy megijedt volna a nehézségektől. Így lett belőle gimnazista.

Érettségizni már szovjet középiskolában érettségizett, a felszabadulás után. S most már milyen könnyen, milyen egyszerűen ment minden. Az újonnan szervezett Ungvári Egyetem hallgatója lett, s mikor letelt az öt év, megkapta oklevelét, és melléje még egy okmányt, amelynek ez volt a címe: »Kinevezés«, és kipontozott első sorába ez volt beírva: Kramatorszki Kohóipari Kombinát.

És itt megint találkozott a tűzzel, amely különböző anyagokat ötvöz össze és újat teremt. De a tűz teremtménye itt nem a sötétség birodalmába csalogató harangra ment — traktorok, gépek, vasúti vágányok lettek belőle. És Tar Ilona, a kombinát vegyi laboratóriumának dolgozója, ismét elbűvölve állt az izzó fém formálódásának lenyűgöző látványa előtt. Amikor pedig férjhez ment Papp Zoltánhoz, a Nagydobronyi GTÁ mechanikusához, férjének lakóhelyére költözött, és a helybeli középiskola tanára lett, emlékeiben, lelkében ide is elhozta magával a kohókombinát újat teremtő tüzét.

PAPP ZOLTÁNNÉ, AZ OKTATÓ ÉS NEVELŐ

Pappné Tar Ilona 1954 óta tagja a Nagydobronyi Középiskola tantestületének. Három éve tanügyi vezető.

Az a hét év, amelyet az iskolában töltött, bőven elég volt hozzá, hogy ne csak tanártársainak és tanítványainak szeretetét és tiszteletét vívja ki, hanem a falu egész népéét.

— Pártszervezetünk egyik legaktívabb, legszilárdabb elvű tagja. Mint párttitkárhelyettes, sokat segít a kolhoznak, számtalan bonyolult problémát oldottunk már meg az ő segítségével — nyilatkozik Pappnéról Bak kolhozelnök.

— Tanácsunk művelődési bizottságának elnöke, ugyanezt a szerepkört látja el a kerületi tanácsnál is. Községünk kultúréletét el sem tudom képzelni Papp elvtársnő nélkül — jelenti ki a községi tanács elnöke.

Ha tanártársaitól vagy Csengeri Dezső igazgatótól érdeklődünk, pontosságát, rendszeretetét, igazságosságát, buzgalmát és nagy szaktudását szokták kiemelni.

De vajon mivel vívta ki a gyerekek szeretetét? Hisz nekik — ezt minden pedagógus tudja — sokkal nehezebb a bizalmukba férkőzni. Éppen ezért, vizsgáljuk talán meg egy kissé közelebbről a kérdést.

Talán leghelyesebb lesz, ha tanítványaitól — az egykoriaktól és a mostaniaktól — érdeklődünk: miért fogadták a szívükbe Papp Zoltánnét, miért is van az, hogy Pappné szemének egyetlen intése elegendő ahhoz, hogy valamely pillanatnyi kisiklás után az osztályban helyreálljon a rend, miért is van az, hogy az ő óráját mindenki nagyon várja, hogy osztályában a tanulmányi eredmény mindig jó.

Pappné egykori tanítványai közül először Perjési Lászlóhoz fordultunk ezzel a kérdéssel. Perjési elvtárs már több éve, hogy leérettségizett, most az egyik munkácsi vállalat villanyszerelője, és közben magánúton végzi a mezőgazdasági szakiskolát: gépkezelő akar lenni. Az iskolában Papp Zoltánné fizikára tanította. Mint Perjési László pályaválasztásából is látjuk: megszerette a fizikát, élethivatásává választotta egyik szakterületét, s ma is meleg érzésekkel gondol vissza arra, aki beleoltotta a gépek iránti vonzalmat.

— Azt hiszem — mondja Perjési —, hogy Papp elvtársnő leginkább egyvalamivel tudja megnyerni növendékeit: azzal, hogy életével, munkájával példát tud mutatni, és ezt a példát tanítványai követni szeretnék, olyanok akarnak lenni, mint ő. Velem is történt, kérem, egy érdekes eset...

Papp Zoltánné abban az évben került a dobronyi iskolához. Perjésinek osztályfőnöke volt. László szülei az egyik szomszédos faluban, Gálocsban laknak, az ottani kolhoz

tagjai. Jómódú emberek, s fiukat bizony elkényeztették kissé, annál is inkább, mert kiskorában súlyos betegségen esett át, s ezután igyekeztek mindent a kedvére tenni. Pappné egyszer tudomást szerzett róla, hogy Perjési könnyelműen elköltötte azt a pénzt, amit szüleitől az internátusi díj befizetésére kapott. Óra után megpróbált tanítványának lelkére beszélni, de az nemhogy megbánást nem mutatott, hanem még csodálkozott is a dorgatóriumon.

— Ugyan, ugyan — mondogatta —, hát érdemes erre olyan sok szót vesztegetni? Szüleim jól bírják magukat, könnyen kifizetik azt a pár rubelt. Meg aztán, ha Papp elvtársnő annyira rosszallja a dolgot, rendben van: eladom az órámat és megadom szüleimnek a pénzt.

— Nézz ide, fiam — mondta osztályfőnöke —, ezt megint nem tennéd jól, hisz az órát is szüleid vették, hogy legyen neked, hogy be tudjad osztani a napodat.

Még néhány keményebb szót is szólt, hogy a fiúban felébressze a lelkiismeretet, de Perjési még mindig értetlenül nézett rá, s úgy látszott: egyre azon csodálkozik, hogy miért kellett ennek a dolognak ilyen nagy feneket keríteni.

Mikor megszólalt a csengő, beszélgetésüket félbe kellett szakítaniuk. Pappné azonban elhatározta, hogy nem hagyja annyiban a dolgot. Másnap úgy intézte, hogy mintegy véletlenül, ismét egyedül maradjon könnyelmű tanítványával. S anélkül, hogy az internátusi díjat említette volna, beszélni kezdett neki saját gyermekkoráról. Elmondta, hogy milyen nehéz volt régen anyagiak nélkül tanulni, elbeszélte, hogyan somfordált el annak idején megszégyenülten édesanyjával együtt Körmöczy tanár lakásáról — s amikor csengőszóra bementek az osztályba, úgy látta, hogy Perjési szemében ott bujkál valami kis zavartság, restelkedés.

Ezután Pappné év végéig úgy érezte, hogy tanítványa — ha nem is kerüli — nem keresi a vele való találkozást, ha órán ránéz, szégyenkezve lehajtja a fejét, s az osztályfőnök nem is csodálkozott, mikor az utolsó tanítási napon Perjési megállította a folyosón:

— Csak azt akarom mondani, szeretném jóvátenni hibámat: szünidőben dolgozni fogok a kolhozban, és a keresetemből megadom szüleimnek az elköltött internátusi díjat.

Mi bírta rá Perjési Lászlót erre az elhatározásra? Hisz mikor osztályfőnöke nehéz gyermekkoráról beszélt neki — akkor még csak ébredezni kezdett a lelkében a felismerés, hogy nem becsüli meg eléggé azokat a nagy előnyöket, amelyeket az új társadalom biztosít a tanulnivágyó ifjúság számára.

Kétségtelenül az hatott rá, hogy Pappnéban egész évben a pontosság, a munkaszeretet, a becsületesség, a szótartás, a nyílt egyenesség példaképét látta. S mennél jobban tudatára ébredt osztályfőnöke nagyszerű emberi tulajdonságainak, annál jobban szégyellte tettét, annál jobban restellte, hogy ennek a tiszta jellemű, nyílt lelkű embernek a szemében az ő becsületén folt van.

— Úgy érzem, akkor kezdtem érett ésszel gondolkozni, mikor megszületett bennem az elhatározás: jóváteszem hibámat. Ettől fogva kezdtem az életet nemcsak abból a szempontból nézni, hogy mit adhat nekem, hanem abból a szempontból is, hogy mit adhatok én embertársaimnak, miben lehetek hasznos. Talán bűntudatom volt az egyik oka, hogy teljes erőmből nekifeküdtem Papp elvtársnő tantárgyának, a fizikának, s most úgy érzem: ezen a területen nyújthatom a legtöbbet...

Igen: Pappnénak tudatos törekvése, hogy növendékeit a kollektivizmus szellemében nevelje, hogy mindig elsősorban az lebegjen előttük: hogyan, mivel tudják magukat hasznossá tenni.

Hídi Erzsébet, az Ungvári Egyetem orvosi karának negyedéves hallgatója szerint az egyszerűség, közvetlenség, emberi jóság az, ami a növendékek szívét Papp Zoltánné felé fordítja. Viselkedése, beszédmódja, öltözködése egyaránt puritán egyszerűségű. Nem visel divatos frizurát, sötét haját simán két oldalra fésüli, ruhadarabjainak megválogatásánál kerül minden fölösleges díszt, minden feltűnést, de azért egész öltözködésében van valami természetes elegancia. Sohasem fordul elő, hogy tanítványaival felülről, a felettes hangján beszélne. Emberszámba veszi őket, s ez a gyermekeknek nagyon imponál.

— Papp elvtársnő nem tekinti lezártnak, befejezettnek nevelői szerepét most sem, mikor már megkaptuk az érettségi bizonyítványt. Továbbra is figyelemmel kíséri életün-

ket, ha szépen haladunk, büszke ránk, dicsér, ha kell, pirongat. Az én sorsom kialakításában is nagy szerepe volt — meséli tovább Hídi Erzsébet, és elmondja: a faluban egészen a legutóbbi évekig tartotta még magát a múltnak egy csökevénye: a szülők nem szívesen engedték felsőbb osztályokba leánygyermekeiket. »Minek az a lánynak? Úgyis férjhez megy, anya lesz, háziasszony — ahhoz meg nem kell sok iskola« — mondogatták. Pappné mindjárt ideérkezésekor felvette ezzel a felfogással a harcot, meglátogatta a szülőket, több alkalommal előadást is tartott nekik a nők egyenjogúságáról, a szovjet nők nagy szerepéről a kommunizmus építésében, más pedagógusokat is bevont ebbe a munkába, és így kartársainak segítségével sikerült elérnie, hogy a leánygyermekek ma már általában tovább tanulnak. Ilyen harcot vívott Pappné Hídi Erzsébetért is, mikor nyolcadikba kellett mennie, s az érettségi után újabb vitába kellett szállni Erzsébet szüleivel. A leány elejétől végéig eminensként végezte az iskolát, nevelői mind nagy tehetséget láttak benne, és szerették volna, ha tovább tanul. Nagy kedve volt hozzá Erzsébetnek is, de a szülei — bár a középiskola elvégzésébe úgy-ahogy beleegyeztek volt annak idején — erről aztán már hallani sem akartak. Egyhavi kemény munkájába került Pappnénak, míg meggyőzte az önfejű szülőket, és Erzsébet beadhatta kérvényét az egyetem orvosi karára.

Hídi Erzsébetnek az egyetemen is nagy becsülete van. Pappné gyakran érdeklődik előmenetele felől. Tanárai mindannyiszor dicsérik, nagy jövőt jósolnak neki — s ha egy-egy súlyos beteget évek múlva majd Hídi Erzsébet ad vissza az életnek, a beteg talán nem is fogja tudni, hogy köszönő szavaival elsősorban egy falusi iskola lelkes, odaadó, hivatásszerető tanárához kellene fordulnia.

De ne csak a végzetteknél érdeklődjünk, kérdezzük meg Pappné egyes mai tanítványait: mi az oka, hogy annyira szeretik őt, hogy alig várják az ő óráit. Orosz Irén kilencedikesnek ez a véleménye:

— Papp elvtársnőnek nagyon érdekesek az órái, színesen, szórakoztatóan magyaráz, az órán sok kísérletet végzünk, s ilyenkor valósággal felüdülünk, felfrissülünk.

Pappnétól azután érdeklődésünkre megtudjuk, hogy csakugyan: módszertani fogásaihoz tartozik, hogy óráit

minél érdekesebbé teszi.

— Én úgy gondolom — mondja —, hogy a tanárnak kissé színésznek, előadóművésznek is kell lennie, meg kell teremtenie növendékeivel ugyanazt a finom lelki kapcsolatot, ami egy jó színész és közönsége között van. Meg kell éreznie a diákok gondolkozásának, hangulatváltozásának minden rezdülését, fel kell figyelnie arra is, hogy a tananyag valamely részlete iránt a gyermekekben fellobban az érdeklődés, s akkor bővebb magyarázatot kell adnia. De észre kell vennie azt is, ha a figyelem ellankad, ha a diákok elfáradnak, ilyenkor üdíteni, szórakoztatni kell őket.

— Bevált módszerem, hogy gyűjtöm a nagy fizikusok és kémikusok életével kapcsolatos anekdotákat és derűs történeteket, s ha a figyelem ellankad, egy-egy ilyennel fűszerezem az előadást. Itt azután a pedagógus kettős hasznot lát: elsősorban egy-egy nagy természetbúvárt emberileg közelebb hoz a tanulókhoz, s egyúttal felüdíti őket, felfrissíti figyelmüket, de ezenkívül az anyag rögződését is elősegíti: a gyerekek képzettársításos alapon nemcsak az elmondott derűs történetet jegyzik meg, hanem a vele összefüggő tudományos és didaktikai anyagot is.

Ha Papp Zoltánnét elkísérjük a tanterembe, és magunk is végighallgatjuk két-három óráját, az elmondottakon kívül pedagógiai munkásságának még igen sok érdekes jellegzetességét megfigyelhetjük.

Láthatjuk például, hogy szokatlanul kevés házi feladatot ad fel. Jól tudja azonban, hogy ezt a »luxust« csak az a pedagógus engedheti meg magának, aki az órán intenzív munkát végez, és az egész osztályt be tudja vonni a munkába, aki nagy súlyt fektet a gyakorlati oktatásra, méghozzá olyan formán, hogy a kísérleteket magukkal a gyerekekkel végezteti, s ezzel igyekszik elérni, hogy maguk jöjjenek rá egyes megoldásokra. Ehhez pedig fontos — állapítja meg Pappné —, hogy a pedagógus tisztában legyen a gondolkodás tudományos szabályaival, otthon legyen a logikában, és ennek alapján tudományosan is meg tudja állapítani, hogyan lehet a tanulókat eljuttatni ennek vagy annak a felismeréséhez.

[...]

— Két-három év múlva — folytatja Pappné — az óráimon már szinte mindent szemléltetni fogok tudni, méghozzá az iskolában készült kísérleti eszközökkel. Persze, a barkácsolást akkor sem hagyjuk abba, ha szertárunk már teljesen el lesz látva minden szükségessel. Akkor majd hozzáfogunk azoknak a fizikai és vegytani kellékeknek az elkészítéséhez, amelyeknek azok a növendékek veszik majd hasznát, akik tudásukat a tanterv keretein túl is gyarapítani, bővíteni akarják. A barkácsolás, a fizikai és vegytani kellékek önálló elkészítése, véleményem szerint, az eredményes tanításnak, az alapos tudásnak igen fontos előmozdítója.

Pappné óráin az állandó kísérletezésen kívül megfigyelhetünk még egy érdekességet: hogy a gyerekekkel a fizika és a vegytan szakkérdéseiről könnyen elbeszélgethetünk orosz nyelven is. Tanáruk szótárt vezettet velük, beíratja és rendszeresen számon kéri az orosz szakkifejezéseket (azokat is, amelyek nem szerepelnek a könyvek végére iktatott szakszótárakban), orosz nyelvű szakkönyveket ad nekik olvasni, s az órákon a tanulóknak az olvasottakról be kell számolniuk: a közepes tanulóknak magyarul, a jobbaknak: lehetőséghez képest oroszul.

Ezzel Papp Zoltánnénak ismét kettős célja van: gyakorlati és politikai. Gyakorlati szempontból azért fontos az orosz szakkifejezések ismerete, mert a növendékeknek, akár tanulmányaikat folytatják, akár technikai pályán helyezkednek el valahol, az orosz szakkifejezések ismeretére mindenütt szükségük lesz. A főiskolán orosz vagy ukrán előadásokat fognak hallgatni, az életben: szláv kartársaikkal ki kell majd cserélniük egyes szakmai kérdésekben gondolataikat, orosz vagy ukrán nyelvű szakirodalmat kell tanulmányozniuk. De ennél nem kevésbé fontos Pappné módszerének politikai háttere is: a népek barátságának, a gyerekek internacionalista lelkületének erősítése.

Nemrég Barabás Vilma tizedikesnek adott egy orosz nyelvű könyvet a rádiólokációról. Vilma érdekesnek találta a könyvet, örömmel számolt be az olvasottakról az osztálynak, s a könyv mindjárt felébresztette az érdeklődését a rádiótechnika egy másik kérdése: a televízió iránt. Most erről kért és kapott megint csak orosz nyelvű könyvet tanárjától. A két könyv elolvasása után annyira otthonos

lett az orosz szakkifejezésekben, hogy, bár az első könyvről még magyarul számolt be az osztálynak, a televízióról már oroszul tartott előadást.

Pappnénak ezt a munkáját sokra becsüli az egész tantestület, de kivált az orosz nyelv tanárai. Ez a módszer az ő munkájukat is sokban elősegíti. A gyermekeknek nemcsak technikai és általános nyelvkészségét fejleszti, megtanítja őket sok más egyébre is: bevezeti őket a fordítás tudományába, a többnyelvű gondolkodásba, gondolataik különböző nyelvű kifejezésébe.

Papp Zoltánné sikerrel gyümölcsözteti a szovjet pedagógia mestereinek a tapasztalatát is. Igen megszívlelte például Makarenkónak azt a megállapítását, hogy a gyermekek természete nem egyszer s mindenkorra adott, megváltoztathatatlan, hogy nincsenek született »jó«, »tökéletes« és »rossz« gyermekek — a nevelőnek arra kell törekednie, hogy állandó munkájával többé-kevésbé azonos eredményeket érjen el minden tanulónál. A rosszabb viseletű vagy kisebb érdeklődést mutató gyerekeket még jobban igyekszik bevonni a közös munkába. Az egyik évben Papp Zoltánnénak volt egy igen fegyelmezetlen, eléggé rossz magaviseletű tanítványa, Szanyi Ferencnek hívták. Nevelését — mint általában szokás — lelkére beszéléssel kezdte, de ennek nem volt valami nagy eredménye. A következő lépés ez volt: megszervezte az osztály »közvéleményét«: elérte, hogy előbb csak az aktíva, majd a gyerekek többsége elítélje Feri magatartását. Ez sem vezetett célra, sőt: Szanyi »virtuskodni« kezdett, tüntetett vele, hogy rosszul viselkedik, hogy ezzel kiválik a többiek közül, hogy az egész osztály felfigyel rá, s ha rosszallóan is, de állandóan róla beszél, vele foglalkozik. Pappné megfigyelte tanítványának ezt a lelki sajátosságát, és most megpróbált rá a másik oldalról hatni: a kísérletezéseknél egyre gyakrabban vette igénybe, mind bonyolultabb feladatokat bízott rá, megdicsérte, ha jól végezte munkáját, s gondja volt rá, hogy az osztály közvéleménye erre is felfigyeljen, megfelelőképp értékelje Szanyi eredményeit. Mikor a fiú látta, hogy igyekvő munkájával még jobban magára vonhatja a figyelmet, szinte egy csapásra megváltozott, s az egyik órán már maga kért engedélyt tanárnőjétől, hogy a kísérletet elejétől végéig ő végezhesse. Szanyi Feri kivá-

lóan értette a vegytant, s általában: mint jó viseletű, a közepesnél sokkal jobb tanuló fejezte be az iskolát.

Az elmúlt évek alatt Pappné növendékei közt igen sok tehetséges fizikus és vegyész volt (ezt a két tárgyat tanítja), egy részük ezekben vagy rokon szakmákban helyezkedett el. Számos tehetséges tanítványa lett a dobronyi Győzelem Kolhoz megbecsült dolgozója: Szanyi K. M. Irén most a zöldségtermesztő csoport élén áll, s a kolhoz egyik legjobb csoportvezetőjének számít. Katona Jolán számvivő lett a kolhozban. Sok tehetséges, jó tanuló van Pappné mostani tanítványai közt is: Orosz Irén, Porohnavec Magda és mások. Reméli, hogy ezek az életben is megállják majd a helyüket, megelégedett, boldog, megbecsült, hasznos tagjai lesznek a társadalomnak. Ezért, a »holnap örömééért« Pappné mindent elkövet: tehetséges növendékeit még szigorúbban fogja, nehezen adja meg nekik a jó jegyet, de jól tudja: ha majd az életben biztosan mozognak a kiválasztott munkaterületen, ha majd kiérdemlik társaik igaz megbecsülését és szeretetét, akkor majd hálásak lesznek szigoráért.

[...]

Papp Zoltánné boldogan gondol arra, hogy ma ő is az embereket új útra vezető párt akaratának végrehajtója, s rá vár a feladat, hogy a párt megbízásából, a párt bizalmából tanártársaival együtt a tudás felé, az élet biztos útja felé, a megtalált hivatás, a holnap öröme felé vezesse az egyszerű dolgozók gyermekeit, az olyanokat, mint maga is volt, hogy ezeket a gyermekeket az új, magasabbrendű társadalom tagjaivá nevelje.

Az iskolai harang kong, kong — azután elhallgat, az osztályok megtelnek gyermekekkel, a dobogóra fellép a pedagógus — kezdődnek az órák. Pappné is elindul az egyik osztályterem felé. Tanítani vagy órát látogatni? Mindegy. Akár ezért, akár azért, a kommunista kemény hivatástudatával, céltudatos tenniakarásával nyitja ki most is a terem ajtaját.

Most, évek múltán is ugyanazt érzi minden ilyen pillanatban, mint mikor először lépett a dobogóra osztálykönyvvel a hóna alatt. Tudja, hogy szovjet társadalmunk

őrá és társaira bízta legdrágább kincsét: a jövő emberét, az ő feladatuk, hogy ezt az embert felvértezzék mindennel, ami a boldog, hasznos, tartalmas élethez, a társadalom előbbre juttatásához, a legigazságosabb társadalmi rend megteremtéséhez szükséges.

Hogyan is mondta Lenin elvtárs?

»Tudás nélkül nincsen kommunizmus.«

(Kijev-Ungvár, 1961)

Kárpátaljai „egyenruhás" kisdiákok az 1960-as évek elején

(In: Советское Закарпатье. Справочник, Издательство „Карпаты" Ужгород, 1965)

LENIN-SZOBA DOBRONYBAN

A Lenin-szoba létesítésének gondolata 1966-ban született, amikor a Nagy Október 50. évfordulójának megünneplésére készültünk. Az ünnepélyes megnyitó az 50. évfordulón volt. Kezdeményezői az iskola kommunista pedagógusai voltak. Az elképzelések valóra váltását és gyakorlati kivitelezését pedig — a pionírok segédletével — az iskola komszomolszervezete vállalta magára. A Lenin-szoba mindenkori gazdái és istápolói az iskola komszomoljai és pionírjai. Nekik készült, értük készült.

Az előadóterem négy falán négy okmány- és képkollekció szemlélteti a leninizmus hatását területünk forradalmi- és munkásmozgalmára 1917-től napjainkig. Az előadóteremben külön fal jut a Magyar Tanácsköztársaság eseményeinek és történelmi szereplőinek. Ebben a teremben kap helyet az az indításnak szánt tájmúzeum-sarok

is, amely a falu múltját tükrözi képekben, okmányokban és tárgyakban.

A terem közepén áll Lenin mellszobra, háttérül a vörös bársonnyal bevont fal szolgál.

A szoba képei, okmányai, exponátumai Lenin életét és forradalmi tevékenységét tükrözik. Az anyagot nyolc tematikus tabló taglalja: Lenin gyermekkora és ifjúsága; Lenin forradalmi tevékenységének kezdete; Lenin a forradalmi marxista párt megalkotója; Lenin a Nagy Október ihletője és szervezője; Lenin a szocialista építés vezetője; Lenin a gyermekek és az ifjúság legjobb barátja; Mi hűek vagyunk a párt és Lenin ügyéhez; Lenin útján a kommunizmus felé.

A legtöbb látogató »Lenin útján a kommunizmus felé« tabló előtt időz, ahol a nép nagy sikereit láthatja a világűr meghódításának hajnaláról, a

szovjet tudomány, művészet és országépítés eredményeiről.

A zömmel ismert vagy újszerűen ható tárgyak között kedves színfoltokként vonják magukra a figyelmet a Lenin életének egyes mozzanatait ábrázoló makettek. Gondos és sikerült munka a Lenin razlivi kalyibájának kicsinyített mása.

Az iskola tanulóifjúsága egy sor ajándék- és emléktárggyal tette teljesebbé, szebbé és vonzóbbá a Lenin-szobát. A 8-A osztály összegyűjtötte és kiállította a fellelhető Lenin-bélyegeket. A tizedikesek egy képkollekciót gyűjtöttek össze és kommentáltak, amely Lenin tevékenységét mutatja be a szovjet tudomány alaplerakása és kibontakoztatása terén.

Az iskola egy ügyeskezű fafaragója elkészítette az Auróra kicsinyített mását.

Még valamit. Amikor a Lenin-szoba gondolata megszületett, amikor az elgondolások kezdtek valóra válni, segítségül jött szinte az egész ország. Sőt, külföld is.

Andrejev elvtárs elküldte meleg hangú levél kíséretében a Leninről szóló, 1956-ban megjelent »Visszaemlékezéseit«. Sztaszova elvtársnő két egykori fénykép kíséretében megküldte »Visszaemlékezéseit Leninről«. Ő ajánlotta levelében, hogy forduljanak tanulóink tanácsért Bobrujszk és Acsinszk komszomoljaihoz és pionírjaihoz, akiknek gazdag tapasztalatuk van a Lenin-szobák létesítése és berendezése terén. Érdekes levelet kaptak tanulóink a Lipcsei Történelmi Múzeumtól is. A múzeum dolgozói megírták Lenin lipcsei tartózkodását 1900 december második felében.

A legszebb képgyűjteményt iskolásaink Susenszkojéból kapták.

Így állt össze, így gyarapszik a Lenin-szoba anyaga. Sok nevelői órát és pionírgyűlést tartanak itt. Itt veszik fel az iskola tanulóit a komszomolba, itt folyik a pioníravatás.

És itt tartja majd iskolánk a centenáriumi ünnepséget is.

CSENGERI DEZSŐ

(Ungvár, 1969)

NEMZETI KULTÚRÁNK A KÖZOKTATÁS TÜKRÉBEN

Területünkön 93 magyar tannyelvű iskola van, ebből:

— nappali középiskola — 18;
— nyolcosztályos iskola — 58;
— elemi iskola — 17;

Ezenkívül esti középiskola — 9.

Magyar tannyelvű iskoláinknak 1433 tanítója és 60 nevelője van.

■

Mukacsevón 1948-tól működik magyar tanítóképző.

■

Az Uzshorodi Állami Egyetem magyar nyelv- és irodalom tanszékén eddig 35-en szereztek tanári képesítést.

A tanszék nyilvános tagozatán 90, levelező tagozatán pedig 10 diák tanul.

(Ungvár, 1969)

Antonik Tibor

EMBEREK ÉS TETTEK

MINDENT AZ EMBERÉRT

A Szovjetunió Kommunista Pártjának Programja rámutat, arra, hogy a kolhozi termelési viszonyok tökéletesedésével, a gazdaságok megszilárdulásával párhuzamosan, a falvak fokozatosan városi típusú lakótelepülésekké alakulnak át, a kultúrjóléti feltételek szempontjából a falusi lakosság életszínvonala városi szintre emelkedik.

Túlzás lenne azt állítani, hogy Bereg, Zmijivka vagy Nove-Szeló már elérte volna ezt a színvonalat. Egyelőre még nem beszélhetünk e falvak városi típusú lakótelepüléséről. Falvak ezek, az összes jellemző sajátosságokkal. Vannak még sáros utcáink, kevés a kultúrjóléti intézményünk.

Azt persze nem lehet állítani, hogy semmi sem változott nálunk az elmúlt 10—15 év alatt. Erőnkhöz, lehetőségeinkhez mérten igyekeztünk fejleszteni falvainkat. Egyszerre

természetesen nem foghattunk mindenbe, ehhez nem lett volna sem elegendő pénzünk, sem építkezési anyagunk. Sorrendet kellett tartani, figyelembe véve a kolhozisták véleményét, elképzeléseit és természetesen az anyagi lehetőségeket.

Minden esetben, amikor komolyabb, az egész tagság érdekeit érintő kérdésben kell dönteni, közgyűlést hívunk össze. Így tettünk ezúttal is. A kolhozisták elé tártuk az ügyet, döntsék el ők, melyik építmény a legszükségesebb, melyik a legsürgősebb.

Hosszas vita alakult ki. Egyesek az utak rendezése mellett kardoskodtak, mások, főleg a fiatalabbak, új klub építését ajánlották stb. Végül id. Lengyel Kálmán idős kolhozista, gazdaságunk egyik alapító tagja, a beregi néptanács egykori első elnöke kért szót.

— Javaslom, hogy mindenekelőtt építsünk új nyolcosztályos iskolát Zmijivkában — mondotta.

Javaslatát komoly érvekkel támasztotta alá. Elmondotta, hogy Zmijivkában a régi négyosztályos iskola egy rozoga házikóban kapott helyet. Később, amikor nyolc osztályt kellett nyitni, a községi tanács úgy döntött, hogy a közben megüresedett paplakba helyezi az iskolát. Persze ez sem volt jó megoldás, szűk volt a helyiség. Ilyen körülmények között nehéz volt a tanítás. Beregen középiskola működött, Nove-Szelóban elég jó épületek álltak az iskola rendelkezésére. Miért éppen a zmijivkaiaknak kelljen szégyenkezniök rozoga iskolájuk miatt, vagy a városba járatni gyermekeinket?

— Minden ember egész életében emlékszik arra az iskolára, arra az osztályra, ahol megtanulta leírni az első számot, elolvasni az első betűt — mondotta felszólalásában Lengyel Kálmán. — De vajon mire fognak visszaemlékezni azok a gyerekek, akik egy ócska hombárban tanulták meg a betűvetést?

A javaslatnak voltak ellenzői is. Egyre többen jelentkeztek felszólalásra, egyre élesebbé vált a vita, s ennek során többen csatlakoztak Lengyel Kálmán javaslatához. Végül is, amikor már lecsillapodtak a kedélyek, egyhangúlag megszavazták az iskola építését.

— Ha már építünk, akkor építsünk olyan iskolát, amely húsz év múlva is meg fog felelni minden követelménynek — ez volt az emberek véleménye. Két évig tartott az építkezés, elég nagy anyagi áldozatot igényelt a kolhoztól, de megérte a fáradságot. Ma Zmijivkában gyönyörű, korszerű, tágas, világos kétemeletes iskolában tanulnak a kolhozisták gyermekei. Minden lehetőség, minden feltétel rendelkezésükre áll ahhoz, hogy jól elsajátítsák a tudományok alapjait, hasznos polgáraivá váljanak szocialista hazánknak.

Az iskola építésének befejezése után sor került más falurendezési kérdések megoldására. Hozzáláttunk az utak javításához, új betonhidakat építettünk, bevezettük az utcákon a villanyvilágítást.

Évről évre egyre szebbé válnak falvaink. A kövezett utak mentén gomba módra szaporodnak a szép, villaszerű lakóházak, előttük drótkerítések húzódnak. A tanuló ifjúság, a komszomolisták fákkal telepítették be az út-

széleket, Bereg központjában pedig kis parkot létesítettek. Vele szemben felépült a fogyasztási szövetkezet új áruháza, amely nemcsak gazdag árukészletével, de szép, ízléses kirakataival is csalogatja a vevőket.

Állami költséggel óvoda létesült Beregen, kibővítették a falusi részlegkórházat, új gyógyszertár nyílt. A falu középiskolájában ma már két nyelven — ukránul és magyarul — folyik az oktatás. Hol vannak azok az idők, amikor 2—3 tanító kínlódott itt 40—50 gyerekkel, a legmostohább feltételek közepette? A Beregi Középiskola eddig 196 érettségizett növendéket bocsátott ki.

A középiskola tevékenysége nagymértékben hozzájárul a falu általános kulturális színvonalának emeléséhez. A több mint 32 tagot számláló, főként főiskolai végzettséggel rendelkező tantestület Szabó Árpád iskolaigazgató irányításával nagy munkát fejt ki az emberek nevelésében. A tanítók közül kerül ki az előadók zöme, akik tartalmas, a falu és a gazdaság életéből merített tényeken alapuló előadásokkal mozgósítják az embereket az előttük álló feladatok megoldására. Szabó Árpád, Polcer Irén Beregen, Kovács László Nove-Szelóban, Hajla József Zmijivkában fejt ki aktív közéleti tevékenységet. Ezzel jelentősen elősegítik pártszervezetünk munkáját és közvetve a gazdaságok előtt álló feladatok megoldását.

Egyre gyakoribbak az irodalmi estek. Ezek rendezésében, a tanítókon és kultúrmunkásokon kívül, részt vesznek a felsőbb osztályok legjobb tanulói. Közülük többen sikerrel pró-

bálkoznak versírással, prózával, mint Füzesi Magdolna, Bíró Izabella és mások. Emelkedik a falu kulturális színvonala, bővül az emberek látóköre. Ma már nem a Göre Gábor és Durbints sógor kalandjairól szóló könyveket, nem a félpengős regényeket keresik a földművesek, hanem Ady Endre, József Attila, Mihail Sólohov, az új magyar és szovjet költők, prózaírók értékes műveit.

A középiskola tantestületének munkájáról beszélve, nem feledkezhetünk meg arról a nagy segítségről, amelyet a beregi falusi múzeum létrehozásában nyújtott nekünk. A múzeumot a kolhoz pártszervezetének javaslatára létesítettük. A tanítók aktívan bekapcsolódtak az anyagok (régi fényképek, cikkek, munkaeszközök) gyűjtésébe, segítettek rendszerezni azokat. Ma kis múzeumunk a falusi lakosság és elsősorban az ifjúság nevelésének fontos eszköze, amely bemutatja Bereg történetét, fejlődését az 1920-as évektől napjainkig. A látogatók megismerkedhetnek itt a beregi sztrájkok, tüntetések történetével, Csehi Endre, Vokán József és más kommunisták forradalmi tevékenységével. A fényképek, diagrammák hűen illusztrálják a kolhoz fejlődésének fontosabb szakaszait, legfőbb eseményeit. Kétségtelen, hogy múzeumunk bővülni, gyarapodni fog, s ebben továbbra is nagy segítségünkre lesznek a tanítók, tanulók, kultúrmunkások.

A jelenleg fennálló kulturális intézmények (könyvtárak, klubok) ma már kicsinynek bizonyulnak. Egyre gyakrabban hangzanak el kolhozgyűléseken olyan javaslatok, hogy épít-

sünk újat helyettük.

Lehetőségeinkhez mérten igyekszünk eleget tenni ezeknek a kéréseknek. 1971-ben Nove-Szelóban befejezzük az új 350 férőhelyes klub építését. Most Beregen kultúrpalota építése van soron. Pénzügyi helyzetünk, tartalékalapjaink megengedik, hogy bátran belefogjunk ebbe a nagy munkába és az elkövetkezendő 1—2 év alatt felépítsük azt. Bízunk benne, hogy akkor már nemcsak a beregi férfiénekkarral fogunk büszkélkedni egész Kárpátontúlon, hanem más műkedvelő együtteseinkkel is.

«Mindent az emberért, mindent az ember javára» — ez pártunk egész tevékenységének értelme, célja. Amikor a kolhozisták kulturális fejlődéséről gondoskodunk, ezt tartjuk szem előtt. Minden, ami kolhozunkban történik, végeredményben ezt a célt szolgálja.

[...]

(Ungvár, 1971)

VOLODIMIR MIRNIJ

Gondolatok Leninről

Ha sűrűsödik az éj,
április csöndes éje,
s millió villany ég, zenél
— őserdők szép zenéje —
akkor érzem csak igazán:
Iljics itt él a fényben,
mit lángralobbantott hazám
egy októberi éjen.

Mikor a hajnal a ködöt
a határról lerázza,
s vörösnyakkendős úttörők
mennek az iskolába,
megint csak érzem én akkor:
Iljics a szívekben él itt.
Nevével épül a nagy Kor,
nevében millió épít.

Istenek füstként a múltba
oszlanak, ki sírna érte,
próféták, bölcs szentek arca
vonult már rég feledésbe.
Ő — él! Ő — maga az élet!
Bennünk van, mint láng a tűzben.
Mozgató rugó általa
megálmodott szép tetteinkben.

(Zsovteny) BALOGH BALÁZS fordítása

(Ungvár, 1972)

BALLA LÁSZLÓ

Petőfi tanítása az ukrajnai magyar iskolákban

Irodalomtörténeti tankönyveink, irodalmi olvasókönyveink Petőfi életművének tárgyalásakor rendszerint külön fejezetben térnek ki a magyar költőóriás szovjetuniói utóéletére. Bőséges, rendkívül meggyőző anyag áll itt rendelkezésünkre. Utalunk itt arra, hogy versei már a cári Oroszország haladó gondolkodású irodalmi közvéleményének megbecsülését kivívták és forradalmasító hatással is voltak rá. Ezt nemcsak az bizonyítja, hogy a cári önkénytől üldözött, forradalmár költők fordították le verseit oroszra, a Magyarországon is jól ismert Mihajlov, ukránra népe költészetének klasszikusa, a Szibériában raboskodó Pavló Hrabovszkij. Ugyanúgy emellett szól, hogy egyes haladó költők Petőfi-fordításként közölték önkényuralom ostorozó verseiket, így születtek azok az orosz apokrif Petőfi-versek, amelyekről Váradi-Sternberg János az Ungvári Egyetem professzora írt nemrég az ukrajnai magyar napilapba, a *Kárpáti Igaz Szó*ba nagy tanulmányt. A szovjet kultúrának pedig egyik első lélegzetvétele volt a Petőfi-életmű értékelése. Maga Lunacsarszkij közoktatásügyi népbiztos vállalkozott rá ismert tanulmányában, amely a szovjet Petőfi-kutatás azóta klasszikusnak számító megállapítását tartalmazza, hogy a nagy magyar költő korának bolsevikje volt. A szovjet Petőfi-fordításokat szinte áttekinthetetlen szövevénynek vehetjük. *Minden szovjet nép nyelvére lefordították verseit.* Ezek sűrűn megjelennek, de számos szovjet nép önálló Petőfi-kötetekkel is gazdagította nemzeti kultúráját. Az orosz Petőfi-köteteket számba venni is nehéz volna. Szinte évente napvilágot látnak, összefoglalásuk pedig a költő összes műveinek négykötetes gyűjteménye. Második helyen köztársaságunk, Ukrajna áll. Itt is többször adták ki külön kötetben válogatott verseit a magyar irodalom nagy ukrán barátjának, Leonyid Pervomajszkijnak a tolmácsolásában (az új, bővített kiadás nyomdában van, az évforduló napjára megjelenik). De ukránul külön kötetben került az olvasó kezébe ezenkívül *Az apostol* és épp ezekben a napokban a *János vitéz* – mindkettő a magyar irodalom legjelentősebb és legtermékenyebb ukrán fordítójának, az ungvári Jurij Skrobinecnek a munkája (Skrobinec anyanyelvi fokon beszéli a magyart, bámulatosan ponto-

san, invenziózusan fordít). Az ukrán Petőfi-kutatók a Szovjetunióban elsőként jelentkeztek Petőfi-monográfiával: Kira Sahova kijevi professzornő három éve adta ki a költő forradalmi verseit elemző könyvét. Ezt követte Gerskovics orosz monográfiája. De önálló Petőfi-kötetet jelentettek meg az észtek, a grúzok, a kazakok, a kirgizek, a litvánok, a moldovánok, az örmények és a türkmének is, és a szovjet népek Petőfiászát épp az évforduló előkészítésének idején egészítették ki saját kötetükkel a beloruszok (Mikola Hvedarovics fordítása). Még egy érdekes momentum. Nem találunk olyan szovjet népet, amelynek költői ne rótták volna le tiszteletüket Petőfi iránt versben (hogy mindjárt a beloruszoknál maradjunk, e nép két legkiválóbb élő költője, Pjatrusz Brovka és Makszim Tank írt mély gondolatiságú verset *Petőfi Sándor* címmel). Ezeknek a verseknek egy részét magyarra fordítottuk és a Petőfi-életmű ismertetése során iskoláinkban is tanítjuk.

Mindezeknek a tényeknek az elemzéséből vonják le tankönyveink és pedagógusaink a megállapítást: a Szovjetunió Petőfi második hazája.

Mindezt azért bocsátottam előre, mert Petőfi tanításánál ez nagyon sokra kötelez bennünket. Vajon hogyan tanítják a nagy költő verseit második hazájának magyar iskoláiban? – ezt a kérdést mindenki nagy igényeket támasztva teheti fel.

Másfélszázezer magyart számláló kárpátontúli területünkön (az egykori Kárpátalján) mintegy száz magyar iskola működik (ebből tizenhét érettségit adó középiskola, a többi nyolcosztályos). Az irodalmi ismereteket tanulóink három fokozatban sajátítják el. Az elemi osztályokban (I–III.) az olvasás-órákon vesznek át irodalmi szövegeket inkább beszéd-értelemgyakorlati és nyelvművelési céllal, mint irodalmi elemzéssel. A középső osztályokban (IV–VII.) irodalmi olvasókönyvet használnak, eszmei mondanivaló, művészi kifejező eszközök, nyelvezet szempontjából tekintik át a műveket, egy-egy író munkásságát monografikusan tanítjuk (életrajz, írói pálya ismertetése, néhány mű, szöveg tanulmányozása, elemzése), de gyermekeink nem kapnak még rendszeres irodalomtörténeti ismereteket, és nem is tárgyaljuk minden jelentős alkotó munkásságát. A magyar irodalomtörténet rendszeres tanulmányozására a felső (VIII–X.) osztályokban kerül sor (VIII. osztály: az irodalom kezdeteiből a XIX. század második fele; X. osztály: XX. század).

Petőfi művei minden osztály tananyagában szerepelnek (persze a IX. és X. osztály kivételével, amelyek későbbi irodalomtörténeti kort ölelnek fel).

A tanterv összeállításánál abból indultunk ki, hogy Petőfi életműve máig a magyar irodalom gerince. Költészetével programot adott

az elkövetkező magyar költőknek is. *A XIX. század költői*-től József Attila *Arc poeticá*-jáig egyenes vonal vezet. Petőfi költészetének, elsősorban társadalmi költészetének megismerése tehát fontos az egész magyar irodalom elsajátítása szempontjából is, mert Petőfi eszmeiségével a magyar irodalom eszmeiségét ismerjük meg, nevelőmunkánkban kulcsot kapunk mindazon céloknak a megértéséhez, amelyekért a magyar irodalom legjobbjai a XIX. és a XX. század különböző korszakaiban harcoltak. Az érvényben levő tanterv összeállításánál (ebben a munkában e sorok írója is részt vett) fontos szempont volt, hogy a költő életműve évről évre mind teljesebben és mind mélyebben bontakozzék ki a tanulók előtt. Törekvésünk az, hogy az első osztály első Petőfi-versétől – az *Anyám tyúkjá*-tól, amely a legegyszerűbb formában fejezi ki a költő eszmei világának két lényeges összetevőjét (a fiúi szeretetet, a természethez való viszonyt) egyetemes, logikus, soha meg nem törő és művészetének, gondolatvilágának mind újabb oldalát felvillantó vonal vezessen addig a műig, amelylyel munkásságának tanulmányozását – a VIII. osztályban lezárjuk: *Az Apostól*-ig, hisz ez az alkotás Illyés Gyula tömör, lényegre tapintó megállapítása szerint „a költő eszméinek szótára". E két végpont között helyeztük el Petőfi műveit úgy, hogy a tanulók minden nagy versét szövegtanulmányozása útjain is megismerjék, de sort kerítünk ezeken kívül valamennyi, életművének egésze szempontjából lényeges vers közvetett feldolgozására is; ezek egy részét a költő életpályájának ismertetése során tárgyaljuk – más részük feldolgozását rokonítható műveinek ismertetéséhez kapcsoljuk (így, a VIII. osztályban, a *Szeptember végén* szövegtanulmányozása közben szólunk valamenynyi, Szendrey Júliához írt Petőfi-versről, önálló elolvasásukra hívjuk fel a tanulókat).

Az egyes műveknek, ezek eszmei és művészi sajátosságainak elsajátításán kívül igen lényeges feladatunk egy teljes Petőfi-kép kialakítása. A különböző osztályokban tanult alkotások analitikus feldolgozása után szintetikus jellegű összefoglalásra kétszer kerül sor, a tanulók értelmi fejlettségének két különböző szakaszában, az V. és a VIII. osztályban. A Petőfi-életpálya egyes momentumainak korábbi megismerése után (I–IV. osztály), az V. osztályos irodalomkönyv első ízben közli a költő összefüggő életrajzát. Egy teljesnek ugyan még nem teljes, de már szerves egészet alkotó Petőfi-kép kialakítását az életpálya ismertetésén, az eddigi osztályokban tanult művek ismétlő összefoglalásán kívül olyan alkotásainak szövegtanulmányozása segíti elő ebben az évben, amelyek a tanulók fejlettségének megfelelő szinten, de már a költő eszmei-művészi világának legmélyére hatolva adnak a kezünkbe kulcsot munkássága leglényegesebb momentumainak elsajátításához. Ebben az osztályban tanítjuk teljes egészében a *János*

vitéz-t (egyes részleteit tanulóink már ismerik), azt az első nagy epikus alkotást, amely a költő azon ismert koncepcióját testesíti meg, hogyha a nép uralkodni fog a költészetben, uralomra jut a politikában is. A *János vitéz* bizonyos tekintetben már magában hordozza *Az apostol* csíráit: Kukorica Jancsi – még tudatosan – naiv, egyszerűsített – áttételes formában – úgyanúgy az egyszerű emberek igazáért küzd, mint Petőfi késői epikájának (késői? – huszonhat évet élt!) tragikus hőse, Szilveszter. A *János vitéz* kiválóan alkalmas tehát arra, hogy első szintetizáló munkánk során Petőfinek az igazi népfiról alkotott képénél elidőzzünk. A költő nagy politikai verseinek későbbi tanulmányozását segíti elő az V. osztályban *A magyar nemes,* a tájversekét pedig természetesen *A Tisza.* Az V. osztályos irodalmi olvasókönyv (szerzője Szabó Árpád nagyberegi iskolaigazgató) a művek feldolgozásánál szem előtt is tartja, hogy a későbbiek során az itt tanultakra sokat építünk. A következő (VI–VII.) osztályokban ismét Petőfi egyes műveinek analitikusabb jellegű feldolgozása történik meg, míg a VIII. osztályban eljutnak az utolsó nagy szintézishez: a végleges Petőfi-portré megrajzolásához. A VIII-os irodalomtankönyv (e cikk szerzőjének munkája) már terjedelmes, irodalomtörténeti igényű Petőfi-tanulmányt közöl, és szövegtanulmányozásra is azokat a verseit jelöltük itt ki, amelyek szinte kikristályosítják a költő eddigi állásfoglalásait ebben vagy abban a kérdésben. Petőfi gondolati lírájának, tanítását – úgy érezzük – méltóképp tetőzzük be itt *A XIX. század költői*-vel, a tájversekét *A puszta télen*-nel, *Az apostol* teljes szövegének tanulmányozása után pedig most már tökéletesen megismerik tanulóink a politikus Petőfit, a forradalmi demokratát, a plebejus népfit.

Miután a Petőfi-életmű tanításának felépítéséről, főbb elveiről a fentiekben röviden beszámoltam, felmerülhet a kérdés, munkásságának mely összetevői azok, amelyekre – sajátos viszonyainkból kiindulva – külön hangsúlyt helyezünk. Természetesen, a magyar nyelvterület más iskoláihoz hasonlóan, minden alkalmat megragadunk annak leszögezésére, hogy a költő politikai lángelme volt, hogy – mint azt az ismert Lunacsarszkij-tanulmány is megállapítja – korának szinte minden költőjét világviszonylatban megelőzve tette irodalmi munkásságát a demokratikus népforradalom szócsövévé, a legradikálisabb politikai eszmék hirdetőjévé. Épp ez biztosított Petőfinek a szovjet olvasóknál *megkülönböztetett* tiszteletet, ez biztosította életművének – hogy úgy mondjuk – kiemelt kezelését a világ első szocialista országában. Külön hangsúlyozzuk költői-néptribuni alkatának még egy tulajdonságát, amely a soknemzetiségű Szovjetunió soknemzetiségű kárpátontúli területének nemzetiségi iskoláiban a legkevésbé sem elhanyagolható: azt, hogy – minden túlzás nélkül állíthatjuk – Petőfi

olyan magas fokon valósította meg az internacionalizmus és a nemzeti büszkeség szintézisét, ahogyan azt mi, marxisták *ma* propagáljuk: a magyar hazát „isten kalapjának" mondotta, de ugyanakkor a „Világszabadság!" eszméinek harcosa volt, ezekért áldozta *tudatosan* életét is. A harmadik, aminek külön figyelmet szentelünk: egyházés vallásellenessége. E kis ismertetés olvasói előtt bizonyára nem titok, hogy az SZKP nem lankadó figyelemmel kíséri a lakosság vallásellenes nevelését, e munka állandó fellendítését. Bár a vallási ideológia hatása egyre csökken, úgy érezzük, hogy a kommunista társadalom építésének mai fokán – mint azt az SZKP XXIV. Kongresszusa is hangsúlyozta – még maradványai is jelentős mértékben fékezik előrehaladásunkat. A vallásellenes nevelés az iskolának is elsőrendű fontosságú feladata – és az irodalomórákon kevés alkotó munkássága nyújt ehhez olyan sok támpontot, mint a Petőfié, ezen belül pedig elsősorban *Az apostol.* Külön is felhívjuk a tanulók figyelmét arra, hogy Petőfi olyan világosan felismerte és olyan pontosan kivetítette a papság és az uralkodó osztályok szövetségét a dolgozók elnyomásában, hogy álláspontján ismét nem tudunk árnyalatnyit sem korrigálni mai marxista politikai ismereteink birtokában sem.

Pedagógusaink Petőfi munkásságának tanítása során igen lényeges momentumnak tekintik a párhuzam megvonását az ukrán irodalom legnagyobb költőjével, Tarasz Sevcsenkoval. S ez nem valami mechanikus párhuzam, amelyet az ukrajnai magyar iskolákban *csak* a két népnek közelebb hozása érdekében végeznek. Bámulatos, hogy a két költő mennyire azonos helyet foglal el népe irodalmában, menynyire megegyeznek eszméik, kifejező eszközeik. Sevcsenko ugyancsak népe irodalmi nyelvének megalapítója, ugyanúgy a költészetnek teljesen népi alapokra helyezője, ugyanúgy forradalmi demokrata nézetek hirdetője, radikalizmusában ugyanolyan messze megy el, mint Petőfi, s ugyancsak a népszípolyozó uralkodó osztályok fizikai megsemmisítésére hív fel (Petőfi: *A mágnásokhoz,* Sevcsenko: *Végrendelet*). Még antiklerikalizmusuk is azonos. Azok közül a tanáraink közül, akik a Petőfi–Sevcsenko párhuzamot különösen érdekesen, találékonyan, egyénien vonják meg óráikon, hadd említsem itt meg csak egynek a nevét, Drávai Gizelláét (beregszászi 6. sz. iskola). Ez a pedagógus két-három tanórát használ fel arra, hogy azt a nevelési szempontból nagyon jól gyümölcsöztethető párhuzamot mind teljesebben kibontsa. Közben szinte kifogyhatatlan az ötletekből. A VIII. osztályban például ezt az érdekes irodalmi játékot játszatja: képzeljék el a tanulók, hogy a 24 éves Petőfi és a 33 éves Sevcsenko 1847 tavaszán találkoznak valahol a Kárpátokban. Miről beszélgetnek? Ez a játék a tanulókban rengeteg (olykor egészen eredeti) gondolatot ébreszt, a két nagy költő életművének új és új felmérésére, politikai,

esztétikai nézeteik mind teljesebb tudatosítására készteti őket. „Óráimon fokozatosan szinte állandó jelzővé válik ez a mondat: *Sevcsenko az ukránok Petőfije, Petőfi a magyarok Sevcsenkoja,* hiszen ugyanazokért a célokért küzdött mind a két népi és forradalmár költő, s *nem a hajdani, hanem az eljövendő haza ábrándképe tüzelte mindkettőjüket*" – írja Drávai Gizella a *Kárpáti Igaz Szó*-ban nemrég megjelent cikkében.

Drávai Gizella óráit ez év tavaszán meglátogatta Nagy János, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanára, aki a kijevi Sevcsenko Egyetem meghívott oktatójaként néhány évet köztársaságunkban töltött. „Nem tanítás – művészet" – állapította meg Drávai Gizella pedagógiai tevékenységéről Nagy János a fentebb megnevezett napilapban. Különösen vonatkozik ez a megállapítás a tanárnő Petőfi-óráira. Ezeket elsősorban jellemzi az a nagyon egyéni, nagyon eredeti, épp ezért a tanulók számára felejthetetlenné váló megközelítés, amely Drávai módszerének sajátja. Idézzünk itt csak egy példát: hogyan érzékelteti a Petőfi–Ady–József Attila szerepét a magyar költészet fejlődéstörténetében, hogyan tudja azt a bonyolult problémát minden vulgarizálás nélkül leegyszerűsíteni, a tanulóknak egyúttal érzelmi élményt is nyújtva. Hadd idézzem itt a tanárnő szavait, amelyeket egy nyílt óráján írtam be jegyzetfüzetembe: „Petőfi az új típusú, népi hangú realista líra megteremtője. Nem leereszkedik a néphez, hanem azonosítja magát vele. Ezért tekintjük Ady Endrét és József Attilát Petőfi hagyományai folytatójának. Petőfi eszménye: szabadság és szerelem. Az Adyé: demokrácia és szerelem. A József Attiláé: szocializmus és szerelem. A hármójuk eszménye is világosan mutatja a történelmi fejlődést, az utat a múltból a jelenbe. És azóta is, minden közéleti költőnk merít mindhármójukból, tanulnak tőlük, s mintegy életművük folytatói." Ezután a tanárnő Illyés Gyula, Benjámin László, Simon István és Váci Mihály költészetét elemezte egészen röviden a Petőfi–Ady–József Attila vonal továbbvitele szempontjából, majd a tanulókat a felsorolt mai költők műveinek tanulmányozására buzdította. „Én őket tisztelem és szeretem legjobban a sok-sok költő közül – akik a kelet-európai nemzetek együvé tartozását, a szocialista országok népeinek testvéri összefogását, a világ népeinek békés együttélését – együttműködését, a maguk nemzetének pedig eszmei-politikai fejlődését, erkölcsi és anyagi életének jobbulását segítik művészetükkel" – fejezte be – órájának egy kis szubjektív ízt adva – magyarázatát Drávai Gizella.

A Petőfi-tanítás pompás szemléltetésével, a rendelkezésre álló segédeszközök nagyszerű felhasználásával válik ki Polcer Irén, a nagyberegi középiskola tanárnője. Egyébként ő annak a Petőfi életét és pályáját ismertető diafilmnek a szerzője, amelyet az Ukrán SZSZK

Közoktatásügyi Minisztériuma készített az ukrajnai magyar iskolák részére, és amelyet pedagógusaink igen nagy haszonnal vetítenek óráikon. Erről a diafilmről itt csak annyit, hogy Magyarországon is iskolai bemutatásra kerülő Petőfi-dokumentumokon, Petőfi-relikviákon kívül bőségesen feldolgozza a *Petőfi és Oroszország, Petőfi és Ukrajna, Petőfi és a Szovjetunió* témát (közli például Mihajlov és Hrabovszkij, az első jelentős orosz, illetve ukrán Petőfi-fordító arcképét). Kitér a Petőfi-életmű helyi vonatkozásaira (*A munkácsi várban* című vers, a költő ungvár–munkács–beregszászi útjáról megemlékező emléktáblák Ungváron. Badalóban a megfelelő sorok Petőfi útijegyzeteiből).

Polcer Irén Petőfi-szemléltetésének érdekes pozitívuma, hogy ebbe a munkába a tanulókat is bevonja. Petőfi tanítása előtt minden osztályban feladatul adja: gyűjtsenek a tanulók képeket, újságcikkeket, könyveket Petőfiről. Az anyagot átnézi, a szorgalmas gyűjtőket megdicséri, kiválasztja azokat a darabokat, amelyeket az órán szemléltetésül használhat (a gyűjtő számára külön izgalmas élmény!). A behozott cikkeknek, képeknek bizonyos eredeti, a szülői házban nélkülözhető része azután a nagy iskolai Petőfi-albumba kerül. Ez az album ilyenformán évről évre gyarapszik és egyre teljesebb, egyre hatásosabb szemléltető eszközzé válik.

A tanárnő Petőfi-óráinak szerves része a hanglemezhallgatás. Rendkívül gazdag lemezanyagot gyűjtött össze mind a maga, mind tanártársai használatára. Zene, ének, szavalat egyaránt bőségesen rendelkezésre áll itt. Ugyancsak egy nyílt órán figyelhettem meg, micsoda biztos művészi érzékkel válogatta ki a *János vitéz* tanításához Kacsóh Pongrác daljátékának egyes darabjait is. A tanulók óráról órára megismerik nemcsak a költői művet, hanem a zenei tolmácsolást is, a kettő kölcsönösen elősegíti az elsajátítást és a rögzítést. A *Nemzeti dal* és a *Szeptember végén* is sokkal jobban megragad a tanulók emlékezetében, ha Egressy Béni zenéjével is ismerik. – Óriási hatást ért el Polcer Irén, mikor egyik óráját így kezdte: „Gyerekek, a mai órára meghívtam Sinkovits Imre színművészt" (a tanulók filmekről, a tévéből nagyon jól ismerik). Amikor pedig az órán természetesen nem élőszóban, hanem lemezről hangzott el *A puszta télen* a művész előadásában, a gyermekekből ez nem csalódást, hanem kitörő örömöt váltott ki: nemcsak Sinkovits nagy megjelenítő erejű szavalatát élvezték, tanárnőjük találékonyságát is.

Polcer Irén óráinak érdekessége a háromnyelvű Petőfi-tanítás. A VIII. osztályban gyerekeink már szinte anyanyelvi fokon beszélik az orosz nyelvet is. A tanárnő ezt felhasználja arra, hogy egyes verseinek orosz fordítását is bemutassa, megtárgyalja az órán, milyen gondolatok, művészi eszközök kihangsúlyozását tartotta elsősorban fontosnak a fordító. Ismerik tanulóink – ha nem is annyira tökéle-

tesen – az ukrán nyelvet is. Ezt ugyan iskoláinkban nem tanítjuk, de vegyes lakosságú vidékünkön „ráragad" a tanulókra. Ezért sor kerülhet az ukrán fordítások bemutatására is. *Az apostol* tanításakor Polcer Irén az ukrán fordításból mutatott be részleteket. Az órára a fordítót is meghívták, aki magyarul mondta el a tanulóknak, melyek voltak Petőfi-adaptációjának legfőbb szempontjai. Ezt a módszert egyébként más pedagógusok is használják (Beczánics Olga, Ungvár; Csengeri Dezső, Nagydobrong stb.). A pedagógiai haszon itt nyilvánvaló: az eszmei mondanivaló, a művészi eszközök jobb megértése, elsajátítása mellett a népbarátság propagálása.

Pedagógusaink – a tantervi utasítások szellemét is szem előtt tartva, de szívük sugallatára is hallgatva – a magyartanítás egyik sarkalatos feladataként, nevelőmunkájuk egyik alappilléreként kezelik Petőfi életművének előadását, rögzítését, egy minél teljesebb, minél átfogóbb, minél igazabb Petőfi-kép kialakítását növendékeikben. Meggyőződésünk, hogy Petőfi munkásságának, eszmevilágának, művészi elveinek ismerete a Szovjetunióban élő szocialista magyarok számára fontos, nélkülözhetetlen útravaló.

(Szeged, 1972)

A SZOCIALISTA KULTÚRA FELVIRÁGZÁSA

A KÖZOKTATÁS ÉS A TUDOMÁNY SIKEREI

Amikor Kárpátontúlon megalakult a szovjethatalom, a tudomány és a kultúra fejlődésében is új korszak kezdődött. A gazdasági és politikai átalakulások a kulturális forradalom lenini programja megvalósításának bázisául szolgáltak.

Ez a folyamat azonban bonyolult és hosszadalmas volt. Hisz a szocializmust, hangsúlyozta Marx, olyan emberek kezdik építeni, akik többségének gazdasági, erkölcsi és gondolkodási beállítottsága még magán viseli annak a régi társadalomnak az anyajegyét, amelynek méhéből származik.[1] Ezt a gondolatot fejtette ki V. I. Lenin is, hangsúlyozva, hogy »amikor a régi társadalmi rendszereket megsemmisítik, nem lehet azokat minden ember tudatában egyszerre megsemmisíteni«.[2]

A közoktatás gyökeres átszervezésével kezdődő nagy kulturális átalakítások a Szovjetunió népeinek — Kárpátontúl felszabadítóinak segítségével mentek végbe. A tanintézetek munkájának megszervezésében elsőkként vettek részt a Vörös Hadsereg katonái, akik közt számos tapasztalt tanító volt. Már 1944 novemberében—decemberében a Vörös Hadsereg politikai funkcionáriusai értekezleteket tartottak a megalakított kulturális—oktató intézetek tanítóival és munkatársaival, előadásokat szerveztek a Szovjetunióban folyó oktatás, nevelés, és káderképzés rendszeréről. A közoktatás terén a helybeli tanítókkal együtt kezdtek dolgozni a háború befejeztével tartalékba vonult szovjet pedagógus-katonák, valamint az USZSZK Közoktatásügyi Minisztériuma által területünkre vezényelt tapasztalt káderek.

Az iskolák munkájának megszervezése Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Pártja KB-ja és Kárpátontúli Ukrajna Népi Tanácsa figyelmének központjában állt. Az oktatási szervek rendelkezésére bocsátották a legjobb épületeket, a vöröskatonák segítségével

kitatarozták az iskolahelyiségeket. Az új hatalom gondoskodott arról, hogy minden dolgozó tanulhasson. 1944 végén az 530 általános iskolában már mintegy 100 ezer gyerek tanult.

Az oktatás és nevelés új rendszerének kialakításában jelentős szerepet játszott a felszabadított terület tanítóinak 1944 december végén megtartott első értekezlete. A több mint 500 jelenlevő egyhangúlag helyeselte a Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával való újraegyesüléséről szóló történelmi Kiáltványt, valamint a közoktatás valamennyi dolgozójához intézett felhívást, amely arra szólította a tanítókat, hogy tanulmányozzák és alkalmazzák a gyakorlatban a világ leghaladóbb pedagógiájának, a szovjet pedagógiának az elveit, törekedjenek arra, hogy Kárpátontúl minden községében mielőbb iskolák nyíljanak, s felszámolják az írástudatlanságot és a műveletlenséget. Az értekezlet 13 tagú küldöttséget választott, hogy Kijevbe és Moszkvába utazzon a szovjet pedagógiai rendszer tanulmányozására. Az iskolák káderekkel való biztosítása céljából a Népi Tanács elrendelte, hogy az iskolák munkájába vonják be a gimnáziumok és a tanítóképzők felsőbb osztályainak végzőseit is. A tanítók átképzésére tanfolyamokat és szemináriumokat szerveztek, amelyeken tudósok, a közoktatás gyakorlati szakemberei és a 4. Ukrán Front politikai főcsoportjának munkatársai tartottak előadásokat.

Jelentős figyelmet szenteltek az oktatás fejlesztésének a hegyvidéki falvakban. A településeken első ízben alakultak elemi iskolák, a falvakban és munkásközségekben pedig hétosztályos és középiskolák. Szélesre tárt ajtókkal várták a dolgozó nép gyermekeit az irsavai, bilki, dovhei, perecsenyi, mizshirjai, rahovói, szolotvinói és szvaljavai középiskolák. Az iskolahálózat gyorsan bővült. Már az 1945/46-os tanévben 758 ukrán, orosz, magyar, illetve moldován tannyelvű általános iskola, köztük 559 elemi, 182 hétosztályos és 17 középiskola működött. Mintegy 113 ezer diák ült iskolapadba.[3] Megjegyzendő, hogy 17 középiskola közül 9 és 182 hétosztályos iskola közül 166 faluhelyen nyílt meg, ahol addig ilyen jellegű tanintézet nem volt.

A terület közoktatásügyi dolgozóinak nyújtott össznépi segítség még nagyobb méreteket öltött, miután Kárpátontúl újraegyesült Szovjet-Ukrajnával és megalakították a szovjethatalom helyi szerveit. 1945 második felében és 1946 folyamán megalakították a Kárpátontúli Területi Közoktatásügyi Osztályt, a városokban és a kerületekben pedig a városi és kerületi osztályokat. Idővel a területi oktatásügyi osztály mellett megalakult a pedagógus továbbképző intézet. A szovjet közoktatási hálózat megszervezésében nagy szerepet játszottak V. Kravcsenko, E. Surina, O. Lok-

tyeva, M. Litvinenko, A. Honcsarenko, I. Bezrucsko, O. Szolovjova és még sok más tapasztalt pedagógus, akiket e fiatal szovjet területre vezényeltek munkára.

A közoktatás fejlesztése a Kárpátontúlon, akárcsak valamennyi nyugat-ukrán vidéken, a párt és a kormány figyelmének homlokterében állt. Az UK(b)P KB számos határozatot hozott a Kárpátontúli terület közoktatási rendszerének fejlesztéséről. Ezek a dokumentumok megszabták a kárpátontúli oktatásügyi dolgozók munkájának irányát, intézkedéseket vázoltak fel az újraegyesült területek anyagi-műszaki bázisának megteremtésére, az iskolák káderekkel, tankönyvekkel, szemléltető eszközökkel stb. való ellátására.

1946 januárjában Uzshorodon összehívták a közoktatási dolgozók aktíváját, amelyen Szovjet-Ukrajna neves tudósai és közéleti személyiségei tartottak előadásokat, köztük P. Ticsina költő, az Ukrán Tudományos akadémia tagja, Sz. Csavdarov és G. Kosztyuk professzor, valamint mások. Az értekezlet konkrét javaslatokat adott arra vonatkozóan, hogyan szervezzék meg az oktatást az USZSZK iskoláinak tanterveire és oktatási programjaira való áttéréssel kapcsolatban. Szovjet-Ukrajna keleti területeinek, valamint az Oroszországi Föderáció egyes haladó iskoláinak pedagógusai gyakran látogattak el a kárpátontúli tantestületekbe és szívesen megosztották tapasztalataikat kollégáikkal. A terület legjobb pedagógusai viszont az Oroszországi Föderáció és Ukrajna iskoláiba látogattak el, hogy tanulmányozzák a haladó munkatapasztalatokat.

1946-ban 672, 1947-ben pedig 529 kiválóan képzett szakembert küldtek Kárpátontúlra. Pedagógusaink sorait gyarapították a területi tanítóképző, 1951-től kezdve pedig az Uzshorodi Állami Egyetem végzősei is.

Figyelembe véve a terület lakossága nemzetiségi összetételének sajátosságát, a pártszervezetek és a közoktatási szervek gondoskodtak arról, hogy tanítókat képezzenek ki a magyar tannyelvű iskolák számára is. A területi szervezetek kérésére a Moldovai SZSZK főiskolái területünk moldován tannyelvű iskolái számára képeztek ki kádereket.

Mindez segített abban, hogy szakképzett káderekkel lássák el az iskolákat. Míg az 1945/46-os tanévben az általános iskolák 3660 tanítója közül mindössze 192-nek volt főiskolai végzettsége, az 1958/59-es tanévben már 7304 pedagógus közül 1535 rendelkezett főiskolai, 1802 pedig befejezetlen főiskolai végzettséggel.

Az első évtized folyamán állandó jellegű iskolai hálózat alakult ki. A területi pártszervezet kezdeményezésére új középisko-

lák nyíltak úgy a városokban, mint faluhelyen, mégpedig Sztanoveban, N. Davidkovón, V. Rakovecen, Vilhivciben, Veljatinóban, Holjatinban, Sztrumkivkán, Kibljariban, Gáton, Ternovón, Nelipinóban, Berezoveban, Koszinón és másutt. Az 1957/58-as tanévben Kárpátontúlon 681 ukrán (96 közép-, 254 hétosztályos és 331 elemi), 21 orosz (11 közép-, 3 hétosztályos, 7 elemi), 100 magyar (13 közép-, 52 hétosztályos, 35 elemi), valamint 12 moldován tannyelvű iskola (1 közép-, 9 hétosztályos és 2 elemi) működött, amelyekben 146 ezer gyerek tanult.

A közoktatás kiterjesztésében nagy szerepük volt a munkás- és falusi ifjúsági iskoláknak, amelyekben a termelőmunkával párhuzamosan tanulhattak a fiatalok.

Számos városban és faluban új tanszerekkel ellátott iskolák jelentek meg. Állami költségen középfokú tanintézeteket építettek Uzshorodon, Csapon, Mukacsevón, Szvaljaván, Szolotvinón, Berehovón és sok más helyen. Az iskolák építése nagyszabású társadalmi hozzájárulással történt. A szovjethatalom első évtizedében kolhozi és szovhozi költségen, illetve népi összefogással mintegy 150 iskolát építettek, túlnyomó részt faluhelyen.

Új távlatok nyíltak a közoktatás előtt a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa megteremtésének időszakában. A területi pártszervezet, a közoktatási szervek fő figyelmüket az ifjúság oktatása és nevelése színvonalának emelésére, az oktatás és termelés közötti kapcsolat megszilárdítására irányítják. Az 1958-ban elfogadott »Az iskola és az élet kapcsolatának megszilárdításáról, a Szovjetunió közoktatási hálózatának továbbfejlesztéséről szóló törvény« értelmében az iskolákban bevezették a szakmai oktatást, az 1960/61-es tanévtől kezdve pedig a kötelező nyolcosztályos végzettséget. Valóra váltva az SZKP XXIII. és XXIV. kongresszusának határozatait, a tantestületek az általános középfokú végzettségről szóló törvény biztos alapját építik.

A kárpátontúli iskolák, akárcsak egész Ukrajna iskolái, nagy segítséget kapnak a Szovjetunió valamennyi testvéri köztársaságától, elsősorban pedig az Oroszországi Föderációtól. Hazánk különböző részeiből érkezik ide építőanyag, a szertárak és műhelyek felszereléséhez szükséges berendezés. A szovjethatalom éveiben a területen több mint 400 iskola épült. Az 1973/74-es tanévben 815 általános képzettséget nyújtó iskola működött, ebből 250 — közép-, 328 nyolcosztályos, 237 elemi. 1974-ben a terület iskoláiban összesen 222,3 ezer gyerek tanult, vagyis kétszer annyi, mint 1946-ban. Az általános iskolai tanítók száma meghaladta a 13 ezret, akiknek csaknem a 70 %-a főiskolai illetve befejezetlen főiskolai végzettséggel rendelkezett.

Jelentősen megnőtt a bentlakásos iskolák száma. Az első ilyen jellegű iskolák az 50-es évek közepén Uzshorodon, Huszton, Ilnicán, Bustinón és Nizsnya Bisztrán, majd Szvaljaván, Velikij Bereznij-ben, Perecsenyben nyíltak meg.

A nyolcadik ötéves tervidőszak, valamint a kilencedik ötéves tervidőszak első három éve folyamán majdnem minden tanító átképzésen ment át, növelte szaktudását, eszmei-politikai színvonalát. Gyümölcsözően dolgoznak a közoktatás mezején, minden erejüket és tudásukat az ifjú nemzedék nevelésének és oktatásának szentelik. A kommunista párt és a szovjet kormány nagyra értékelte Kárpátontúl pedagógusainak munkáját. Mintegy 400 tanítót az SZSZKSZ rendjeleivel és érmeivel tüntettek ki, 41 tanító megkapta az USZSZK Érdemes Tanítója, 6 pedig az SZSZKSZ Érdemes Tanítója megtisztelő címet, csaknem ezer pedig a Közoktatás Jelese címet. Jelentős munkát fejt ki a közoktatás fejlesztése terén I. Mahula, a huszti bentlakásos iskola igazgatója, V. Krivszkij, a tyacsevói kerületi oktatási osztály vezetője, M. Marinics, a mukacsevói 1. sz. középiskola igazgatója, M. Potusnyak, az irsavai kerületi osziji nyolcosztályos iskola igazgatója, M. Molnár, a holubinei nyolcosztályos iskola igazgatója, Sz. Dufinec, az irsavai kerületi dunkovicai nyolcosztályos iskola biológiatanára, V. Lukács, a huszti kerületi szteblivkai középiskola matematikatanára, D. Orosz, a vinohradovói középiskola igazgatója, V. Burcs, a mukacsevói tanítóképző szakközépiskola igazgatója, L. Alekszandrova, az uzshorodi 3. sz. középiskola, V. Pecsinnyikova, a huszti 2. sz. középiskola, V. Lazar, a makarjevói középiskola, V. Szohanics, a lumsori elemi iskola tanítója, F. Krivanics, a voloveci kerületi oktatási osztály tanfelügyelője, A. Capulics, a voloszjankai iskola tanítója és sokan mások.

A kárpátontúli területi pártszervezet nagy jelentőséget tulajdonít a szakközépiskolai oktatás fejlesztésének. Az egykori uzshorodi és mukacsevói tanítóképző szemináriumokat tanítóképző szakközépiskolákká alakították át, amelyek bölcsődék, óvodák és elemi iskolák számára képeztek ki káderekat. Idővel az uzshorodi tanítóképző szakközépiskolát Husztra helyezték át.

A hétosztályos iskolák hálózatának bővítése megfelelő szakemberek kiképzését igényelte. Az Ukrajnai KP területi bizottságának javaslatára az uzshorodi tanítóképző szakközépiskolát 1950-ben felsőfokú tanítóképzővé szervezték át, amelynek két fakultása volt: nyelv és irodalom (orosz, ukrán tagozat), valamint fizika—matematika. 1952-ben a felsőfokú tanítóképzőben magyar tagozat is nyílt. Fennállásának négy éve alatt ez a tanintézet

több mint 500 befejezetlen főiskolai végzettségű tanítót képezett ki. 1954-ben egyesült az uzshorodi egyetemmel.

Mivel az elemi iskolák káderszükséglete csökkent, az 50-es évek végén a huszti tanítóképző szakiskolát felszámolták, a diákjait pedig a mukacsevói tanítóképző szakközépiskolába helyezték át. Három tagozaton — óvodai, iskolai és zenei tagozaton 1973-ban 752 diák tanult.

A szovjethatalom éveiben Kárpátontúlon fejlődésnek indult a zenei oktatás. Közkérelemre 1945 márciusában — a vidék történelmében első ízben — Uzshorodon zenei szakközépiskola nyílt. A nép tehetséges fiai és leányai tanultak itt, gazdagították tudásukat, tettek szert tapasztalatra, majd terjesztették a zenei műveltséget a tömegek közt. Míg az első tanévben a szakközépiskolában 20 diák tanult, 1960-ban már körülbelül 400. Idővel a szakközépiskola mellett levelező tagozat is nyílt. Fennállása alatt mintegy ezer szakembert képezett ki, egyesek közülük Szovjet-Ukrajna zenei életének ismert személyiségei lettek.

Területszerte — eleinte a városokban, később a falvakban is — zeneiskolákat létesítettek. 1974-ben a területen 24 zeneiskola és ezek 16 fiókja működött, amelyeknek jelentős része faluhelyen, többek közt Szerednyén, Jaszinyán, Petrovón, Koszinón működött. 1974-ben ezekben az iskolákban több mint 5500 gyermek tanult.

A népművelő intézmények káderképzésében nagy szerepet játszik a huszti népművelő technikum, amely 1947-ben nyílt meg. Két tagozatán több mint 500 gyermek tanul, a terület népművelő intézményei számára mintegy 2800 szakembert képezett ki.

Jó hírnévnek örvendenek az Erdélyi Béla és Boksay József neves festőművészek kezdeményezésére létesített Uzshorodi Iparművészeti Szakiskola végzősei. A szakiskola különböző tagozatait (al fresco, fafaragás, cizellálás, kerámia) több mint 500 fiatal végezte el, főleg munkás- és parasztszülők tehetséges gyermekei, akik ápolják, fejlesztik a kárpátontúli népi művészek gazdag hagyományait. A szakiskola számos végzőse Kijev, Lvov, Leningrád főiskoláin folytatta tanulmányait, és neves festőművésszé, grafikussá, faragóművésszé vált.

A kereskedelem számára az uzshorodi szovjet kereskedelmi technikum, a mukacsevói szövetkezeti technikum és a vinohradovói szövetkezeti szakiskola képez ki kádereket.

A kárpátontúli szakközépiskolai oktatás fejlesztésében új lépést jelentett az egészségügyi szakközépiskolák megnyitása, amelyek a gyógyintézmények egyre bővülő hálózata számára bocsátanak ki kádereket. Már 1945-ben egészségügyi szakiskola nyílt

Berehovón, az 50-es évek elején Huszton és Vinohradovón, 1962-ben pedig Mizshirján. Az egészségügyi szakiskolák évente mintegy 400 szülészt, felcsert és ápolónőt képeznek ki. A szovjethatalom évei alatt a terület egészségügyi szakiskolái 6100 középfokú végzettségű szakembert adtak az országnak, akik eredményesen munkálkodnak az egészségvédelem mezején. Sokan közülük főiskolán folytatják tanulmányaikat, és orvosi diplomát szereznek.

Sikeresen képezik ki a káderekat a népgazdaság számára az ipari és mezőgazdasági szakiskolák. Közéjük tartozik a vinohradovói és szvaljavai műszaki technikum, a huszti erdőipari technikum, a mukacsevói mezőgazdasági technikum. 1973-ban a terület 15 szakközépiskolájában több mint 10 ezer ifjú és leány tanult.

Valóra váltva az SZKP XXIV. kongresszusának történelmi jelentőségű határozatait, Kárpátontúl pedagógus kollektívái igyekeznek változatossá tenni az oktatói-nevelői munkát, széles körben alkalmazzák a tudomány és technika vívmányait, szorosan összekötik az oktatást a gyakorlattal, a termelés igényeivel, megismertetik a tanulókat az új munkamódszerekkel.

Változatosabb és hatékonyabb lett az ideológiai-nevelőmunka. A tantestületek nagy figyelmet fordítanak arra, hogy az ifjúság elsajátítsa a marxi—lenini tanítást, a szocialista internacionalizmus és szovjet hazafiság szellemében nevelkedjék. Nagy nevelő munkát fejtenek ki az internacionalista barátság-klubok, amelyek a terület több mint 200 iskolájában és szakiskolájában működnek. A tanulók szoros kapcsolatot tartanak fenn több testvéri köztársaság tanintézeteivel (levelezés, küldöttségcsere, sportversenyek szervezése stb.), valamint a szocialista országok, köztük a CSSZSZK, az MNK, a RSZK, az NDK és Kuba iskoláival, egyesek pedig Vietnam hős fiataljaival.

A terület pártszervezetei, a dolgozók képviselőinek városi tanácsai, az iparvállalatok nagy figyelmet szentelnek a munkásutánpótlás kiképzésére. A háború utáni első években, amikor a terület ipara még gyermekcipőben járt, a munkásutánpótlásról csupán az uzshorodi szakmunkásképző iskola gondoskodott. Idővel szakmunkásképző középiskolák nyíltak Berehovón, Mukacsevón és Szvaljaván.

Kárpátontúl gazdaságának fejlődése a nyolcadik és kilencedik ötéves tervidőszakban megkövetelte a szakmunkásképzés meggyorsítását. A területi pártszervezet kezdeményezésére a 60-as évek végén — 70-es évek elején jelentősen bővült a szakmun-

kásképző iskolák hálózata, s ma a területen 14 ilyen tanintézet működik.

Az utóbbi években egyre nagyobb méreteket ölt a munkásképzés olyan formája, amikor az ifjak és leányok a szakiskolákban a szakmai képzés mellett általános középfokú végzettségre is szert tesznek. Az SZKP XXIV. kongresszusán a munkásképzésnek ez az új formája elismerésben részesült. A kongresszus határozata kimondja: »Továbbra is fejleszteni kell a szakmai-technikai képzést, minden erővel szélesíteni kell a középfokú végzettséget nyújtó szakiskolák hálózatát.«[4]

A kilencedik ötéves tervidőszak végéig a terület középiskolai végzettséget is nyújtó szakmunkásképző iskoláiban több mint 18 ezer munkást kell kiképezni. Számos vállalatban, sok építőipari szervezetben a szakiskolák neveltjei alkotják a munkáskollektívák gerincét. Sokan közülük a termelés ésszerűsítői, aktivisták. L. I. Brezsnyev az SZKP XXIV. kongresszusán elhangzott előadói beszédében ezeket mondotta: »A munkásosztálynak, mint a kommunizmus építőjének, vezető szerepe olyan mértékben növekszik, amilyenben emelkedik általános kulturális színvonala, képzettségi foka és politikai aktivitása.«[5]

* * *

Kárpátontúl közoktatása fejlesztésének legkimagaslóbb eredménye — az Uzshorodi Állami Egyetem, amely 1945 októberében nyílt meg az UK(b)P KB és az USZSZK Népbiztosi Tanácsának határozata értelmében. A vidék történelmében ez volt az első felsőfokú tanintézet. Abban az időben négy kara volt: történelmi, biológiai, filológiai és orvosi. Az előadótermekben elfoglalta helyét az első 168 diák — munkások, dolgozó parasztok, haladó értelmiségiek gyermekei, akik az idegen elnyomás igájában nem is álmodhattak egyetemi végzettségről, valamint az USZSZK keleti területeiről, a Szovjetunió testvéri köztársaságaiból érkezett ifjak és leányok, a Szovjet Hadseregből leszerelt katonák, köztük a Kárpátontúl felszabadításáért vívott harcok részvevői is. Az egyetem 14 tanszékén 38 tanár, köztük 10 kandidátus és docens dolgozott. Az egyetem kollektívájának magvát azok a szakemberek alkották, akiket a Szovjetunió tan- és tudományos intézeteiből irányítottak Uzshorodra. Köztük volt A. Kurisko, V. Arkadov, I. Kolomijec, I, Koljusev, H. Rudenko docensek és mások.

Az egyetem sokoldalú segítséget kapott beláthatatlan hazánk minden részéből. Moszkvából és Leningrádból, Kazanyból és Szaratovból, Kijevből és Harkovból, Tbiliszből és Rosztovból laboratóriumi felszerelés, a könyvtár számára pedig sok könyv érkezett. Csupán 1955-ben az egyetem 1 millió rubel értékben kapott tan- és tudományos könyveket a testvéri köztársaságok felsőfokú tanintézeteitől. Új szakemberek is érkeztek.

A kommunista párt és a szovjet kormány atyai gondoskodása, a testvéri köztársaságok felsőfokú tanintézeteinek és tudományos intézményeinek segítsége biztosította az egyetem gyors fejlődését. Az 50-es—60-as évek folyamán új karok nyíltak: fizika—matematika, idegen nyelv, általános műszaki kar, bővült a szakemberképzés a levelező és az esti tagozaton. Új tanszékek alakultak, ami lehetővé tette a további szakosítást, a káderképzést olyan szakmák számára, mint a mikrobiológia, a félvezetővegyészet, az orvosi elektronika, az elméleti és gazdasági kibernetika, a matematikai logika, a mikroelektronika fizikai alapjai. A filológiai karon tagozat nyílt, amelyen a magyar tannyelvű iskolák számára képeznek ki szakembereket.

Az 1972/73-as tanévben az egyetem több mint 20 szakma illetve szakosítás számára képezett ki szakembereket. 12 karán a Szovjetunió mintegy 20 nemzetiségének csaknem 11 ezer fia és leánya tanult. Az egyetem az ország számára több mint 14 ezer szakembert képezett ki, akik eredményesen dolgoznak a népgazdaság és a kultúra különböző területein.

Megnőtt az előadói kollektíva is. 1974-ben az egyetem 62 tanszékén mintegy 570 tanár dolgozott, köztük a tudományok 31 doktora és több mint 270 kandidátusa. Az előadók több mint 40 százaléka — az egyetem neveltje, akiknek egy része már megvédte doktori disszertációját. Körülbelül 300-an végezték el az aspirantúrát.

Az egyetem tudósai egyre nagyobb mértékben járulnak hozzá a tudomány fejlesztéséhez. A közzétett monográfiák és tematikai gyűjtemények száma meghaladja a százat, több ezer cikket publikáltak, a közép- illetve főiskolai tankönyvek tucatjait adták ki. Az egyetemen úgyszólván minden évben rendeznek köztársasági és országos tudományos konferenciákat, amelyek munkájában részt vesznek a testvéri szocialista országok tudósai is. Az egyetemnek számos fontos laboratóriuma van: a félvezetők tulajdonságait tanulmányozó (vezetője D. Csepur professzor), elektron- és atomütköződéseket tanulmányozó (vezetője V. Skoda-Uljanov professzor), kozmikus kutatások (vezetője M. Bratyijcsuk docens) laboratóriuma stb. Az egyetem egyre nagyobb

terjedelmű szerződéses gazdasági munkát is végez. A legaktívabb a félvezető-vegyészeti tanszék (vezetője M. Holovej docens) és fizikai kémiai tanszék (vezetője V. Homonaj docens). A legfontosabb felfedezések a termelésben nyernek alkalmazást.

A tudományos kutatások szorosan összefüggnek a kommunista építés gyakorlatával, szoros együttműködésben folynak az USZSZK TA-jának, az SZSZKSZ TA-jának, valamint az ország számos kiváló főiskolájának tudósaival. Egyes problémák megoldására a košicei egyetem (CSSZSZK) és a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola (MNK) tudósaival együttműködve keresik a választ, ezekkel a tanintézetekkel az egyetem szoros kapcsolatot tart fenn.

Bővült és szilárdult az egyetem anyagi bázisa is. A könyvtár könyvalapja több mint 900 ezer tudományos illetve tankönyvből áll. A tanszékek javarészét ellátták a legkorszerűbb műszerekkel és technikai eszközökkel.

[...]

(A BOLDOGSÁG FELÉ. Kárpátontúl vázlatos története. Kárpáti Könyvkiadó. Uzshorod, 1975)

MAGYAR NYELV 4

(Részletek)

EGY VÖRÖSPARANCSNOK VISSZAEMLÉKEZÉSE

Lenin elvtársat igen-igen egyszerű embernek ismertem meg. Mindig világos, egyszerű kifejezéseket használt; beszéd közben kissé félrehajtotta fejét, mintha valahová a távolba **nézne**, pedig nagyon figyelt a beszélő minden szavára, és szinte **láthatóan** mérlegelte azok súlyát. Szemét a rendkívüli figyelemtől összehúzta, gyakran **hunyorgott**, s míg állát tenyerébe **támasztotta**, másik kezével szaporán **jegyezgetett**. Beszélgetés közben gyakran felállt, kezét zsebre dugta, és gyors léptekkel járkált fel és alá a szobában.

Nagyon szeretett tréfás kifejezéseket szőni beszédébe. Akkor **tréfálkozott** a legjobban, akkor volt a legderűsebb, amikor a legsúlyosabb volt a helyzet. S ez nagy bizalommal **töltötte el** mindazokat, akik őt hallották. Az volt a meggyőződésünk: ha Lenin elvtárs jókedvű, akkor nincs okunk semmi kétségre, ki kell tartanunk úgy, ahogy ő **kitart**. De nagyon komoly volt, amikor a párt, a munkásosztály ellenségeiről **beszélt**, bár szavaiból ilyenkor nem hiányzott a csípős, éles gúny.

(Varga Gyula András)

374. Olvassátok el az alábbi versrészletet, és írjátok ki belőle az igéket, szerkezeti elemeikre bontva! A szóelemeket jelöljétek egyezményes jelekkel!

Telnek, múlnak évre évek,
s századokba vesznek,
ám Lenintől minden képet,
tárgyat őriznek a népek
s múzeumba tesznek.

Százak, ezrek, nézzék, lássák,
amiképpen én s te,
sorsa minden fordulását,
hogy alakult élte.

Célja volt, hogy boldoguljon,
ki munkához szokott,
szolgaságból szabaduljon,
kapjon végre jogot.

Sehol többet ne legyenek
urak s szolganépek,
csupán dolgozó emberek,
kik boldogan élnek.

Már eszméi teljesültek,
igaz tanítással
dolgozóink egyesültek
nagy összefogással.

(Szergej Mihalkov)

A LENINGRÁDI LENIN MÚZEUMBAN

A Néva partján áll egy márványpalota. Ebben az épületben van a Lenin Múzeum. Egy díszkerten kell átmenni, mielőtt a lépcsőkhöz jutunk. Itt gránittalapzaton egy páncélautó látható. Mind a négy kerekén gumiabroncs van. A tornyán a kézírásos szöveg: »A tőke ellensége«.

Erről a páncélautóról beszélt a forradalom híveihez Vlagyimir Iljics Lenin. Innen zengtek világraszólóan szavai:

— Éljen a szocialista forradalom!...

LENIN KABÁTJA

Még ma is megvan emlékeztetőnek
átlyukasztott vállal a kabát,
mely rajta volt, hogy életére törtek
pisztollyal orv, elszánt banditák.
Ám nem tudták őt halálra sebezni:
fölépült és dolgozott tovább
a drága Iljics; s vitte diadalra
a meggyötörtek milliós hadát.

(Papp László)

V. I. LENIN SZOBÁJÁBAN

Kopott bársonygalléros kabát van a vállfán az üvegszekrényben. A látogatók sokáig, elgondolkozva nézik.

Ezt a **kabátot** viselte Lenin, amikor Kaplan ellenforradalmárnő rálőtt. A kabáton piros **öltések** mutatják a golyó nyomát. A **lyukakat** nem látni: Nagyezsda Konsztantyinovna Krupszkaja **gondos** keze bestoppolta, mert Iljics még azután is **viselte** a kabátot.

Itt van a pisztoly is, mellette a golyók. A galád **ellenség** ezekkel akarta kioltani Lenin **életét.**

Itt van Iljics zöld fatollszára. Mellette a zsebórája: fél hármat mutat, s többé már nem is **húzzák** fel.

Az **emberiség felejthetetlen** géniuszának **szerénysége** és magasztossága látszik itt mindenen.

478. Írjátok ki az alábbi versből az igéket, és határozzátok meg a módjukat, idejüket, számukat, személyüket és ragozásukat!

Berlinben a nagy győzelem napján
emlékszobrot állított a nép:
egy megmentett kislánnyal a karján
szovjet harcos a távolba néz.

Dicsőségünk jelképeként áll ott,
mint vezérlő fárosz, úgy ragyog...
Békét óvni szerte a világon —
szovjet harcos erre hivatott.

(Kótyuk István, MAGYAR NYELV a 4. osztály számára.
Negyedik, javított kiadás.
Kijev-Uzsgorod, Ragyanszka Skola Kiadó, 1979)

* * *

AZ UKRÁN SZSZK MINISZTERTANÁCSA MELLETT MŰKÖDŐ, SZOVJET HAGYOMÁNYOKKAL, ÜNNEPEKKEL ÉS SZERTARTÁSOKKAL FOGLALKOZÓ BIZOTTSÁG

JAVASLATOK

»AZ SZSZKSZ ÁLLAMPOLGÁRA PASZPORTJÁNAK ÜNNEPÉLYES ÁTNYÚJTÁSA« SZERTARTÁS RENDEZÉSÉRE

A PASZPORT-ÁTNYÚJTÁSI SZERTARTÁS POLITIKAI, ERKÖLCSI, SZERVEZÉSI ÉS ANYAGI ALAPJAI

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége állampolgára paszportjának átvétele nevezetes esemény minden ifjú ember életében. A tizenhat éves fiúnak, lánynak, amikor paszportot kap, éreznie és tudatosítania kell, hogy ő most a szovjet nép összes anyagi és szellemi javainak örökösévé, a szovjet nép nagy történelmi missziójának: a kommunista társadalom építésének aktív folytatójává lesz.

A szovjet paszport átnyújtását különösen ünnepélyes, megható és emlékezetes, mély tartalommal telített eseménnyé kell tenni, hogy az elősegítse a szovjet emberben a nagyfokú öntudatosság, a hazafias érzés, a soknemzetiségű Haza iránti szeretet és büszkeség továbbfejlesztését. Ezért nagyon fontos, hogy a paszport átnyújtásának szertartása ünneppé váljon, segítse a szocialista erkölcsnek és jogrendnek, az ifjúság mindennapos viselkedési kultúrájának megszilárdulását.

Ezt a fontos jelentőségű állami aktust — az SZSZKSZ állampolgára paszportjának átnyújtását a népképviselők helyi tanácsainak végrehajtó bizottságai és azoknak a szovjet hagyományokkal, ünnepekkel és szertartásokkal foglalkozó bizottságai szervezik szoros kapcsolatban azon belügyi szervek dolgozóival, amelyek a megfelelő okmányokat az SZSZKSZ-ben érvényben levő paszportrendszerről szóló Rendelet értelmében kiállítják.

A paszport ünnepélyes átnyújtását **állami megbízott** végzi. A népképviselők helyi tanácsának végrehajtó bizottsága határozatilag adományozza e megtisztelő címet az ünnepi szertartások lebonyolítási jogának együttes ráruházásával azon személyeknek a végrehajtó bizottsági tagok, a párt-, tanácsi, szakszervezeti és komszomolszervek képviselői, valamint a köztiszteletben álló legérdemesebb állampolgárok — a Szovjetunió hősei, a szocialista munka hősei, érdemrendes ipari, mezőgazdasági, tudományos és kulturális dolgozók közül, akik rendelkeznek a szertartások lefolytatásához szükséges képességekkel. Az állami megbízottak segítőtársai a helyi belügyi szervek felelős dolgozói. Kívánatos, hogy a paszportot átnyújtó személyek viseljenek állami kitüntetéseket.

Mivel a szertartás legfőbb célja az, hogy a Szovjetország ifjú állampolgárát a néppel és a hazával szembeni felelősségtudatra neveljük, kialakítsuk benne a kommunizmus építőjének fennkölt erkölcsi elveit, azt, hogy minden erejét kész legyen a nép szolgálatába, a szocialista haza dicsőségének öregbítésére fordítani, e szertartásnak és lefolytatása körülményeinek tartalmasaknak és érzelemgazdagoknak kell lenniük — hogy sokáig megmaradjanak az ifjú emberek emlékezetében.

Ilyen körülményeket úgy teremthetünk, ha a szertartást az Ünnepélyes Események Házában vagy Kultúrotthonokban, klubokban stb. rendezzük.

»Az SZSZKSZ állampolgára paszportjának átnyújtása szertartás« időtartamát 20—25 percre kell tervezni. S egy-egy alkalommal legföljebb 10—15 embernek kell a paszportot átnyújtani.

E szertartás legfőbb szimbólumai az SZSZKSZ Állami Címere vagy az USZSZK Állami Címere, az SZSZKSZ Állami Zászlaja és az USZSZK Állami Zászlaja, valamint az SZSZKSZ Alkotmánya (Alaptörvénye). Az ünnepi terem enteriőrjében helyezzük el Vlagyimir Iljics Lenin mellszobrát vagy portréját.

A szimbolikus attributika kiegészítői: az ünnepélyes »Fogadalom a Hazának«[1], az állami megbízott szertartási dossziéja[2] és segédjének szertartási dossziéja[3], valamint az egységes minta után készült meghívó és boríték, amelyet a 16 éves állampolgároknak a belügyi szervek helyi osztályai küldenek meg.

A paszportátnyújtásnál különös szerepe van a zenei aláfestésnek, ami a szertartáshoz ünnepélyes, emelkedett légkört teremt. A teremben magnetofonról felhangzik: a kremli toronyórák harangjátéka, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének

---

[1] Az ünnepélyes »Fogadalom a Hazának« kettős (30x42 cm-es) ívlapra legyen gépelve. A lap címoldalának felső részén az SZSZKSZ Állami Címere, alatta az SZSZKSZ Állami Zászlajának színével egyező szalaggal átfont babérág. Az SZSZKSZ Állami Címere és a babérág alatt — »Слово Родине«, »Слово Батьківщині« felirat.

Az első oldal (a címlap hátoldala) felső felén balról ukrán nyelven, a jobb oldalon orosz nyelven a »Fogadalom a Hazának« azonos tartalmú szövege legyen gépelve.

A szöveg alatt az első és a második oldalon két oszlopban 10 mm-es sorközökkel azoknak a neve és kezdőbetűi legyenek gépelve, akik a paszportot kapják. A név mellé aláírás kerül.

A »Fogadalmat...« a kerületi belügyi osztály paszportirodáiban vagy paszportrészlegein őrzik az állampolgárok lakhelyének megfelelően.

[2] Az állami megbízott dossziéja (25x34 cm méretű) vörös színű, címoldalán arany nyomással az SZSZKSZ Állami Címere (9 cm átmérőjű).

[3] Az állami megbízott segédjének dossziéja (23x31 cm méretű), sötétvörös színű, címoldalán arany nyomással az SZSZKSZ Állami Címere (4,5 cm átmérőjű).

Himnusza (a befejező versszak zenekari előadásban), valamint szovjet szerzők hazafias dalai és indulói: »Dal a Hazáról«, I. Dunajevszkij zenéje (az első versszak zenekari előadásban): »Mi, a szovjet nép!«, I. Drago zenéje, I. Berdnyik szövege; »Lenin mindig veled van«, Sz. Tulikov zenéje (szimfónikus zenekari előadásban, szólisták és kórus nélkül); »Hangverseny hegedűre és szimfónikus zenekarra«, D. Kabalevszkij zenéje; »Ünnepi induló«, A. Znoszko-Borovszkij zenéje.

A szertartáshoz jó minőségű műszaki eszközöket és magnófelvételeket kell használni.

Mivel a 16. életévüket betöltő fiúk, lányok túlnyomó része tanul valamely tanintézetben, célszerű a szertartást a tanintézetek területi elhelyezkedése szerint szervezni, hogy egyidejűleg egy-egy tanuló- vagy diákcsoport kapja a paszportot.

»AZ SZSZKSZ ÁLLAMPOLGÁRA PASZPORTJÁNAK ÜNNEPÉLYES ÁTNYÚJTÁSA« SZERTARTÁS SZÖVEGKÖNYVE

A népképviselők helyi tanácsa nevében minden paszportjogosult 16 éves fiúnak és lánynak jó előre meghívót küldenek, hátlapján a következő szöveggel:

Tisztelt . . . . . (utó- és apanév)

Az SZSZKSZ állampolgára paszportjának átnyújtása alkalmából ünnepélyes szertartást rendezünk.
Kérjük Önt, jelenjen meg . . . . . (év, hónap, nap) . . . . . órára a . . . . . helyiségében.
A szertartásra meghívjuk szüleit, rokonait és barátait is.
A népképviselők . . . . . tanácsának végrehajtó bizottsága.

A kitűzött napon és időben a 16 éves fiúk, lányok szüleikkel, tanítóikkal, rokonaikkal és barátaikkal, valamint a társadalom képviselőivel együtt gyülekeznek az Ünnepélyes Események Házának vendégszobájában vagy a Kultúrotthon, a klub halljában. A hangszóróból népszerű ifjúsági dalok — a többi közt I. Drago — I. Berdnyik »Mi, a szovjet nép«, c. dala — szólnak.

Az ünnepélyes szertartás kezdete előtt a paszportiroda dolgozói még egyszer ellenőrzik a kiállított paszportok bejegyzéseinek helyességét, ismertetik a szertartás részvevőivel az átnyújtás sor-

rendjét, megmagyarázzák a szertartás rendjét, végleg eldöntik, hogy a 16 éves fiúk, lányok közül ki fogja felolvasni a »Fogadalom a Hazának« szövegét és közlik a »Fogadalom...« aláírásának sorrendjét.

Megszólal a hívójel — a »Hallgassátok mindnyájan!« ünnepélyes harsonái. Kijön az állami megbízott segédje. Ez az ünnepélyes szertartás hivatalos részének kezdete.

Az **állami megbízott segédje** (az USZSZK Belügyminisztériuma helyi osztályának felelős dolgozója díszöltözékben, érdemrendekkel) bemutatkozik a fiataloknak, a vendégeknek, megnevezve rangját, családi, utó- és apanevét, és meghívja a jelenlévőket, vegyenek részt a paszportátnyújtás ünnepélyes szertartásán.

Bekapcsolják a magnetofont, és felhangzik I. Dunajevszkij »Dal a Hazáról« c. szerzeménye (az első versszak zenekari előadásban kórus és szólisták nélkül). A jelenlevők odamennek a nép kegyeletes emlékezetének szimbólumához — az Öröktűzhöz.

Az állami megbízott vezetésével a fiúk, lányok és a vendégek némán felsorakoznak arccal a sztélé és az Öröktűz-szimbólum felé, amelyen ez olvasható: »A Hazáért elesett hősök emléke szent az utókornak«. **Felhangzik, fokozottan csendesedve, halkulva D. Kabalevszkij »Hangverseny hegedűre és szimfónikus zenekarra« c. művének nyitánya. Egyperces hallgatás következik.**

Felhangzik a kremli toronyórák harangjátéka, erre kinyílik a díszterem ajtaja. Elsőnek azok a fiúk, lányok lépnek be, akik a paszportot fogják kapni. Két félkörben felsorakoznak az emelvény előtt (arccal az SZSZKSZ Állami Címere, félprofilban a terem felé), utánuk bevonulnak a szertartásra meghívott szülők, rokonok, tanítók, barátok, a társadalom képviselői.[1]

A sorakozó után az **állami megbízott segédje** kihirdeti:

— A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége állampolgárainak ünnepélyesen átnyújtja a paszportot . . . . . .

---

[1] A köztársaság Ünnepélyes Események Házaiban az új szertartásoknál széleskörűen alkalmazzák az Öröktűz-szimbólumot. Azokban a helyiségekben, amelyekben nincs sztélé és Öröktűz-szimbólum, az állami megbízott segédje egyenest a terembe vezeti a fiatalokat és a vendégeket. A fiúk, lányok felmennek a színpadra és felsorakoznak a fent említett rendben, a vendégek pedig a nézőtér első soraiban foglalnak helyet. Ez esetben a szövegkönyvből kiiktatják a »Hangverseny hegedűre és szimfónikus zenekarra« előadást, és a zeneszámok a következő sorrendben követik egymást: a »Hallgassátok mindnyá-

. . . . . (vezeték-, utó- és apanév) elvtárs állami megbízott, a népképviselők . . . . . városi (kerületi) tanácsa végrehajtó bizottságának tagja, a . . . . . rend (rendek) kitüntetettje.

Belép a terembe az **állami megbízott,** üdvözli a jelenlevőket, felmegy az emelvényre az SZSZKSZ Állami Címere alá. Kezébe veszi vörös dossziéját, amelyben beszédeinek szövegei vannak. Majd a fiúkhoz, lányokhoz fordulva elmondja (vagy felolvassa) bevezető beszédét:

— Szovjetországunk ifjú állampolgárai!

Ma, a felnőtté válás küszöbén kaptok egy fontos okmányt, amely tanúsítja, hogy soknemzetiségű hazánkhoz tartoztok. Ez az okmány: a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége állampolgárának paszportja.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom — az emberiség történetében először — meghirdette, hogy az évszázadokon át elnyomott és jogfosztott dolgozó ember egyedüli és teljhatalmú ura országának, a munkaeszközök pedig — a munkások Kalapácsa és a parasztok Sarlója — az állam jelképei.

Alaptörvényünk, a Szovjetunió új Alkotmánya bizton szavatolja az ember jogait: a jogot a munkához, a pihenéshez, az egészségvédelemhez, az öregkori anyagi biztonsághoz, a lakáshoz, a tanuláshoz. Megingathatatlan Törvényünk meghirdette a férfiak és nők egyenlő jogait, az SZSZKSZ összes népeinek egyenjogúságát származásukra, szociális és vagyoni helyzetükre, faji és nemzetiségi hovatartozásukra való tekintet nélkül. Alkotmányunk védelmezi minden szovjet állampolgár jogait és szabadságát, ugyanakkor kimondja, hogy mindenki köteles az egész nép érdekében tevékenykedni, betartani a szovjet törvényeket, tiszteletben tartani a szocialista együttélés szabályait.

Az egységes család érzése, amely forradalomban született, harcokban edződött és munkában szilárdult, egybeforrasztott bennünket egy új történelmi társadalmi és internacionális közösséggé — szovjet néppé.

Most, amikor megkapjátok a paszportot, a költővel együtt elmondhatjátok:

---

jan« ünnepélyes harsonái; I. Dunajevszkij »Dal a Hazáról« (egy versszak zenekari előadásban kórus és szólisták nélkül); a kremli toronyórák harangjátéka, amelynek hangjaira megnyílik a terem ajtaja; a szertartás további menete a javasolt szövegkönyvnek megfelelően alakul.

Hogy a szertartás kellőképpen ünnepélyes és érzelemteljes legyen, el kell érni, hogy a Kultúrotthon vagy a klub termét a közönség megtöltse.

»Olvassátok, irigyeljétek:
Én a Szovjetunió
polgára vagyok!«

Az **állami megbízott segédje** a fiatalok csoportjából előszólítja azt, aki a »Fogadalmat...« fogja felolvasni (ezt, mint fent már említettük, jó előre kijelölik).

Az **állami megbízott segédje** bejelenti:

— Most pedig tegyetek fogadalmat a hazának. A fogadalom szövegét felolvassa (például) Pjotr Daniljuk vagy Mária Szidorenko tanuló.

A megnevezett előlép. Az állami megbízott segédje átadja neki a szertartási dossziét a »Fogadalom a Hazának« szövegével.

FOGADALOM A HAZÁNAK — A SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGOK SZÖVETSÉGÉNEK

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége állampolgárának paszportját átvéve ünnepélyesen fogadom neked, Hazám, hogy becsülettel és méltósággal fogom azt hordani. Lelkiismeretes munkámmal dicsőséged és gazdagságod megsokszorozásán fogok fáradozni.

Mindig és mindenben úgy fogok tenni, ahogyan azt az Alaptörvényünk — a Szovjetunió Alkotmánya — a kommunizmus építésének manifesztuma előírja.

Ünnepélyesen fogadom, hogy teljesítem a Haza és a béke védelmének szent kötelességét, és mindig hű maradok apáink ügyéhez, a szovjet nép ügyéhez, Lenin nagy pártjához!

Fogadom!

A fiúk, lányok kórusban ismétlik:

— **Fogadom!**

Az, aki a »Fogadalmat...« felolvasta, ott helyben a szertartási asztalnál aláírásával megerősíti azt, majd odamegy az állami megbízotthoz. Az állami megbízott átnyújtja neki a paszportot, kezet fog vele és szívélyesen gratulál. A fiú vagy lány visszamegy társaihoz.

A paszportok átnyújtása közben halkan szól a zene, Sz. Tulikov »Lenin mindig veled van« c. szerzeménye (szimfónikus zenekari előadásban).

Az **állami megbízott segédje:**

— A hazának tett fogadalmat aláírásával megerősíti . . . . . (vezeték- és utónév), a . . . . . iskola (. . . . . szakiskola, ... technikum stb.) . . . . . osztályos tanulója. . . . . .

A megnevezett fiú vagy lány felmegy az emelvényre és aláírja a »Fogadalmat a Hazának«.

Az **állami megbízott segédje:**

— . . . . . .-nak, -nek (vezeték-, utó- és apanév) átnyújtják a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége állampolgárának paszportját.

A szertartás folytatódik.

A fiúk, lányok egyenként felmennek az emelvényre, aláírásukkal megerősítik a hazának tett fogadalmat. Az állami megbízott átnyújtja a paszportot és mindegyiknek gratulál.

A paszportok átnyújtásának befejeztével az **állami megbízott** ezt mondja:

— Kedves elvtársak! Megtörtént a nevezetes esemény: mindegyikük megkapta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége állampolgárának paszportját.

A haza üdvözli ifjú állampolgárait!

Az »ifjú állampolgárait« szavak elhangzásakor a teremben ünnepélyesen felhangzik a Szovjetunió Állami Himnusza (a záróversszavak zenekari előadásban).

Az **állami megbízott segédje:**

— Kedves barátaim!

Ma eljött ide üdvözölni benneteket neves földink, városunk (községünk) érdemes polgára, a . . . . . (felsorolja a kitüntetéseket) érdemrendek kitüntetettje . . . . . (vezeték-, utó- és apanév) elvtárs.

Az érdemes polgár:

— Kedves fiatal barátaink!

Örülök, hogy a helybeliek közül elsőként üdvözölhetlek benneteket abból az alkalomból, hogy megkaptátok a paszportot, amely igazolja állampolgári jogaitokat a nagy Szovjetországban.

Földijeink közül sokan nemzedékeken át híressé tették városunkat (községünket), példáját mutatták annak, hogyan kell fennkölt honpolgári kötelességgel szolgálni a hazát, a nép ügyét.

Fjodor Zinovjevics Szokolov biztos a polgárháború éveiben hősiesen harcolt Perekopnál (a név és a tények feltételesek; a szónoklat példáit úgy válogattuk össze, hogy azok felöleljék a szovjet történelem legfontosabb korszakait). Például: Pjotr Andrejevics Szidorenko, a szegényparasztok bizottságának tagja megmentette a nép gabonaraktárait a tűzvésztől, és egy kulákgolyó oltotta ki életét. Vjacseszlav Szikorszkij komszomolista volt az, aki az első ötéves terv idején lerakta az első követ városunk híres gyárának alapjába. A Nagy Honvédő Háború történelmének lapjaira felírta nevét Ivan Ivanovics Polescsuk gyalogos, akit különleges bátorságáért a legmagasabb katonai kitüntetéssel — a Dicsőség Érdemrenddel tüntették ki. Itt kell megemlítenünk — egy lakatos, traktoros vagy akadémikus — nevét, akik munkájukkal a békeidőben megsokszorozták a Szovjet Haza hatalmát és akiket ezért sok kormánykitüntetésben részesítettek.

Legyen hát a ti életetek is a munkáé, a haza honpolgári szolgálatáé, hogy nevetek örökre bekerüljön a szülőváros (falu) történetébe.

Az **állami megbízott elbocsátó beszéde:**

— Kedves elvtársak!

Az imént kapták kézhez a Szovjetunió állampolgárának paszportját. Ezzel létrejött egy láthatatlan határ a gyermekkor és a felnőttkor közt. Elérték azt az életkort, amikor a tegnapi gyerekek öntudatos dolgozókká válnak.

Munkapadoknál dolgozunk, földet művelünk, lakóházakat és gyárakat építünk, űrhajókat bocsátunk fel, zenét teremtünk, gyerekeket tanítunk és magunk is tanulunk egész életünkön át. Ideáljaink, céljaink és jövőnk a szovjet nép egységes családjává forraszt össze bennünket.

Emlékezzenek a nagy Lenin útmutatásaira, védelmezzék a szovjet emberek nemzedékeinek vívmányait, azokét a nemzedékekét, amelyek a bolsevikok pártjának vezetésével ostrommal bevették a Téli Palotát, elkezdték a szocializmus építését, megvédték a hazát a Nagy Honvédő Háborúban a fasizmussal szemben és a mai napról, jelenünkről álmodoztak.

Legyenek hát mindig méltóak népünkhöz a kommunizmusért vívott harcban!

A teremben felhangzik A. Znoszko-Borovszkij »Ünnepi induló«-ja (vagy Sz. Cserneckij »Harsonás induló«-ja).

Az **állami megbízott segédje:**

— Tisztelt vendégek! Kérem, gratuláljanak az ifjú állampolgároknak!

Az SZSZKSZ 16 éves ifjú állampolgárait felköszöntik a szülők, a barátok. A gratulációk végeztével az **állami megbízott** ezeket mondja:

— Szerencsés utat kívánok a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége ifjú állampolgárainak, tiszta, békés égboltot és nagy hőstetteket!

Ezután a jelenlevők kivonulnak az Ünnepélyes Események Háza vagy Kultúrotthon, klub díszterméből.

Ott, ahol erre mód van, a fiatalok lefényképeztetik magukat az állami megbízott és az ünnepélyes paszportátnyújtási szertartás egyéb hivatalos részvevőivel.

Megjegyzések és tanácsok:

1. Az állami megbízott beszédeinek szövege a szövegkönyvben csak alapul szolgáló minta. Ezek a beszédek kiegészíthetők a szovjet nép önfeláldozó szolgálatát példázó helyi tényekkel, azoknak az embereknek a méltatásával, akik munkájukkal dicsőbbé tették a hazát, a szülőföldet, és akiknek tettei követendő például szolgálhatnak az ifjúság számára.
2. Ha az állami megbízott nem tudja könyv nélkül a beszédeit, a javasolt szövegeket olvashatja is.
3. Köszöntőt mondhatnak a szertartáson a termelőegyüttesek, a tanintézetek, a társadalom képviselői, a szülők is.
4. Az ünnepélyes paszportátnyújtás napján a 16 éves fiúkat, lányokat más rendezvényekbe bevonni nem javasoljuk.

(GYŐZELMI KÜLDETÉS, Műsorgyűjtemény. Uzshorod, Népek Barátsága érdemrendes Kárpáti Könyvkiadó, 1980)

A barátság ünnepe a szovjet-csehszlovák határon (1980 körül)

„A pionírok és iskolások palotája” (Ungvár, 1980 körül)

Pionírok nyara (1980 körül)

(Mindhárom kép in: УЖГОРОД-UZSGOROD, Фотоальбом. Ukrán és magyar nyelvű „Misztectvo" kiadó; Kijev, 1981)

A berehovói kerületi koszinói középiskola pionírjai szabad idejükben előszeretettel sakkoznak

(In: Kalendárium ’82; Ungvár, 1981)

Csengeri Dezső

Hajdani iskolakerülők

Életében egyszer mindenki tehet, ha nem is eget rengető, de legalábbis egy ici-pici felfedezést. Úgy érzem, nekem most kell megragadnom a szerencsét. A szerencse minden oldalról rámosolyoghat az emberre. Rám a területi levéltár irányából kacsintott...

Történt pedig a dolog úgy, hogy nemrégiben bekérték a területi levéltárba az iskola porlepte, megsárgult okmányait: az úgynevezett előmeneteli naplókat. S mert a »historia docet« elvét eléggé alaposan belénk paskolták még annak idején a gimnáziumban, én is megpróbáltam faggatóra fogni a múltat. Mit és mire tanítottak egykoron?

Leggyakoribb bejegyzés: »Sok hiányzása miatt nem osztályoztatott.« Más bejegyzés: »Szegénysége miatt az iskolát nem látogatta. Nem osztályoztatott.« Hivatalosan és félhivatalosan megfogalmazott, de tartalmas bejegyzések vég nélküli tarkasága tárult elém. Egy egész társadalmi biocönózis.

Ilyen lapozgatás közben váltam felfedezővé, mert rábukkantam egy, a századforduló körüli papírlapra, melyet valami deákember írhatott, de az aláírás semmiképpen nem nevezhető hamisítottnak: három kereszt. Itt sematizmussal vádolhatnak engem, de a három kereszt akkor is három kereszt marad. A levél szövegét komoly történelmi kutatókhoz illően tudományos pontossággal idézem:

— Tisztelt Tanító Úr! Sándor Gedeon ezennel üzenem. Azt ne várja, hogy Gerzson nevű fijamat iskolába járassam, mert nem tehetem. Én is csak az iskola mellé jártam, mégis élek. Az iskola olyan úri huncutság. Nekünk nem való. Ugy hogy haggyon nekem békit. Meg a fijamnak is, amig ki nem pukkaszt a mireg.

Elkapott a kutatási láz és szenvedély: utána kellene nézni a dolgoknak, hogyan fejlődött tovább az »ügy«. A »Sándorok ügye«. Mint a nyomrakapott vad, Sándor Gerzson neve után iramodtak ujjaim. Nem csalódtam. Neve mellett lakonikus, expresszszív bejegyzés: »Iskolakerülés miatt osztályozatlan.«

Gerzson fia, Demeter már a harmincas-negyvenes évek harapófogójában született. Veszett vágtában utána lapoztam az előmeneteli naplóban. A gyors lapozástól az ujjhegyek szinte felparázslottak. Itt is egy kurta

bejegyzés volt egy papírlap kíséretében. Az aláírás csökkentett értékű: mindössze két kereszt. Az eredeti szöveg:

— Kedves Kántortanító Uram! Én, Sándor Gerzson mondom, hogy hagygyon nekem maga békét. Dógozok, mint egy ökör, s még igy se győzőm szusszal. A fijamra meg szükségem van. Mer együtt gürcöl velem. Azt akarja, hogy éhen dögöjjünk? Parasztnak kell az iskola meg a nagy okosság? Papnak meg nem tanul. Haggyon nekem békét! Tisztelettel...

...Hatvanas évek. Ma kihallgatásra kérettem be Sándor Ottó negyedikes tanulót, Sándor Demeter fiát. Az osztálytanító nem bír vele. Se az apjával.

— Mért nem jársz rendesen iskolába?

— Csak...

— Apád nem enged?

Hallgatás...

— Irni tudsz rendesen?

— Tudok.

— Számolni?

— Azt is.

— Hányszor volt hozzád a tanítód és figyelmeztetett, hogy járj rendesen iskolába?

— Mindennap jár.

— És te az iskolába?

— Kétszer. Egy héten.

— Miért nem mindennap?

— Mer akkor... s valami nagyot gondol és sunyit. Most kapcsol át, érzem, a Sándor-had évszázados dinasztikus filozófiájára. — Apám még annyit se járt. Nagyapám meg egyáltalán. Ezt apám mondta.

— Mi az apád?

— Pásztor a kolhozban.

— Küldd el hozzám holnap. Mondd meg, hogy beszélni akarok vele.

Ha az olyan könnyű lenne. Mohamed ment a hegyhez. De a hegy... Úgy meg volt szervezve a Sándor-had felderítő szolgálata. Elég volt nekem látótávolságba kerülnöm, a Sándor-papa füstté vált. Elnyelte a legelő. Engem meg a bosszúság.

S végül megérkezett a dinasztia remélhetőleg záró s nem újjáalapító tagjának saját kézzel írott levele. 1948-ban, az írástudatlanság tömeges likvidálásának évében nagy unszolásra úgy-ahogy megtanult írni a kultúrsereg folytonos pergőtűze közepette. Igaz, itt-ott az írott és nyomtatott betűket keverte, de volt értelme a levelének és írásának. S most befejezésül ide iktatom némi irodalmi átreformálással, egyéb pásztori kifejezések kiiktatásával, de a lényeget adó, ostordurrogtatásra emlékeztető gondolatok történelmi örökítésével, imigyen:

— Tisztelt ig. elftárs! A frász kell annak a fiúnak, nem oskola. Nem járt annak még a dédapja se oskolába. Csak mellé. Annak se az oskolán jár mán az esze. Ez dögletesen igasság. A nevét mán le tuggya irni. A nagyapja aszt se tutta. Éngem is nemrig tanitottak meg. Nagyon köszönet. Ennyi elig is nekünk az egisz iletre. A tanitó elftársat meg ne hajcsa, mer asse kutya. Haggyon békét nekem is, meg a gyereknek is. Csak eszt irtam meg. Engem meg nem tanál meg, még ha kefét eszik is az elftárs. Csak ennyit akartam irni, ez is három órába került. A kárt majd a kolhozkasszába ezér maga fizeti. Teljes tiszteletel: Sándor Demeter.«

A levél nem tartozik a remekművek közé. Az utókorra se. Magamnak hagyom. Mert ez az írás egy dinasztia végrendelete. Az iskolakerülők dinasztiájáé. Így múzeális értékű.

(In: Kalendárium '82; Ungvár, 1981)

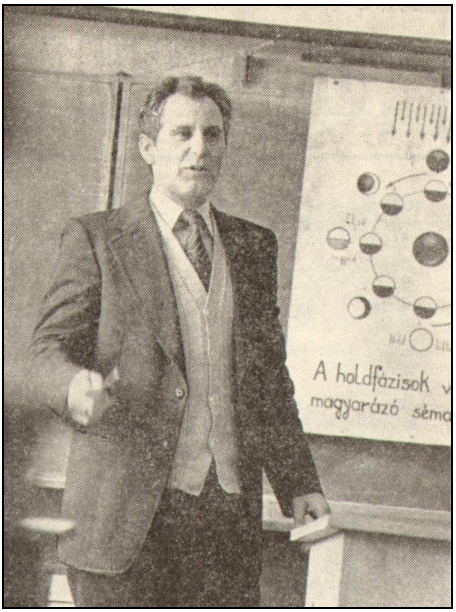

Október **3**:

A TANÍTÓK NAPJA

Több mint két évtizedes pedagógusi múltra tekinthet vissza Szabó Árpád, az Uzshorodi 10. számú Zalka Máté Középiskola fizikatanára, a pedagógiai tudományok kandidátusa

Anyagi és szellemi értékeink kútforrása

Kiváló szovjet pedagógusunk, Anton Makarenko a gyermeknevelést életünk egyik legfontosabb feladatának tekintette. Úgy nézett a felnövekvő nemzedékre, mint hazánk és a világ leendő polgáraira, a történelem alkotóira, leendő apákra és anyákra. »A helyes nevelés — mondta Makarenko — jelenti a mi boldog öregségünket, a rossz nevelés — a mi jövendő szomorúságunkat, könnyeinket, a mi vétkeinket embertársainkkal és az egész országgal szemben.« Nézetei meg is határozták azokat a feladatokat, amelyek a gyermeknevelléssel, az új ember kialakításával, formálásával kapcsolatosak.

Pártunk és kormányunk a felnövekvő nemzedék nevelését, oktatását politikai és társadalmi feladatnak tekinti. Magas pártfórumokon, határozatokban mind gyakrabban hallunk a kommunista társadalom aktív építőjének eszmei felvértezéséről, politikai képzettségének, munkához való aktív viszonyának és erkölcsösségének a szükségességéről. Ez korunk követelménye.

Erre rámutatott L. I. Brezsnyev elvtárs is pártunk XXVI. kongresszusán: »Ma az a lényeg, hogy javítsunk az iskolában az oktatás, a munkára való és az erkölcsi nevelés minőségén, kiiktassuk a formalizmust a tanítók és a tanulók eredményeinek értékeléséből, ténylegesen megszilárdítsuk az oktatás kapcsolatát az élettel, javítsuk az iskolások felkészítését a társadalmilag hasznos munkára. Itt természetesen a pedagógusé a döntő szerep.«

A szovjet pedagógia egyik alapvető tézise, hogy a kommunista személyiség kialakítása ne szorítkozzon csupán a kommunista erkölcs, a marxista—leninista világnézet alapjainak elméleti közlésére. A felnövekvő nemzedék, a gyermek

egyéniségének kialakítása aktív tevékenységben valósuljon meg. A gyermek tevékenységének megszervezésében vigyázzunk arra, hogy a sok lehetőből azokat a fogásokat, azokat a módszereket alkalmazzuk, amelyek a legoptimálisabbak. A nevelést, a személyiség kialakítását újrakezdeni nem lehet. E nemes feladat megoldása ott történjék, ahol a gyermek él és tevékenykedik — a családban, az iskolában és szociális környezetében. De nem valami munka- vagy feladatmegosztásról van szó: az iskola hadd adja a tudomány alapjait, a társadalom pedig ismertesse meg velük az erkölcsi normákat. Az alapelv: mindenki mindenért felelős. De nem is a szellemi értékek adagolásáról van szó, hogy mondjuk ma munkára való nevelést végeztünk, holnap esztétikait, holnapután pedig újra valami mást. Az oktatási és nevelési folyamat állandó, mindenkor mindent átölelő kell hogy legyen.

Oktató- és nevelőmunkánkat a korszerű oktatási és nevelési módszerek széles körű alkalmazására alapozzuk. Fő feladatunknak tekintjük a tanulók munkaaktivitásának a kialakítását, a tanulók öntevékenységének (amely kizárja a kényszert) teljesebb kibontakoztatását. Meg kell tanítani őket célokat tűzni maguk elé, harcolni, küzdeni e célok eléréséért, hogy tevékenységük, tényked esük kiinduló pontjai társadalmi jelentőségű motívumok legyenek. Ne csak azért tanuljanak, hogy ötöst kapjanak, ne is azért, hogy szüleiket megörvendeztessék a jó jeggyel, vagy hogy kiváljanak osztálytársaik közül. A gyerek azért tanuljon, hogy kötelességének eleget tegyen, hogy munkáját lelkiismeretesen, becsülettel végezze el (a tanuló alapvető munkája a tanulás), hiszen szüleik, hozzátartozóik, ismerő-

seik, minden szovjet ember munkája is jó minőségű kell hogy legyen. Ezt kívánja és követeli meg a társadalom. Tanuljon jól azért, mert társadalmunknak okos, képzett, művelt és sokoldalúan fejlett emberekre van szüksége. Ők is igyekezzenek, akarjanak társadalmunk hasznos polgárává válni.

A tanórák túlnyomó többségén tanáraink komolyan foglalkoztak és foglalkoznak az önkritika, önértékelés és kölcsönös értékelés fejlesztésével. A tanulók értékelik önmaguk és társuk feleletét, feltárják a hiányosságokat, megkeresik azt az utat, amely a hiányosságok kiküszöböléséhez vezet.

Hol folyik emberformáló, személyiségalakító, jellemvonásokat csiszoló munkánk? Mindenhol és mindenkor! Makarenko szavaival élve: az iskola minden négyzetméterén. Legyen az Veress Mária és Jánosi Magda tanítónők anyai szeretettel és szigorral megtelt órája, Bauer Katalin és Daróci László nagy gondossággal előkészített gyakorlati foglalkozása kémiából és fizikából, Radvánszki Irén történelem és Tamási Erzsébet földrajz szakos tanárnők eszmeileg, politikailag is tartalmas, gazdag órája, vagy körfoglalkozása, Parászka Ágnes és Balogh Margit tanárnők tömör magyar nyelv, illetve matematika órája.

Neveltjeink szellemi munkájának alapvető formája a tanulás. Sok tapasztalt pedagógusunk különös figyelmet fordít a tanulás megszervezésére, arra, hogy az folyamatos és rendszeres legyen. Feledhetetlenek maradnak tanulóink számára Méhész Erzsébet orosz nyelv és irodalom szakos tanárnő zseton-módszerei, Deák Márta biológia tanárnő referátumórái, ahol a tanulók beszámolókat tartanak megfigyeléseik alapján.

az Uzshorodi Állami Egyetem magyar filológiai tanszékének munkatársai — Petro Lizanec tanszékvezető professzor, Gortvay Erzsébet docens, Horváth Katalin főelőadó, Kótyuk István docens és Vaszócsik Vera docens — Szatmári Istvánnal, a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem nyelvész-professzorával beszélgetnek, aki vendégtanárként tartózkodott Uzshorodon

Meggyőződésünk, hogy csak hasonló hozzáállással alakíthatjuk ki tanulóinkban a tudás vágyát és olyan értékes erkölcsi vonásokat, mint a kötelességtudat, lelkiismeretesség, pontosság, a munkavégzés öröme, a munka megbecsülése.

Kaszonyban mindenki ismeri a Mangóta-hegyet. Régebben is szép szavakkal emlegették, de amióta a sok iskolás kéz valóságos »édenkertté« varázsolta, szépsége elbűvölő lett. Parászka Emil tanár és kitűnő szakember vezetése alatt tanulóink elsajátították a fametszést, a gyümölcsfák nemesítésének különböző módszereit, a szőlőter-

mesztés titkait. Komoly szakképzettségre tettek szert Erdős István, Fórizs István, Auksz György tanulók és sokan mások. Számukra a gyümölcsfák permetezése, a facsemeték gondozása nem-

A jól végzett tantermi és iskolán kívüli munka után a koszinói középiskola komszomoltagjai sportversenyeken mérik össze erejüket

csak megbízatás, nemcsak munka, hanem szórakozás, alkotó tevékenység is. Neveltjeink örömmel végzik munkájukat. Egy-egy sikertelen szemzés, nemesítés esetében keresik az okokat, bujják a szakkönyveket, tanácsokért fordulnak oktatójukhoz, közös gazdaságunk szakembereihez.

Tanáraink különös figyelmet fordítanak az önkiszolgálás megszervezésére, a közérdekű munkák jó minőségű elvégzésére (Fejes Ilona tanárnő, Pityerszkih Alekszandra úttörővezető), az egészséges napirend és életrend kialakítására, a tanulás és a szellemi munka higiéniájának betartására.

A gyermeknevelés egész embert kíván. Ez a munka nem tűr sablont, elodázást. De még feladatáthárítást sem.

DEAK FERENC,
a koszinói középiskola igazgatója

(Az utóbbi három fotó és a cikk in: Kalendárium '82; Ungvár, 1981)

* * *

[...]

A Hősök terénél kezdődik a Bohdan Hmelnyickij utca, amely az ipari övezethez és a geológusok telepéhez vezet, majd azon túl Luzsanka községbe, ahol a V. I. Lenin Barátság-kert található. A Bohdan Hmelnyickij utcában van a Városi Tanács háza, melynek épületén a következő feliratú emléktáblát helyezték el: »Berehovo várost 1944-ben a 4. Ukrán Front hadseregei szabadították fel a fasiszta megszállás alól.«

Arrébb következik a magyar tannyelvű 4. sz. Berehovói Középiskola. Az iskola előcsarnokában Kossuth Lajos arcképe függ, és egy kétnyelvű tábla, ukrán és magyar szöveggel: »Az USZSZK Minisztertanácsa 1963. évi határozata értelmében a Berehovói 4. sz. Középiskolának Kossuth Lajos forradalmár, kiváló magyar politikus neve adományozandó.«

A Hősök terétől a Vérke-csatorna jobb oldalával párhuzamosan húzódik a Sztefanik utca. A legérdekesebb épület ebben az utcában a Nyikolaj Scsorsz nevét viselő I. sz. középiskola.

Az iskolát a XIX. század végén építették a romanticizmus építészeti stílus szellemében. A két könnyedén kiugró épületrészt élesszögű cseréptartó fedi. Az épület párkánya a klasszicizmus jegyeit viseli. Az épület építésénél ügyesen felhasználták a vörös téglát és a világosszürke márványt. Az építmény előtt egy kis park van, egzotikus növényekkel, az utca felőli oldalon azsúros kovácsolt vaskerítést állítottak.

Az Osztrák — Magyar Monarchia a jobbágyrendszer megszüntetése után sem törekedett megoldani a dolgozók oktatásának problémáját. Csak 1873-ban nyílt meg a polgári leány-, egy évvel később a fiúiskola, amelyet 1895-ben gimnáziummá alakítottak át.

A szovjethatalom évei alatt gyökeres változások mentek végbe a népoktatás terén. Erről tanúskodik az a tény, hogy a város lakosságának több mint a fele fő- és középiskolai végzettséggel rendelkezik.

Berehovóban jelenleg hat középiskola van, közülük kettőben ukránul, háromban magyarul, egyben oroszul folyik az oktatás, azonkívül három nyolcosztályos és két bennlakásos iskola, városi ipari- és ruhaipari szakiskola, az építőmesterek szakiskolája, egészségügyi szakiskola, gyermek sport — és zeneiskola működik.

Az általános iskolákban mintegy 400 pedagógus folytat oktató munkát. A gyermekek rendelkezésére Úttörőház áll.

A Sztefanik utca felől kijutunk a kerületi kórházhoz, amely mellett egy kis park van unikális egzotikus növényekkel és reliktumokkal. A parkot félévszázaddal ezelőtt telepítették, és jelenleg 1,5 hektár területet foglal el, ahol mintegy 50 fa- és cserjefajta nő.

A Hősök terét boltíves kőhíd köti össze **az Október 40. Évfordulója térrel,** amely a Vérke-csatorna jobb oldalán terül el. A téren helyezkedik el a postahivatal, a nyomda, a Kárpáti vendéglő, egy gótikus templom és Bethlen Gábor egykori grófi udvara.

A gótikus templom Kárpátontúl jelentős és egyben egyik legrégibb kőépítészeti műemléke. A délkeleti oldal apszisének egyik ablaknyílása csúcsíves keretén a következő dátum látható kivésve : 1100. Ez bizonyára a templom elsődleges építésének évét jelenti. A templomot román stílusban emelték, ezekből az építményekből semmi sem maradt fenn napjainkig, mivel 1241 tavaszán a mongol — tatár betöréskor lerombolták őket.

A templom diadalíve alatt magyar nyelvű feliratok olvashatók, amelyekben a dátumokat római számokkal jelezték :

Épült 1418-ban
Lerombolták 1657-ben
Újjáépítették 1846-ban

Mind a három dátum történelmileg hiteles. Az ősi templomot, amelyet a nomádok romboltak le, csupán 1418-ban építették újjá gótikus stílusban a város lakosai.

[...]

(In: БЕРЕГОВО-BEREHOVO. Útikönyv orosz és magyar nyelven. „Kárpáti" Kiadó; Ungvár, 1983)

A család és az iskola közös fáradozása a kommunista nevelésben

Az iskola, a család és a társadalom együttműködése objektív szükségesség, s ennek szociális és pszichológiai alapja van. Az országunkban kialakult objektív feltételek mindenképpen elősegítik azt, hogy kifejlődjék a dolgozók kollektivista pszichológiája, nagyfokú társadalmi felelősségtudata: igen, neki is köze van népe, országa dolgaihoz. A szovjet gyerek tudatában a család és a kollektíva elválaszthatatlan egymástól, a biztonság és a segítség biztosítéka, minden öröm és szellemi elégedettség forrása.

A családi nevelés haladó tapasztalatai, éppen úgy, mint a legjobb tantestületek munkatapasztalatai, meggyőzően azt tanúsítják, hogy a család és az iskola együttműködése országunkban nem csupán az oktatási rendszer felépítésének egyik elve, nem csak a nevelési feladatok teljesítésének előfeltétele, hanem mindenekelőtt a felnövekvő nemzedék kommunista nevelésének hatékony tényezője.

A család szerepe a fiatalok személyiségének kialakításában oly nagy, hogy felbecsülni lehetetlen. Hiszen az ember jellemének nincsen olyan vonása vagy tulajdonsága, amelynek formálódásán ne mutatkozna meg a szülők, az egész szovjet életmód hatása, beleértve azokat a tulajdonságokat is, amelyek az önálló családi élethez és a leendő gyerekek neveléséhez szükségesek, például a gyengédséget, az őszinteséget, mások érzéseinek és hangulatának tiszteletben tartását.

A szovjet állam biztosította állampolgárai anyagi és kulturális színvonalának állandó emelkedését. Gyermekeink szülei mentesültek a

munkanélküliségtől, nem kell attól tartaniuk, hogy családjuk megélhetési forrás nélkül marad. Rendkívül nagyot nőtt a szovjet család műveltségi, iskolázottsági színvonala. Ma már a szülők több mint 70 %-ának közép-, illetve befejezett vagy befejezetlen főiskolai végzettsége van. Tehát rendelkeznek annyi tudással, hogy segíthessék gyermekeiket a tanulásban és ellenőrizzék őket.

A családi nevelés jellegét a családon belüli viszonyok egész komplexuma, a család életvitele határozza meg, ezt a család úgynevezett mikroklímájának nevezik. A gyermekek nevelésében nagy a szerepe annak is, hogy milyen a szülők közötti viszony, fennáll-e az anya és az apa kölcsönös megbecsülése és bizalma, őszinte barátsága és kölcsönös megértése. A család nevelő hatása attól is függ, milyen magatartást tanúsítanak a szülők gyermekük iránt. Ez mindenekelőtt a szülők és a gyerekek kölcsönös megértésének mértékére és arra vonatkozik, egységesek-e a gyermek iránt támasztott követelményeik, nevelő döntéseik és ezeket keresztülviszik-e, mert a gyermekekre gyakorolt szülői hatás színvonalát éppen ez jellemzi. Nagyon fontos tehát, hogy a tanító kiértékelje, s meghatározza, mennyire tárgyilagosak a szülők gyermekeik tehetségének és lehetőségeinek megítélésében. Előfordul, hogy a szülők elragadtatása gyermekük nem létező tehetsége iránt sok félreértést okoz a szülők és a tantestület között, s végül is kedvezőtlen hatással lehet a tanuló személyiségének kialakulására.

A családi nevelésben jelentős szerepet tölt be az iskola a jellegzetes hibák megelőzése tekintetében. Ez nemcsak a szülők megismertetése bizonyos pedagógiai fogásokkal, hanem esetleg a család életfeltételeinek rendezését célzó utakmódok keresését is jelenti. Ezért időszerű az a kérdés, hogy e területen milyen tartalmú és formájú az iskola, a család és a társadalom együttműködése. A nevelés folyamata azt igényli a szülőktől, a tanítóktól és a társadalomtól, hogy céltudatosan vegyék ki részüket a pontos és elérhető feladatok kitűzésében, megoldásuk formáinak, valamint módjainak megkeresésében, hogy a nevelő eszközöket egységes hatékony

komplexumba egyesítsék.

A fiatalok kommunista nevelése megköveteli, hogy az egész oktató és iskolán kívüli munkában a lehető legteljesebb mértékben éljünk e tevékenység nyújtotta lehetőségekkel. Vonatkozik ez a komszomol- és a pionírszervezet, valamint a tanulói önigazgatási szervek keretén belül kifejtett eszmei-politikai, erkölcsi és munka-nevelésre, az iskola, a család és a társadalom közös erőfeszítésére egyaránt.

Az utóbbi években területünk iskoláiban minőségileg új rendszert dolgoztak ki Lenin életének és munkásságának, az SZKP és a szovjet kormány legfontosabb okmányainak tanulmányozására. Területünk iskoláiban 106 lenini terem és szoba, a harci és munkadicsőség 49 szobája, 62 történelmi-honismereti múzeum működik társadalmi alapon.

Fontos intézkedések történnek a katonai-hazafias és az internacionalista nevelés terén. Elterjedtek az olyan formák, mint a találkozások a Nagy Honvédő Háború részvevőivel, kapcsolattartás a szövetségi köztársaságok, valamint a szomszédos csehszlovákiai, magyarországi és romániai megyék iskoláival.

Az iskolai tantestületek javítják a munkaoktatást és a szakmai tájékoztatást. Ebben nagy szerepet játszanak az iskolaközi oktató-termelési kombinátok. Jól szervezték meg a termelési oktatást Korolevo, Kusnica, Ilnica, Huszt és Berehovo kombinátjaiban. Uzshorodon például hat középiskolának van termelési műhelye a területi székváros vállalataiban.

A csoportokban és a brigádokban végzett termelési oktatás területén jelentős tapasztalatra tettek szert az irsavai kerületi Bilkiben és Dovheban, a berehovói kerületi Váriban és Ivanyivkán, a mukacsevói kerületi Veliki Lucskiban, Kalnikban és Rakosinón. Területünkön több mint 180 tanulói termelőbrigád, 61 iskolai erdészet, munka- és üdülőtábor működik.

Az iskola, a család és a társadalom együttműködése a szovjet nevelési rendszer egyik fő elve. Ez az elv azokból a feladatokból fakad, amelyeket pártunk és kormányunk tűz az általános iskola elé, s azokon a lenini eszméken alapul, amelyek szerint az oktatást és a nevelést össze kell kapcsolni az egész ország életével, a kommunista nevelés gyakorlatával.

FEGYIR KULJA

(In: Kalendárium '84; Ungvár, 1983)

A nacionalista csökevények ellen

Pártunk mindig is nagy figyelmet fordított a nacionalizmus elleni harcra és az internacionalista nevelésre, mivel ezt a feladatot egyrészt a szocializmus és a kommunizmus építése elengedhetetlen feltételének, másrészt a kommunista nevelés és az új ember kialakítását célzó komplex rendszer fontos alkotóelemének tekinti. J. V. Andropov elvtárs, az SZKP KB főtitkára a Szovjetunió megalakulásának 60. évfordulója alkalmából mondott beszédében kijelentette, hogy »egyre inkább a párt- és tanácsi szervek, helyi kádereink válnak a párt nemzetiségi politikájának megvalósítóivá, végrehajtóivá«.

A Szovjetunióban a nevelés és a közoktatás egész rendszere a letűnt kizsákmányoló korok előítéleteitől, így a nacionalista csökevényektől is mentes új ember kialakítására irányul. Nevelőmunkájukban a pártszervek abból indulnak ki, hogy a nemzetiségi kérdés a kapitalizmus és a szocializmus közötti, a polgári nacionalista, illetve a marxi—lenini ideológia közötti ideológiai harc egyik legkiélezettebb szakasza.

A nacionalista csökevények leküzdése és az internacionalista nevelés terén Kárpátontúlon számottevő munkát végeznek a területi pártbizottság, a városi és kerületi pártbizottságok, valamint a pártszervezetek. És mint a fontos munkában mindig, a párt segítőtársa e területen is a Komszomol. Konkrét intézkedéseket dolgoztak ki a politikai éberség fokozására, a lakosság és kiváltképp a fiatalok körében folytatott eszmei-nevelő és internacionalista munka fellendítésére. Állandóan tökéletesítik és egyre változatosabbá teszik az internacionalista nevelés formáit, módszereit, a szocialista életmód természetes velejárójának tekintett hagyományos formákon és módszereken kívül újakat is alkalmaznak. Ilyenek például a népek lenini barátságának fesztiváljai, amelyekre küldöttek érkeznek valamennyi szövetségi köztársaságból és a szomszédos szocialista országokból. A fiatalok rendszeresen felkeresik a szovjet nép forradalmi, harci és munkadicsőségének színhelyeit, az ifjúság részt vesz a Nagy Honvédő Háború krónikája elnevezésű országos expedícióban a Csernov-

ci területen, Észak-Oszétiában, Csehszlovákia, Magyarország és Románia szomszédos területein megrendezik Kárpátontúl napjait, a Győzelem Napján a szovjet—magyar és szovjet—csehszlovák határon nagygyűlést tartanak. Az internacionalista nevelés új formái és módszerei közé tartozik továbbá a fiatalok részvétele a Béke és Szolidaritás meneteken, a Hazám a Szovjetunió elnevezésű expedícióban, ezenkívül a Kárpátontúlt felszabadító szovjet katonai egységek és alakulatok harci útjának tanulmányozása, a soknemzetiségű dolgozói kollektívák haladó munkatapasztalatainak terjesztése stb.

Területünk sok kollektívája számottevő tapasztalatokat gyűjtött a nacionalista csökevények leküzdésében. Ez a munka az internacionalista nevelésnek és az új ember formálásának fontos része. Az uzshorodi mechanikai üzemben például ezen fáradozik több mint 500 aktivista, tevékenyen működik a politikai és gazdasági oktatás módszertani kabinetje, a politikai szervező munka kabinetje és a munkadicsőség múzeuma. Különböző szinten a dolgozók 91 %-a tanul. Az üzem soknemzetiségű kollektívájában jó a közhangulat. Ez eredményezi azt, hogy a termék 57 %-át minőségi védjeggyel látják el. Ez a vállalat csupán a tizedik ötéves tervidőszakban 17 ízben előkelő helyezést ért el az országos szocialista versenyben és győzött a Szovjetunió megalakulásának 60. évfordulója alkalmából indított jubileumi szocialista versenyben.

Ahogyan Lenin mondta, a múlt csökevényei ellen, valamint osztályellenségeinknek a szocialista társadalom történelmi vívmányai befeketítésére tett kísérletei ellen folyó küzdelemben egy tapodtat sem engedhetünk. »Minden gyöngeség, minden ingadozás, minden érzelgősség e tekintetben — hangsúlyozta Lenin — a legnagyobb bűn lenne a szocializmussal szemben.« E lenini felhívás a múlt csökevényei és más antiszociális jelenségek elleni harcra igen időszerű szocialista fejlődésünk jelenlegi szakaszán is.

ANDRUSZJAK IVAN

(In: Kalendárium '84; Ungvár, 1983)

Az ifjúság és a vallás

A fiatalok ateista nevelése ideológiai munkánk fontos része. Amikor az SZKP XXVI. kongresszusa a kommunista építés időszerű feladatai között az új ember formálását is megjelölte, ebbe bele kell értenünk a múlt csökevényeinek leküzdését az ember tudatában. A vallás ugyancsak e csökevények egyike, méghozzá a legszívósabbaké, és a harc ellene sok erőfeszítést igényel. Különösen fontos e bonyolult feladat megoldásában a vallás újratermelődésének csökkentése az új nemzedékben. Ehhez szükség van a párt- és komszomolszervezetek, az iskola, a tanácsi szervek és a többi ifjúsági és társadalmi szervezet erőfeszítéseinek összefogására.

Helytelen, a realitásokat nélkülöző az a feltevés, miszerint a vallás spontánul, önmagától elhal. Ezért fontos, hogy a fiatalokat a marxi—lenini világszemlélet szellemében neveljük; ez pedig csak úgy érhető el, ha állandóan emeljük az oktatás nevelő szerepét, hogy a fiatalok a marxizmus—leninizmus

elméleti bázisán tegyenek szert az alapismeretekre. A természeti és életjelenségek tanulmányozása, értelmezése a dialektikus és történelmi materializmus szemszögéből lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy a tudományos nézeteket rendszerbe foglalva sajátítsák el, hogy helyesen értelmezzék a természeti jelenségek, a társadalom és a gondolkodás fejlődési törvényeit, hogy kialakítsák világszemléletüket és szilárd eszmei meggyőződés birtokába jussanak. És ez így természetes, mert a vallási hiedelmeket, az előítéleteket elsősorban a tudatlanság, a természeti jelenségek, a bonyolult életfolyamatok meg nem értése táplálja.

A fiatalok vallásos szemléletét kiváltó okok rendszerint nem égi, hanem földi, nagyon is köznapi körülmények, amelyekkel az ember egymaga olykor nem képes megbirkózni. A vallásos fiatalok többségénél az tapasztalható, hogy meglazultak kapcsolataik a munkahelyi kollektívával. Éppen ezért ezeknek a fiataloknak lakásproblémájuk megoldásában, gyermekük bölcsődei vagy óvodai beutalásában, munkahelyi vagy lakóhelyi kapcsolataik rendezésében nyújtott segítség az ateista nevelő munka fontos része lehet.

A fiatalok vallásossági szintjét és jellegét csak a kiváltó okok alapos tanulmányozása után lehet meghatározni.Több szovjet szakember felméréseiből arra következtethetünk, hogy a fiatalok bizonyos hányada vallásosságának okai között a kommunista nevelő munka mulasztásainak is szerepük van.

Az ifjúság világnézeti nevelésének összetett folyamatát nem lehet a véletlenre bízni. Tudvalevő, hogy a fiatalok anélkül, hogy elemeznék, elhiszik a környezetüktől nyert értesüléseket. Vissza kell utasítani a klerikálisok minden olyan próbálkozását, amellyel »összhangba« akarják hozni a vallást a társadalmi, tudományos és szellemi előrehaladással, bármennyire »újszerűeknek« is tűnjenek e próbálkozások. Meg kell értetni a fiatalokkal, hogy az efféle klerikális tanítgatások rendkívül károsak.

A vallási hiedelmek elvonják a fiatalok egy részét a társadalmi-politikai életben való aktív részvételtől. A vallás, miután visszatartja a befolyása alá került fiatalokat attól, hogy kibontakoztassák közéleti és politikai tevékenységüket, akadályozza e tevékenység hatalmas személyiségalakító erejének felhasználását és azt, hogy a fiatalok tudata megszabaduljon az illúzióktól, így a vallási illúzióktól is.

A mai szovjet ifjúság a kommunizmus építőinek sokmilliós seregéhez tartozik és számunkra nem közömbös, hogy milyenek az eszményei és a törekvései, a meggyőződései, milyenek az erkölcsi elvei, milyen a gondolat- és érzelemvilága.

Kiváltképpen fontos ez most, amikor azt a történelmi feladatot kell megoldanunk, hogy minden szovjet emberben tudományos-ateista világszemléletet alakítsunk ki.

LEONYID ZUBENKO

(In: Kalendárium '84; Ungvár, 1983)

A művészet bűvölete

A Vakarov-díjas Bakonyi Zoltánnak, az Ukrán SZSZK érdemes tanítójának az uzshorodi városi Úttörőpalotában működő képzőművészeti stúdiójában már többször jártam. Mindig barátságosan fogadott és szívesen beszélt a gyerekek alkotásairól: a népmesék, irodalmi és zeneművek illusztrációiról, rajzokról, festményekről, metszetekről...

— E művek életem egy részét alkotják, örömet jelentenek számomra — hangoztatja a stúdió vezetője. — Már 36. éve tanítom művészetre a gyerekeket. Stúdiónkban nemcsak uzshorodi gyerekekkel foglalkozom. Perecsin, Velikij Bereznij, Berehovo és e kerületek művészetkedvelő apróságai is ide járnak, hogy megismerjék a szép titkait. Mert a művészetet, a szépet minden ember szomjúhozza. Az nemesíti gondolatainkat, érzelmeinket. Nem tekinthetjük és nem is tekintjük feladatunknak, hogy minden stúdiótagunk művésszé váljon. Arra törekszünk, hogy tanítványaink sokoldalúan és harmonikusan fejlődjenek, s ennek az esztétikai nevelés is egy része.

Körülbelül 400 gyerek látogatja a stúdiót. A tanulás és az önálló alkotó munka szabad elgondolás szerint folyik, akár festéssel, akár a képek, gondolatok és érzelmek rajzos, rátétdíszes, véséses, veretes vagy másféle kifejezésével kísérleteznek. A tanulók ceruzát, víz- és fedőfestéket használnak, linóleum-metszeteket készítenek. A nagyobbak szívesen rajzolnak, fémvereteket és fafaragásokat mesterkednek. Szünidőben a stúdiótagok vezetőjükkel együtt felkeresik a Kárpátok festői zugait: a rahovói, mizshirjai, voloveci kerületet.

— Múlt nyáron — folytatja Bakonyi Zoltán — Ifjú Művész nevű táborunk Nyizsnyi Vorota község közelében, gyönyörű festői környezetben, az Urengoj—Uzshorod gázvezeték nyomvonalától nem messze működött. A táborban pihentek és fejlesztették alkotó képességeiket testvéri köztársaságainkból meg a baráti szocialista országokból érkezett ifjú művészek is.

A képzőművészeti stúdiót nem csupán hazánkban ismerik. Bakonyi Zoltán növendékeinek rajzait már 50 országban, köztük Olaszországban, az Egyesült Államokban, Japánban, Indiában, Kínában is bemutatták. A stúdiót felkeresték Csehszlovákiából, Magyarországról, a Német Szövetségi Köztársaságból, Kanadából érkezett küldöttségek.

A stúdió növendékei sok díszoklevelet kaptak különböző pályázatokon közhasznú tevékenységükért is.

Rajzaik díszítették a Kárpáti Kalendáriumot, az Obrazotvorcse Misztectvo, a Pionerija, a Barvinok című folyóirat lapjait.

— Stúdiónkban — mondja Bakonyi Zoltán — eddig már több mint 8000 gyerek tanult. Sokan közülük művészek lettek, de vannak építészmérnökök, tanítók, szakmunkások. Egykori növendékeink között többen is tovább tanulnak az uzshorodi iparművészeti szakiskolában, a műbútorasztalos képző 6. számú szakiskolában, művelődési és művészeti főiskolákon...

Hallgassuk csak meg, mit mondanak kedvelt oktatójukról egykori tanítványai. Vaszil Szkakandij, az SZSZKSZ Képzőművészeti Szövetségének tagja, a köztársasági Osztrovszkij-díj kitüntetettje:

— Bakonyi Zoltán nagyszerű pedagógus, a gyerekek jóságos, figyelmes, őszinte barátja. Ő volt az, aki feltárta előttem az alkotás gyönyörűségét, ő irányított engem a művészpályára. Végtelenül hálás vagyok neki ezért.

— Bakonyi Zoltán stúdiója minden gyereknek lehetőséget nyújt tehetségének fejlesztésére, arra, hogy meglássa és kifejezze a színek, a vonalak, az alakzatok harmóniáját — mondja a Vakarov-díjas Mihajlo Tomcsányi, Uzshorod főépítésze. — Ebben a stúdióban szereztem meg szakmám alapismereteit jómagam is.

Magdalina Puhlik-Beleny, az uzshorodi iparművészeti szakiskola tanára, az SZSZKSZ Képzőművészeti Szövetségének tagja ezt mondja róla:

— A gyerekkori élmények kitörölhetetlen nyomot hagynak az ember lelkében. Még inkább így történik ez akkor, ha a szép világával köt barátságot. Sohasem felejtem el Bakonyi Zoltán óráit. Fejlesztette alkotó fan-

táziámat, a környező világ iránti fogékonyságomat, hitet plántált belém saját erőmet illetően. Mindig támogatta az érdekes elgondolást, az életre való kompozíciót, érzelmi kifejezését annak, amit a mű ábrázol. Stúdiója a gyerekek és a serdülők esztétikai nevelésének módszertani központjává vált. Iparművészeti tanárok keresik fel szakmai továbbképzés céljából. Magam is gyakran járok nála. Szeretnék legalább egy kicsit hasonlítani a tanítómra...

— Életünk gyermekeinkben, a fiatalokban folytatódik — mondja Bakonyi Zoltán. — Az pedig nem mindegy, mit visznek szívükben a jövőbe.

A stúdió tagjai mesterükkel, Bakonyi Zoltánnal.

Kicsit gondolkodik, majd így folytatja:

— Éveim elszállnak. Öregszem és fel-felteszem magamnak a kérdést: ki is folytatja majd a munkámat, kinek adom át a stafétabotot? Egyelőre úgy tűnik, hogy az ifjabb Vaszil Vovcsok léphet a helyemre. Fiatal művész, pedagógus, egykori növendékem. Örülök sikereinek.

Távozóban ismét megköszönöm, hogy találkozhattunk. A műtermet már megtöltötték a gyerekek. Eljöttek ide a művészet bűvöletében, tanítómesterük atyai szívélyességétől lelkesen. Kezdődik a foglalkozás, az alkotás.

SZTEPAN ZSUPANIN,
a pedagógiai tudományok kandidátusa.

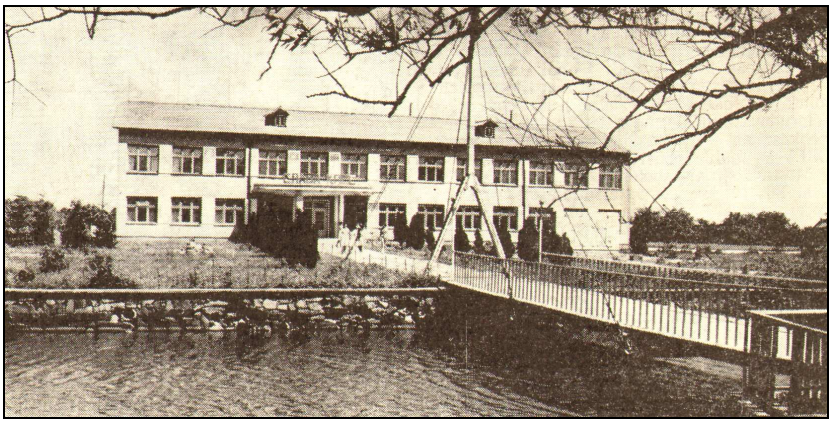

A popovói nyolcosztályos iskola

(A cikk és a két fotó in: Kalendárium '84; Ungvár, 1983)

ISKOLAREFORMUNK FŐBB IRÁNYAI

1984. évi kulturális életünk legfontosabb eseményének kétségtelenül az iskolareformot tarthatjuk, amelyről még az SZKP KB 1983. évi júniusi plénuma döntött. Célja, hogy az iskola munkáját minőségileg új szintre emelje, amely megfelel a szovjet szocialista társadalom korszerű igényeinek. Az iskolareform beleilleszkedik egy gazdaságirányítási reformfolyamatba, főként ami a munkaoktatásra és a szakképzésre vonatkozó elgondolásokat illeti.

1984. január elején nyilvánosságra hozták és országos vitára bocsátották az SZKP KB tervezetét az általános és szakmai oktatás reformjáról. Pedagógusok és közgazdászok, szülők, orvosok és kulturális dolgozók véleményeit közölték a napilapok, folyóiratok, vitatták meg különböző fórumokon. Ebben az össznépi eszmecserében 120 millió szovjet állampolgár vett részt,

Tanévkezdés az uzshorodi 10. számú Zalka Máté Középiskolában

Méltó utánpótlást nevelnek a népművészet számára a nagyberegi középiskolában, ahol a Lenin Kolhoz költségén jól felszerelt kézimunka-műhelyt rendeztek be. Prófusz Marianna tanárnő oktatja itt a hímzés, a szövés mesterségére Szarka Ibolyát és iskolatársait

hétmillióan szólaltak fel gyűléseken és tanácskozásokon, több ezer javaslatot írásban juttattak el a párt- és állami szervekhez, a sajtóhoz.

Az SZKP KB 1984. évi áprilisi plénuma, valamint a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának első ülésszaka megtárgyalta és jóváhagyta az általános iskola és a szakiskola reformjának fő irányait.

Az oktatásügy továbbfejlesztésének kétségkívül egyik leglényegesebb kérdése a képzés-nevelés tartalmi-módszertani és eszközbeli megújítása, korszerűsítése. Célja, hogy gyökeres módon tökéletesítse a tanulók felkészítését az életre és a munkára, hogy tanulásuk során olyan tudással és jártassággal vértezzék fel őket, amely megfelel a tudományos-műszaki forradalom követelményeinek. Döntő jelentőségűvé válik az oktatás szervesebb összhangba hozása a tudományos-technikai haladás új eredményeivel, az általános és szakmai tananyag folytonos korszerűsítése, hogy abban mind nagyobb helyet foglaljon el a személyiségfejlesztés megismerő-alkotó, újat létrehozó-cselekvő jellege, valamint az egyé-

ni és a társadalmi érdekekkel összhangban álló pályaorientálás, pályaelőkészítés.

A legfőbb strukturális módosulást az általános tanulmányi idő egy évvel való meghosszabbítása hozza, aminek következtében az eddig tíz évfolyamos politechnikai középiskola tizenegy évfolyamossá válik a következő tagozódással: elemi iskola (I—IV. osztály); nem teljes középiskola (V—IX. osztály); általános középiskola és szakiskola (az általános iskola X—XI. osztálya, valamint a szakmunkásképző középiskola és a szakközépiskola).

Lényegében az alapfokú oktatás időtartamának egy évvel való meghosszabbításáról van szó. Ez azzal magyarázható, hogy az alapozó képzést erősíteni kell. A tanulókat alaposabban kell megtanítani írni, olvasni és számolni, egyidejűleg csökkentve a gyerekek megterhelését, az egy napra jutó órák számát. Az eddigi hétéves korról hatéves korra teszik át az iskolakezdést. Ezt a döntést fél évtizedes kísérletsorozat előzte meg, az elővigyázatosság mégis megmarad. Csak 1986-tól válik általánossá fokozatosan a hatéves kori is-

kolakezdés.

A nem teljes középiskolában (V—IX. osztály) a jelenlegihez hasonlóan előirányozzák a tudomány alapjainak a tanulmányozását. A nem teljes középiskolai képzés 15 éves korban fejeződik be. A kilencosztályos iskola alapul szolgál az általános középiskolai és a szakmai végzettség megszerzéséhez. A határozat előírja a különböző középfokú tanintézetek integrációját.

Az általános iskola (X—XI. osztály) elsősorban a felsőoktatásra készít elő, másodsorban azonban egy rövidített szakképzésre (szakmunkás vizsgára) is. Akik ide fognak járni, azoknak fakultatív szervezésben egyes tantárgyakat, tananyagokat módjukban lesz alaposabban megismerni. A határozat fizika-matematikai, kémiai-biológiai, valamint társadalomtudományi tantárgy-ciklusokról szól. Emellet a tanulók komoly munkaoktatásban részesülnek az iskola körzetének igényeivel, az ottani tömegszakmákkal összhangban.

A szakközépiskolák, amelyekben egészségügyi, kulturális, közoktatási, ügyviteli, kereskedelmi stb. szakkáderek képzése

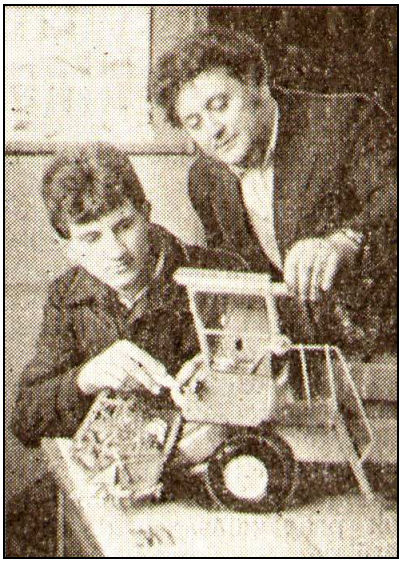

Misko Vaszil termelési oktató vezetésével Lipej Szerhij, az 1. számú mukacsevói mezőgazdasági szakmunkásképző iskola második évfolyamos növendéke elkészítette a Nyiva kombájn működő modelljét, amelyet szemléltető eszközként használnak

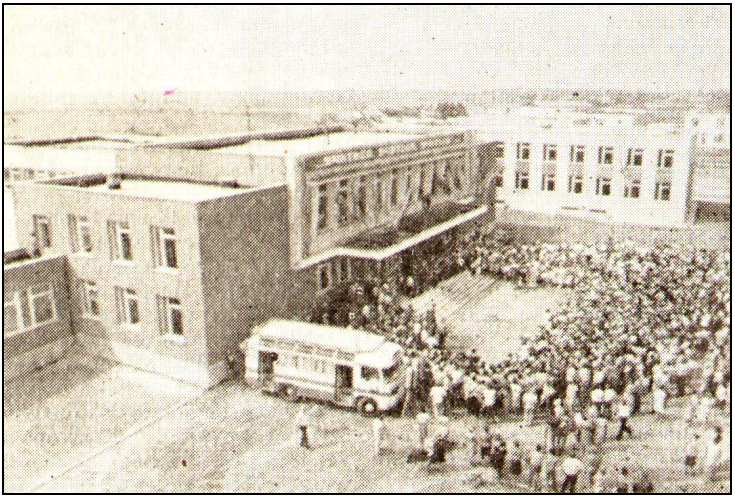

Új épületbe költözött az uzshorodi 8. számú középiskola. Tanévnyitás az új iskolában

folyik majd, ugyancsak a X—XI. évfolyamnak felelnek meg. A szakmunkásképző intézményeknek több tagozatuk lesz a jövőben. A határozat hangsúlyozza: a középfokú szakmunkásképző iskoláknak a termelő szervezetek, vállalatok bázisán kell létrejönniük, illetve fejlődniük. Az iskolareform előtérbe helyezi a tanulók világnézeti-állampolgári nevelését, munkára nevelését. Ezzel kapcsolatban minden iskolafokozatnak sajátos feladatai vannak. Noha munkaiskoláról van szó, a munkaoktatás nem folyhat az elméleti ismeretek rovására.

A határozat előírja a jelenleg érvényben levő tananyag csökkentését, a kötelező, illetve az ajánlott tananyag megkülönböztetését és a követelmények pontosabb meghatározását. Hangsúlyozza a számítástechnika fontosságát. Valamennyi középiskola-típusra vonatkozólag egységes társadalomtudományi tananyagot javasol.

A határozatban külön irányelvként szerepel az orosz nyelv jelentőségének a konstatálása, mivel az orosz nyelv egyben a nemzetiségek közötti érintkezés nyelve, s ily módon a gye-

rekek esélyegyenlőségének is eszköze. A határozat hangsúlyozza, hogy a középfokú végzettség elengedhetetlen része az orosz nyelvtudás. Az orosz nyelv intenzív tanításán kívül azonban a nemzetiségi iskolákban változatlan jelentősége lesz a nemzetiségi nyelvek és kultúrák ápolásának.

A pedagógusok kulcsszerepére való tekintettel az iskolareform előírja, hogy képzésük időtartamát a tanárképző főiskolákon öt évre emeljék. A tanárképző főiskolákra olyan hallgatók felvételét szorgalmazzák, akik már megállták helyüket a gyerekekkel, a fiatalokkal való foglalkozásban.

A pedagógus a fiatal egyén szellemi világának alkotója, a párt megbízható támasza a fiatalok nevelésében — szögezi le a határozat s előirányozza a pedagógusok szerepének növelését, munkájának jobb megbecsülését. E határozat értelmében szeptember elsejét a tudás napjának nyilvánították országunkban.

SZABÓ ÁRPÁD,
a pedagógiai tudományok kandidátusa

(A négy fotó és a cikk in: Kalendárium '85; Ungvár, 1984)

Internacionalista hazafiakat nevelünk

Az SZKP megkülönböztetett figyelmet fordít az ifjúság kommunista nevelésére. Tény, hogy nagy mértékben a 80-as évek fiataljaitól függ, milyen lesz hazánk az ezredforduló táján. Ezért óriási felelősség hárul a főiskolák pártszervezeteire, előadói testületére, valamennyi munkatársára a diákifjúság, a leendő szakemberek nevelésében.

Ukrajna felsőoktatási intézményeiben az ukrán fiatalokkal sok más nemzetiség fiataljai tanulnak együtt. A kijevi egyetemen például 28 nemzetiség, az uzshorodin 29, a csernovcin 23, a Vorosilovgrádi Orvosképző Főiskolán 25, a Kijevi Politechnikai Főiskolán 32 nemzetiség képviselői tanulnak. A soknemzetiségű diákegyüttesekben előnyösen formálódik a fiatalok hazafias és internacionalista szelleme, barátságérzete.

Köztársaságunk főiskoláin a hazafias és internacionalista szellemű nevelés sokféle módszerét alkalmazzák. Köztük fontos szerepe van annak a sokrétű nevelő munkának, amit a tantermi előadások után végeznek. A harmadik, az úgynevezett munkaszemeszter idején végzett munkában a fiatalokban kialakul és megerősödik a kollektivizmus, a kitartás, a feladatokért vállalt felelősség érzése.

Évről évre nő Ukrajnában azoknak a diákfiataloknak a száma, akik nyári munkaszemesztereken vesznek részt. A harkovi egyetem diákjai nyáron a Kusztanaj és a Tyumeny terület építkezésein dolgoznak. Az uzshorodi egyetem fiataljai minden évben Kazahsztánban szorgoskodnak, részt vesznek a termésbetakarításban területünkön, továbbá a Krím és a Herszon területen.

A hazafias és internacionalista nevelés bevált formái közé tartoznak azok a tanulmányi kirándulások, amelyeket a szovjet nép harci és munkadicsőségének emlékhelyeire szerveznek. Az uzshorodi egyetem diákosztagainak tagjai, akik nyáron a Krím terület Dzsankoj kerületének kolhozaiban segítenek betakarítani a termést, munkaszünnapokon ellátogatnak Szevasztopol hős városba, megtekintik a Szapun-hegyi körképet, a szovjet nép hősi emlékműveit. Az építőosztagok agitációs brigádjai előadásokat, műsoros esteket rendeznek a kerület kolhozaiban és szovhozaiban.

A nevelés igazi központjai lettek a barátság-klubok, amelyek ma már köztársaságunk minden főiskoláján megtalálhatók. Eredményesen tevékenykedik az uzshorodi egyetem 1956-ban létesült internacionalista diákklubja. A klub vezetősége az egyetem pártbizottságával együtt kulturális dekádokat szervez a szövetségi és autonóm köztársaságok tiszteletére, találkozókat veterán párttagokkal; műkedvelő együtteseink, sportolóink bemutatkoznak a testvéri köztársaságok főiskoláin.

Egyetemünk barátság-klubjának kezdeményezésére immár minden évben megrendezzük az ország főiskolás diákjainak fesztiválját, amelyre meghívjuk a hazánkban tanuló külföldi diákokat is. A fesztivál műsorán elméleti konferenciák, barátságestek, sportversenyek szerepelnek. A diákok találkoznak vidékünk munkás- és falusi fiataljaival, termelési élenjárókkal, szocialista munkahősökkel.

A diákszakkörök között kialakult jó kapcsolatok, a műkedvelő együttesek és az építőosztagok cserelátogatásai, a diáksportolók találkozói, a baráti levelezések — megannyi formája a kölcsönös érintkezésnek, aminek révén a diákok gyarapítják történelmi, gazdasági, kulturális ismereteiket a szovjet köztársaságokról, a szocialista közösség ország-

gairól, mélyül hazafias és internacionalista szemléletük.

Országunk főiskoláin a diákság hazafias, internacionalista nevelése a marxizmus—leninizmus szilárd alapjaira épül. Arra irányul, hogy hathatóan befolyásolja a diákság öntudatát, érzelmeit, akaratát és cselekedeteit, hogy felvértezze fiataljainkat a proletár internacionalizmus és a szocialista hazafiság eszméivel s ezek az eszmék szilárd meggyőződésükké, magatartási normájukká váljanak.

OLEKSZANDR TARABAN

(In: Kalendárium '87; Ungvár, 1986)

Gondolatok a pedagógusképzésről

Szép, de felelősségteljes hivatás a tanító és a tanár hivatása. Őket bízza meg a társadalom a gyermekek oktatásával-nevelésével, hogy idővel művelten, gazdag szellemi útravalóval, fizikailag edzetten vehessék át a stafétát, formálhassák a jövőt.

A pedagógus szakma iránti érdeklődés korán, még gyermek-, illetve ifjúkorban megmutatkozik. A példakép általá-

ban a legkedvesebb tanító. A pedagógusi adottságok tovább formálódnak a tantárgyi foglalkozásokon, a tanulói önképzőkörökben. Természetszerűleg később ezeknek a pozitív adottságoknak alapvető motívumként kell tükröződniük a főiskolára felvételiző fiatalok jellemrajzában.

Alkalmas-e szakmailag a végzős növendék a pedagógiai pályára?

Az új főiskolai felvételi szabályok, illetve azon típusszabályzat értelmében, miszerint a főiskolára felvételizőkkel minősítő eszmecseréket kell folytatni és pályaválasztási bizottságokat kell alakítani, egyetemünkön a jelentkezőknek segítséget nyújtanak a pályaválasztásban. Tanulmányozzák a felvételizők hajlamait és adottságait, három fokozatú osztályzattal értékelik sikereiket a munkában, a szakmai alkotásban. Ily módon a tanítóképzőt végzett felvételiző a pedagógusi szakokon (márpedig minden fakultásunk ilyen, kivéve az orvosit, illetve a levelező és az esti tagozat közgazdasági szakát), magasabb osztályzatot kap, mondjuk hármast, és előnyben részesül azzal szemben, aki általános középiskolából felvételizik.

Az egyetemünkre felvételizők közt sajnos továbbra is többségben vannak a lányok. Ezért az iskolákban több figyelmet kellene fordítani arra, hogy a fiúk nagyobb érdeklődéssel forduljanak a tanári pálya felé. Hiszen érthető, hogy amilyen szükség van a családban az apára, éppen úgy kell az osztályban a férfi tanerő.

A pedagógusi adottságok fejlesztésének első szakasza az iskolai, a második a főiskolai évekre esik. Az oktatás során mi arra törekszünk, hogy minden főiskolás fiatal tudatosítsa magában a tanító szerepét, aki harmonikusan fejlett emberek formálására hivatott; tudatosítása magában a szaktantárgyi oktató elhivatását, aki alapos ismeretekkel vértezi fel tanítványait. A szemináriumi, laboratóriumi foglalkozásokon és a pedagógiai gyakorlat idején, amely most megszakítás nélkül tart az elsőtől az ötödik évfolyamig, az egyetemi hallgatók pedagógiai feladatokat oldanak meg, vázlatokat készítenek az oktató-nevelő munka szakaszairól, megtanulják kiválasztani és alkalmazni a célszerű munkamódszereket. Ily módon gyarapszik pedagógiai mesterségük.

A pedagógusképzés figyelemre méltó műhelye a tanszékünk égisze alatt működő pedagógiai-pszichológiai diákegyetem, amely tartalmas és érdekes esteket, vitadélutánokat, tudományos és olvasói konferenciákat rendez, találkozókat szervez székvárosunk és a terület jeles pedagógusaival. Tavaly olvasói konferencián vitatták meg a diákok V. O. Szuhomlinszkij, a kiváló szovjet pedagógus »Száz tanács a tanítóknak« c. kötetét, tudományos konferenciát tartottak »Az iskolások egységes hazafias és internacionalista nevelése« témakörben.

A szerzett ismereteket a leendő tanárok a pedagógiai gyakorlat idején kamatoztatják. Gyakorlatvezetőik szem előtt tartják, hogy iskolarendszerünknek nem egyszerűen csak a szaktantárgyat ismerő tanárokra van szüksége, hanem elsősorban nevelőkre.

A pedagógusképzés harmadik, befejező szakaszának a színhelye maga az iskola, ahol a munkakezdés első éveiben végbemegy végzőseink társadalmi-szakmai beilleszkedése. A fiatal tanárok munkájának eredményessége jelentős mértékben függ az adott pedagógus-kollektívában kialakult erkölcsi-lélek-

tani atmoszférától és persze attól, hogyan törődnek a fiatal tanárok saját továbbképzésükkel, hogyan gyarapítják pedagógiai ismereteik tárházát.

A pedagógiai rátermettség, a szakmai jártasság kialakításának fontos szerepe van a tanárképzés minden szakaszán. A hangsúly mindemellett a pedagógusok nevelő munkáján van, mert a mai iskolások nevelésében érlelődik társadalmunk jövője. A népi bölcsesség szerint, aki egy évre gondol előre, az rizst vet, aki tíz évre, az fát ültet, aki száz évre, az embert nevel.

Akárcsak általában a szakemberképzésben, a pedagógusképzésben is az oktató-nevelő munka lényeges javítását irányozzák elő »Az országban folyó felső és középfokú szakoktatás átszervezésének fő irányai«. Ennek az okmánynak a tervezetét megvitatás céljából a múlt év júniusában tette közzé az SZKP Központi Bizottsága.

SZTEPAN ZSUPANIN

(In: Kalendárium '87; Ungvár, 1986)

Szanyi Jolán nagydobronyi tanítónő
egyik tanítványával népviseletben

(In: Kalendárium ’87; Ungvár, 1986)

MAGYAR NYELV 2

(Részletek)

Az anyanyelv

Bizonyára ti is sokszor hallottátok már ezt a szót: anyanyelv. De vajon tudjátok-e, mit jelent?

Anyanyelv az a nyelv, amelyen gyermekkorunkban megtanultunk beszélni, amelyiket a legjobban ismerjük, amelyiken a legszívesebben beszélünk és gondolkodunk. Az anyanyelvét mindenkinek szeretnie kell. Csak az az ember tud más nyelvet is megtanulni, aki tökéletesen beszéli anyanyelvét.

Hazánkban, a Szovjetunióban nagyon sok nép él: oroszok, ukránok, litvánok, grúzok és mások. Minden népnek saját anyanyelve van, minden nép a maga nyelvén beszél és ír. Minden nép nyelvét becsülni és tisztelni kell!

77. Olvassátok al a verset szótagolva!

Boldog a mi gyermekkorunk,
viruló, mint tarka rét!
Követjük is Iljicsünket,
ő nekünk a példakép!

164. Olvassátok el!

Hét év

Te szerinted a hét év sok vagy kevés? Hét éves vagy és már iskolás. Szíved fölött csillog az októbrista csillag. Ez azt jelenti, hogy növésben még kicsi vagy, de már nem csak magadnak élsz, hanem az egész népnek.

Mondjátok el, hogyan készültök az októbrista felvételre! Egészítsétek ki a lenti mondatokat a szövegből vett megfelelő szavakkal!
Írjátok le a mondatot!

Ha a szívem fölött vörös ... ragyog, azt jelenti, ... vagyok.

Húzzátok alá a magánhangzókat egyszer, a mássalhangzókat kétszer!

165* Olvassátok el, majd írjátok le szépírással!

Vígan dalol ez a sereg!
Októbrista minden gyerek.

●

November 7-e a nagy október ünnepe

166. Olvassátok el!

Köszöntünk, kedves, drága ünnep,
Szép október, vidám, szabad!
Megdobogtatod kis szívünket,
Pirosan ragyogsz, mint a nap.

M. Poznanszkaja

302. Olvassátok el a mondatokat!

Az októbristák Iljics unokái. Az októbrista jól tanul. Az októbristák becsületesek. Jelvényük a kis vörös csillag.

Hány mondatot olvastatok? Kiről van szó az első mondatban? Miről a negyedikben?

303. Olvassátok el kifejezően a szöveget!

Haza

Haza... Óriási, mint a tenger és simogató, mint édesanyánk keze. A haza jelenti a szülőföldet, a városokat, a falvakat, erdőket és folyókat, házakat és gyárakat, szüleinket és testvéreinket és természetesen embereket is. Jó embereket, akik a mi jövőnket építik. A mi hazánk a Szovjetunió. A Szovjetunió gazdag és hatalmas ország.

Nagyon szeretjük hazánkat.

318. Olvassátok el kifejezően a szöveget!

Egy tavaszi napon Vlagyimir Iljics Lenin azt figyelte, hogyan szánt az új villamos eke. Az eke után egy fiúcska szaladt.

Vlagyimir Iljics magához hívta a fiúcskát, karjára emelte, és megkérdezte tőle:

— Hogy hívnak?

— Petyának — felelte a fiúcskaó.

— Talán itt dolgoznak a szüleid?

— Igen, itt dolgozik édesanyám. Fejőnő.

— Hol van édesapád?

— Édesapám meghalt.

— Hol szerezted ezt a hatalmas sapkát?

— Egy katonától kaptam.

— Aztán miért kaptad?

— Csak úgy. A katonákhoz jártam kását enni.

— Hát iskolába jársz-e?

— Járok, és anyámnak is segítek a borjakra vigyázni.

— Derék fiú vagy! — mondta Lenin.

Február 23-a a szovjet hadsereg napja

371. Olvassátok el kifejezően a verset!

Dallal dicsérjük seregünk,
száll dalunk sebes szárnyon.
Békét s munkát véd e sereg
szerte a nagyvilágon.

Száll a híre, dicsősége
messze, hegyen, völgyön át.
Dicső szovjet hadseregünk
őrzi, védi a hazát!

V. Szoszjura

373. Olvassátok el a verset!

Békeőrségen

Ha reggel iskolába mégy,
szemed az ég felé tekint,
mert magasan fejed fölött
hős szovjet repülő kering.

Nem tudod, mi a baj, a bú —
szabad hazán...ban élni jó!
S hogy békés legyen életed:
őrködik sok szovjet hajó.

S hazánk, e szabad szép haza
sose lesz másé, csak tied.
Ha ellenség jön: jaj neki!
Lesújt a szovjet ha...sereg!

V. Bicsko

Április 22-e Vlagyimir Iljics Lenin születése napja

Gyűlölte az elnyomókat,
minden urat, gazdagot...
Gyermekeknek, dolgozóknak
szeretetet juttatott.

Boldog a mi gyermekkorunk,
viruló, mint tarka rét!
Követjük is Iljicsünket,
ő nekünk a példakép!

M. Rilszkij

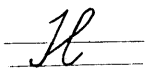

Gondolkozzatok, majd mondjátok meg, miért nevezzük Vlagyimir Iljics Lenint a mi nagy tanítónknak!

450. Olvassátok el!

Ma már te is büszkén mondhatod, hogy októbrista vagy. A Vologya Uljanovot ábrázoló kis vörös csillagot a pionírok tűzték fel ruhádra. Bátyád és nővéred mellén ott a komszomoljelvény. Azon is Lenin arcképe látható. Édesapád pártigazolványán is Lenint láthatod.

Országunkban a legkiválóbb embereknek, a hősöknek a legmagasabb kitüntetést, a Lenin-rendet adományozzák.

Z. Voszkreszenszkaja nyomán

Feleljetek az alábbi kérdésekre!
1. Kit ábrázol az októbristák csillaga?
2. Kinek az arcképe látható a komszomoljelvényen és a pártigazolványon?
3. Kiknek adományozzák a Lenin-rendet?

451. Olvassátok el!

Tudja ma már minden gyermek,
Lenin nekünk mit adott:
szabad, boldog életünkhöz
igaz utat mutatott.

N. Zabila

Hogyan értelmezitek a versnek ezeket a szavait: *szabad, boldog életünkhöz igaz utat mutatott?*
Készüljetek fel, hogy a verset tollbamondás után írjátok majd le!

452. Olvassátok el!

Vologya Uljanov nagyon pontos, fegyelmezett tanuló volt. A holmiját is mindig rendben tartotta. Vologya táskájában és íróasztalán sosem voltak fölösleges dolgok.

Másoljátok le a szöveget! Hány mondatot írtatok? Milyen írásjel van az egyes mondatok végén? Hogy nevezzük az olyan mondatokat, amelyeknek a végére pontot teszünk?

453* Olvassátok el!

Uljanovék házában mindenki korán kelt. **Reggel** hét órakor már Vologya is talpon volt. Következett a reggeli torna. Aztán gyorsan megmosakodott, és szélsebesen futott a kertbe az almafák alá. Nagyon **szerette** megelőzni a testvéreit és **összeszedni** az éjjel **lehullott** almákat. Ez után **visszament** a szobába és ingerkedni kezdett a testvéreivel:

— Álomszuszékok, felkelni!

M. Prilezsajeva nyomán

Május 9-e a győzelem napja

479. Olvassátok el!

Az egész világ ünnepel május 9-én, a győzelem napján. Te is vörös zászlóval vonulsz fel ezen a napon. Te, aki egy szabad ország szabad állampolgára vagy.

Ne feledd! A szovjet hadsereg győzte le a hitleri hadsereget, a szovjet nép semmisítette meg a fasizmust!

Sz. Baruzgyin

Mondjátok el az olvasmány tartalmát! Egészítsétek ki azzal, amit szüleitektől vagy nagyszüleitektől hallottatok a szovjet hadsereg győzelméről!

Fejezzétek be a mondatokat a szöveg alapján: *Vörös zászlóval* (mit csinálsz?) ... . *A szovjet hadsereg* (mit csinált?) ... .

480. Olvassátok el a jelmondatokat!

Éljen a béke! Vesszen a háború!

Magyarázzátok meg, hogyan értelmezitek a második jelmondatot! Milyen írásjel van a mondatok végén? Miért?

Zárjátok be könyveteket, és írjátok le emlékezetből a két jelmondatot!

480. Olvassátok el a verset!

Az emlékszobor

Berlinben a nagy győzelem napján
emlékszobrot állított a nép.
Egy megmentett kislánnyal a karján
szovjet harcos a távolba néz.
Dicsőségünk jelképeként áll ott.
Mint vezérlő fáklya, úgy ragyog.
Békét óvni szerte a világon —
szovjet harcos erre hivatott.

Az első mondat mely szavai alkotják a mondat magvát, vázát? Melyik a mondat cselekvést jelentő szava? Keressétek ki azt a

szót, amelyikből megtudjátok, hogy kinek a cselekvését fejezi ki! Milyen kérdésre felel ez a szó?
Emlékezzetek vissza, mit olvastatok erről az emlékszoborról olvasókönyvetekben! El tudnátok-e mondani, milyen történet fűződik ehhez az emlékszoborhoz?

481* Olvassátok el a verset kifejezően!

Ők a hazát holtukig küzdve védték.
Áttört tűzön-vízen e hősi had.
Ők a szabadságot, a jogot s a békét
viszik a világ dolgozóinak.

M. Iszakovszkij

486* Olvassátok el!

Szavak

A szavak sokfélék lehetnek: vidámak, szomorúak, rövidek, hosszúak.

De lehetnek a szavak nagyon komolyak is. Ilyen például az októbrista, a pionír, a komszomoltag, a kommunista és a béke szó.

Nagyon sok kedves szó is van. Ezek közé sorolhatjuk az ilyen szavakat: édesanya, édesapa, iskola, barát.

A legfontosabb, legdrágább mégis ez a szó: haza.

Írjátok le a szöveget! Keressétek ki és húzzátok alá hullámos vonallal a tulajdonságot jelentő szavakat! Melyek felelnek *milyen?* és melyek *milyenek?* kérdésre?
Mondjátok el, mit tudtatok meg ebből az olvasmányból!

487. Olvassátok el a verset!

Köszönöm!

Köszönöm, hazám, teneked,
hogy gondomat te viseled,
hogy iskolába járhatok,
hogy könyveim mind te adod!
Köszönöm!

520. Olvassátok el a verset!

A Kárpátok

Mesebeli daliák,
délceg *óriások* —
ezek a mi hegyeink,
ezek a Kárpátok.
Mint az *éber* őrszemek,
rendületlen *állnak,*
pihenni a *fellegek*
vállaikra *szállnak.*
Keblükre a *kis* faluk
békésen simulnak —
körülöttük fenyvesek,
gyors patakok *zúgnak...*
Felhők fölé magasan
nyújtóznak e *bércek,*
kucsmájukkal, meglehet,
tán az égig érnek:
mert a kéklő *magasság*
úgy borul ott rájuk,
mintha az *ég*
kupoláját
tartaná a hátuk.

Szalai Borbála

523. Írjátok le a verset emlékezetből!

Kint a réten,
kéz a kézben,
gyermeksereg játszik,
nyári naptól
arcuk piros,
örömtől sugárzik.
Orosz, ukrán,
magyar gyermek —
mind édestestvérek,
mert hazánkban
testvérekként
élnek mind a népek.

Szalai Borbála

(Kolozsvári Ilona, Bárány Borbála, MAGYAR NYELV, 2. osztály, Kijev-Uzsgorod, Ragyanszka Skola Kiadó, 1987)

A MAGYAR IRODALOM A HUSZADIK SZÁZAD ELEJÉTŐL AZ ORSZÁG FELSZABADULÁSÁIG (1945)

1. A kor általános jellemzése

A XX. század — ennek irodalmát öleli fel ez a könyv — mélyreható változásokat hozott az emberiség történelmébe.

A század legjelentősebb történelmi eseménye a nagy októberi szocialista forradalom, amely megszabadította az embert mindennemű kizsákmányolástól, elnyomástól. Századunk olyan korszak, amely a történelem legnagyobb géniuszát, Vlagyimir Iljics Lenint adta az emberiségnek. Lenin tanítása, a leninizmus eszméi korunkban a haladó erők zászlajává lettek.

A XX. század lepergett évtizedei a magyar dolgozók számára is tele voltak számottevő, az egész nép sorsának alakulására nézve döntő jelentőségű eseményekkel. Ilyen volt az 1914—18-as imperialista háború, az 1919-es dicsőséges proletárforradalom, a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása. A tanácshatalom leverése után következő negyedszázados fehérterror éveiben egyre fokozódott a fasizmus térhódítása, majd a reakciós Horthy-rendszer — az uralkodó osztályok népellenes politikája folytán — belerántotta az országot a Szovjetunió elleni rablóháborúba. A fasiszta Németországnak és szövetségeseinek e háborúban elszenvedett veresége és a szovjet nép világtörténelmi jelentőségű győzelme tette lehetővé a magyar nép felszabadulását 1945-ben a több évszázados úri elnyomás alól. A magyar dolgozók a kommunista párt vezetésével megkezdhették a szocializmus alapjainak lerakását.

A XX. század irodalma hű képet ad ennek a kornak kiemelkedő eseményeiről, eszméiről.

2. A magyar irodalom a XX. század elején

Az ország politikai élete

A XX. század elején az Osztrák—Magyar Monarchia részét alkotó Magyarország társadalmi és politikai életében tovább tart a múlt század végén kialakult helyzet. A magyar uralkodó körök 1867-ben kiegyeztek a Habsburgokkal. A kiegyezés létrehozta politikai helyzet az ország

életére a XX. század elején is változatlanul bénítóan hatott. A dolgozók kettős elnyomás alatt sínylődtek: az osztrák és a magyar urak egymással versenyezve szipolyozták őket. A nemzetiségi vidékeken pedig az elnyomás hármas volt: itt a kizsákmányoló osztrák és magyar urakhoz csatlakoztak a nemzeti — román, horvát, ukrán, szlovák — uralkodó osztályok is.

Az imperializmus korszakában az Osztrák—Magyar Monarchia társadalmi berendezésében tapasztalható ellentmondások még élesebbekké váltak. A magyar burzsoázia szeretett volna nagyobb részt kapni az ország kormányzásából, s ismét bizonyos függetlenségi követelésekkel lépett fel. A Habsburg uralkodóházat támogató úgynevezett Nemzeti Munkapárt ellenzékeként az országban már régebben megalakult a Függetlenségi Párt. Az utóbbi azonban igazi függetlenségi törekvések helyett csak a magyar középburzsoázia és középbirtokos nemesség helyzetének megszilárdítását követelte.

Az 1905-ös orosz forradalom a magyar politikai életben is nagy változásokat hozott. Az Oroszországból érkező forradalmi hírek hatására a munkásmozgalomban nagy fellendülés állt be. Egyre gyakoribbakká váltak a nincstelen paraszti rétegek megmozdulásai is. »Az orosz forradalom a legmélyebb és legmaradandóbb hatást... Magyarország dolgozó népére, mindenekelőtt többszörösen kizsákmányolt munkásosztályára és szegényparasztságára gyakorolta. Az elmélyült politikai válság mellett az orosz példa magával ragadó hatása tette 1905-öt a harcok „nagy esztendejévé", ahogyan a kortársak még egy évtized múltán is emlegették« — állapítja meg »Az 1905. évi orosz forradalom magyarországi hatásának néhány kérdése« c. tanulmányában Hanák Péter ismert magyar történész[1]. A dolgozók 1905. február 5-én Budapest utcáin hatalmas arányú rokonszenvtüntetést rendeztek az orosz forradalom mellett, s a tüntetéssel foglalkozó egykorú sajtóbeszámolók is megállapítják, hogy a magyar tömegek felismerték »az oroszországi viszonyokhoz hasonló helyzetüket«.[2]

Számos adat tanúskodik az értelmiség haladó köreinek, elsősorban az íróknak az 1905-ös orosz forradalmat támogató megmozdulásairól is.

Az Otthon Írók és Hírlapírók köre tiltakozó nyilatkozatot nyújtott be az orosz nagykövetségnek, és ebben elítélte Gorkij bebörtönzését.

Thury Zoltán, az ismert novellista »ragyogó hírlapi levélben támogatta a Gorkij megmentését célzó mozgalmat. „Egy népből kiemelkedett író, aki megmaradt a népben" — jellemezte Gorkijt. Thury levele nem szorítkozott csupán az író érdemeinek méltatására, Gorkij nézeteit kapcsolatba hozta Magyarországgal«.[3]

A leglelkesebb hangon s a legtisztább politikai éleslátással azonban a kor legnagyobb forradalmi poétája, Ady Endre reagált az oroszországi forradalom eseményeire. A forradalmat ünneplő »Földindulás« c. cikkében a következő megállapításokat találjuk: »Borzalmasan megrázkódott a nagy Oroszország. Fog-

[1] »Magyar—orosz történelmi kapcsolatok«, Budapest, »Művelt Nép« Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, 1956., 295. oldal.

[2] Népszava, 1905. február 7.

[3] Dolmányos István: »Költők barátságától népek testvériségéig«, Budapest, Gondolat Kiadó, 1959., 155. oldal.

vacogva néz Moszkva felé a világ. Égszakadás és földindulás ez ... A történelem büszkesége lesz ez a gyönyörü földindulás ... Íme, a proletárság visszaadta a népet a népnek. Fölkelt a nép s formálja a világot. Így csinál forradalmat a nép. Ha megindul, az földindulás. És csak a nép tud forradalmat csinálni. És a megváltás csak a néptől jöhet.«

Az 1905—1907-es eseményeket követő években is egymást érték a tömegmegmozdulások. A függetlenségi jelszavakat hangoztató magyar burzsoázia már az előző években is rémülten figyelte a dolgozó tömegek mozgalmának erősödését, s a további fejleményektől való félelmében elállt eddigi követeléseitől.

A világháború előtti években az ország uralkodó körei — további hódító terveket szőve — állást foglaltak a dolgozóknak újabb nélkülözéseket hozó, éhséget, halált, betegséget jelentő háborús politika mellett. De nemcsak az uralkodó osztályok pártjai fejtettek ki ebben az időben fékevesztett háborús propagandát és soviniszta uszítást, hanem az őket kiszolgáló opportunista szociáldemokrata vezetők is. (A magyar dolgozók következetes marxista élcsapata, a Kommunisták Magyarországi Pártja csak később, a nagy októberi szocialista forradalom után alakult meg.)

Az egymással marakodó imperialista államok két csoportja közt 1914. július 18-án ki is robbant a világháború, s ebben Magyarország — mint az Osztrák—Magyar Monarchia alkotó része — a központi hatalmak oldalán vett részt. A háború az országban még súlyosabb helyzetet teremtett: a hadviselés terhei mind a dolgozók vállára nehezültek, egyre fokozódott a kizsákmányolás, a szociális és a nemzeti elnyomás, s ennek nyomán az úri önkénynek kiszolgáltatott néprétegek elégedetlensége is.

Az irodalmi élet alakulása a XX. század elején

Ennek a történelmi időszaknak az irodalmi élete igen bonyolult volt. A századfordulótól 1917-ig terjedő időszak íróit három nagy táborra oszthatjuk. Az **egyik tábor** a fennálló elnyomó társadalmi rend védelmezőiből, az államhatalom támogatását élvező hivatalos irodalom képviselőiből állt. Ezek az úgynevezett »népnemzeti« irány írói voltak. Mint a XIX. század második felében, most is kezükben tartották az irodalmi élet irányítását, a lapok, folyóiratok java részét, az irodalmi társaságokat. Akár a múltban, irányzatukat most is »nép-nemzetinek« nevezték, valójában azonban az országban uralkodó elmaradott állapotokat szépítgető, a reakciót és a kizsákmányolást védelmező írásaik nem voltak sem népiek, sem nemzetiek. Ez az elnevezés csak a haladó gondolkodású olvasók félrevezetésére szolgált.

A **második táborba** azok a nagyrészt polgári származású írók tömörültek, akik kisebb-nagyobb mértékben szembehelyezkedtek az ország rendjével. Ezek a társadalmi élet polgári átalakítását, demokratizálását, a kor új eszméinek kifejezésére alkalmas, modern irodalom létrehozását szorgalmazták. Ebből a táborból azután a belső ellentétek hatására kiváltak a leghaladóbb írók és megalakították a **harmadik tábort:** a *Nyugat* c. folyóirat írógárdáját (ennek a tábornak Ady Endre volt a vezéregyénisége). A *Nyugat*

legradikálisabb írói nyíltan síkraszálltak az ország politikai életének demokratikus átalakításáért, s gyakran egészen messzemenő forradalmi eszméket hangoztattak.

[...]

(In: Balla László, IRODALOM az Ukrán SzSzK magyar tanítási nyelvű középiskoláinak 10. osztálya számára. Negyedik kiadás. Kijev-Uzsgorod, Ragyanszka Skola Kiadó, 1987)

* * *

A MAGYAR IRODALOM A HUSZADIK SZÁZAD ELEJÉTŐL A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ VÉGÉIG (1945)

1. A kor általános jellemzése

A XX. század — ennek irodalmát öleli fel ez a könyv — bővelkedett a magyar nemzet számára nagy fontosságú, de sorsának alakulását legtöbbször kedvezőtlen irányban befolyásoló eseményekben.

Ezek sorát az 1914—1918-ban lezajlott első világháború nyitotta meg. Az Osztrák—Magyar Monarchia a központi hatalmak oldalán vereséget szenvedett, s ennek folytán Magyarország elvesztette addigi területének kétharmadát. A háborús vereséget az országban forrongások követték, nagy politikai átalakulások mentek végbe; megszűnt a királyság mint államforma, és 1918-ban demok-

ratikus államalakulat jött létre, a Magyar Köztársaság. Ezt 1919-ben új államforma váltotta fel, a Tanácsköztársaság, de ez rövid fennállás után megbukott. Visszaállították a királyságot, a trónfosztott Habsburgok helyébe azonban új királyt nem választottak. Mintegy negyedszázadig kormányzóként Horthy Miklós gyakorolta az államfői jogkört. Horthy az osztrák—magyar hajóhad egykori parancsnoka volt, vezető szerepet játszott a Tanácsköztársaság leverésében. Kormányai úgynevezett revízionista politikát folytattak, azaz a világháborút követő trianoni békeszerződésben rögzített határok felülvizsgálására, az elvesztett területek visszaszerzésére törekedtek. Ezt a céljukat a 30-as évek végén, a 40-es évek elején — igen szerencsétlen módon — az európai térségben mind nagyobb befolyásra szert tevő németországi fasiszta diktátor, Hitler segítségével remélték megvalósítani, ezért, bár elvben az utóbbi embertelen rendszerével és fajüldöző politikájával nem értettek egyet, mind több engedményre kényszerültek a német fasizmusnak, s ebben végül a legvégsőkig is elmentek: hagyták belerántani az országot a Szovjetunió elleni háborúba. A kormánykörök, végzetes hibájukat felismerve, 1944 őszén megkísérelték ugyan a háborúból való kiválást, de ezt a próbálkozásukat a német hadvezetés könnyűszerrel meghiúsította, Horthy Miklóst és vezetőtársait elmozdította az ország éléről, s a véres fasiszta rémuralmat gyakorló Szálasi Ferencet ültette az ország nyakára. Az ő terrorrendszerének vetett véget a hitleri Németországnak és szövetségeseinek — így Magyarországnak is — a háborúban elszenvedett veresége.

A mindössze két és fél évtizednyi időszak folyamán elszenvedett két háborús katasztrófa súlyosan megviselte az országot. Az ismét megalakult Magyar Köztársaság demokratikus kormányának egy hallatlan pusztulásokat szenvedett, száz sebből vérző, elkoldusodott országban kellett hozzáfognia az élet újraindításához.

Az azóta eltelt negyvenöt év sikereket és kudarcokat egyaránt hozott. A demokratikus államrendet a negyvenes évek végén újra diktatórikus államforma váltotta fel: az ország népköztársasággá alakult, s a Sztálin módszereit szolgaian másoló Rákosi Mátyás rémuralma nehezedett az országra. A Rákosi-rendszer ellen szerveződött 1956-os népfelkelés leverése után a diktatúrának egy liberálisabb formája következett — ezt Kádár János neve fémjelezte. Ennek sikerült bizonyos időleges föllendülést elérnie, azonban nem a gazdaság helyes irányú fejlesztése, hanem a mértéktelen arányban felvett külföldi kölcsönök révén, ami az ország eladósodásához vezetett. A küszöbönálló gazdasági csőd és az emberi szabadságjogok erős korlátozása a nyolcvanas évek végére a népköztársasági államforma bukásához vezetett, s ezt ismét demokrati-

kus, köztársasági államrend váltotta fel. A Magyar Köztársaság kormánya most első lépéseit teszi a válsággócok felszámolására, egy működőképes gazdaság, egy liberális politikai rendszer megteremtésére.

2. A magyar irodalom a XX. század elején

A századfordulótól az első világháború végéig terjedő időszak íróit három nagy táborra szokták osztani. Ez a felosztás, természetesen, viszonylagos; az egyes irányzatok írói, mint az lenni szokott, gyakran élesen nem határolódtak el egymástól, egy-egy irányzat törekvéseit olykor a másikban is föllelhetjük.

Az **első tábor** a nép-nemzeti irány követőiből állt. Ezek az írók általában konzervatív elveket vallottak, távol tartották magukat a század elején fellépő modern irodalmi kezdeményezésektől, erősen kötődtek a hagyományokhoz, gyakran múlt századi nagy irodalmi példákat követtek, főként Arany János hagyatékát tekintették példaképnek. A nép-nemzeti tábor írói általában hívei voltak a fennálló konzervatív társadalmi rendnek, élvezték a hivatalos körök támogatását. A legismertebbek *Kozma Andor, Bárd Miklós, Vargha Gyula* költők, *Beöthy Zsolt* irodalomtörténész és író, valamint *Gyulai Pál,* a kor nagy hatású kritikusa és *Lévay József* költő; ez utóbbiak pályájának nagy része a XIX. századra esik.

A **második táborba** azok a nagyrészt polgári származású írók tömörültek, akik kisebb-nagyobb mértékben szembehelyezkedtek az ország rendjével. Ezek a társadalmi élet polgári átalakítását, demokratizálását, a kor új eszméinek kifejezésére alkalmas, modern irodalom létrehozását szorgalmazták. Ebből a táborból azután a belső ellentétek hatására kiváltak a leghaladóbb írók és megalakították a **harmadik tábort:** a *Nyugat* c. folyóirat írógárdáját (ennek a tábornak Ady Endre volt a vezéregyénisége). A *Nyugat* legradikálisabb írói nyíltan síkraszálltak az ország politikai életének demokratikus átalakításáért.

[...]

(In: Balla László, IRODALOM az Ukrán SzSzK magyar tanítási nyelvű középiskoláinak 11. osztálya számára. Ötödik, átdolgozott kiadás. Kijev-Uzsgorod, Ragyanszka Skola Kiadó, 1991)

* * *

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés (M.T.L.).....5
Bibliográfia 8
Iván Kercsa : Új iskolai oktatást! 9
(Munkás Ujság, 1945. VI. 10.)
Zakarpatszká-Ukrajna Néptanácsának rendelete
a népművelődés reformjáról 10
(Munkás Ujság, 1945. VII. 29.)
9-től 10-ig a beregszászi magyar elemi iskolában 12
(Vörös Zászló, 1945. XII. 6.)
Kolomijec I. G. : A kárpáti terület művelődéstörténetéből 13
(Kárpáti Igaz Szó, 1946. VI. 28.)
Bakó L. : A berehovói gyermekkönyvtárban 16
(Kárpáti Igaz Szó, 1948. I. 31.)
Balla László : A holnap örömééért 17
(Kijev-Ungvár, 1961)
Csengeri Dezső : Lenin-szoba Dobronyban 33
(Ungvár, 1969)
Nemzeti kultúránk a közoktatás tükrében 37
(Ungvár, 1969)
Antonik Tibor : Emberek és tettek 38
(Ungvár, 1971)
Volodimir Mirnij : Gondolatok Leninről 44
(Ungvár, 1972)
Balla László : Petőfi tanítása az ukrajnai magyar iskolákban 45
(Szeged, 1972)
A szocialista kultúra felvirágzása 53
(A boldogság felé. Uzshorod, 1975)
Kótyuk István : Magyar nyelv a 4. osztály számára 63
(Kijev-Uzsgorod, 1979)
Javaslatok / "Az SzSzKSz állampolgára paszportjának
ünnepélyes átnyújtása" szertartás rendezésére 66
(Győzelmi küldetés. Uzshorod, 1980)
Csengeri Dezső : Hajdani iskolakerülők 79
(Kalendárium '82; Ungvár, 1981)
Deák Ferenc : Anyagi és szellemi értékeink kútforrása 84
(Kalendárium '82; Ungvár, 1981)

[A beregszászi iskolákról] 91
(БЕРЕТОВО-BEREHOVO. Útikönyv orosz és magyar nyelven. „Kárpáti" Kiadó; Ungvár, 1983)
Fegyir Kulja : A család és az iskola közös fáradozása a kommunista nevelésben 93
(Kalendárium '84; Ungvár, 1983)
Andruszjak Ivan : A nacionalista csökevények ellen 96
(Kalendárium '84; Ungvár, 1983)
Leonyid Zubenko : Az ifjúság és a vallás 99
(Kalendárium '84; Ungvár, 1983)
Sztepan Zsupanin : A művészet bűvölete 101
(Kalendárium '84; Ungvár, 1983)
Szabó Árpád : Iskolareformunk főbb irányai 106
(Kalendárium '85; Ungvár, 1984)
Olekszandr Taraban : Internacionalista hazafiakat nevelünk 114
(Kalendárium '87; Ungvár, 1986)
Sztepan Zsupanin : Gondolatok a pedagógusképzésről 116
(Kalendárium '87; Ungvár, 1986)
Kolozsvári Ilona, Bárány Borbála : Magyar nyelv a 2. osztály számára 122
(Kijev-Uzsgorod, 1987)
Balla László : Irodalom a 10. osztálya számára. 133
(Kijev-Uzsgorod, 1987)
Balla László : Irodalom a 11. osztálya számára; átdolgozott kiadás 136
(Kijev-Uzsgorod, 1991)

Iljics gyermekei

A „KÁRPÁTONTÚLI SZOVJET MAGYAR" NÉPOKTATÁS OLVASÓKÖNYVE 1945 – 1991

*